

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

โครงการวิจัยนี้ เป็นการสร้างอาชีพเสริมจากวัสดุท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชนตำบลลูกคู่ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี โดยในการศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตามลำดับดังนี้

1. สภาพทั่วไปของชุมชนตำบลลูกคู่ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
2. อาชีพเสริม
3. ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับไม้ไผ่
4. วัฒนธรรมชุมชน
5. ปัญหาความยากจน
6. การมีส่วนร่วมของประชาชน
7. เศรษฐกิจพอเพียง
8. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์
9. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สภาพทั่วไปของชุมชนตำบลตุ๊กตุ๋ อำเภอกัทพทัน จังหวัดอุทัยธานี

ภาพประกอบที่ 1 สภาพโดยทั่วไปของชุมชนตำบลตุ๊กตุ๋

1. ประวัติความเป็นมา

สุขาภิบาลตลุกคู่ ได้รับการจัดตั้งตามประกาศกระทรวงมหาดไทยเรื่องการจัดตั้งสุขาภิบาลตลุกคู่ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี ลงวันที่ 7 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512 และประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 86 ตอนที่ 16 หน้า 520 เมื่อวันที่ 25 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2512

ได้รับการเปลี่ยนแปลงฐานะสุขาภิบาลเป็นเทศบาล ตามพระราชบัญญัติเปลี่ยนแปลงฐานะของสุขาภิบาลเป็นเทศบาล พ.ศ. 2542 ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 9 ก เมื่อวันที่ 24 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2542 และมีผลบังคับใช้ ภายใน 90 วัน เมื่อวันที่ 25 เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2542

2. สัญลักษณ์ของตำบลตลุกคู่

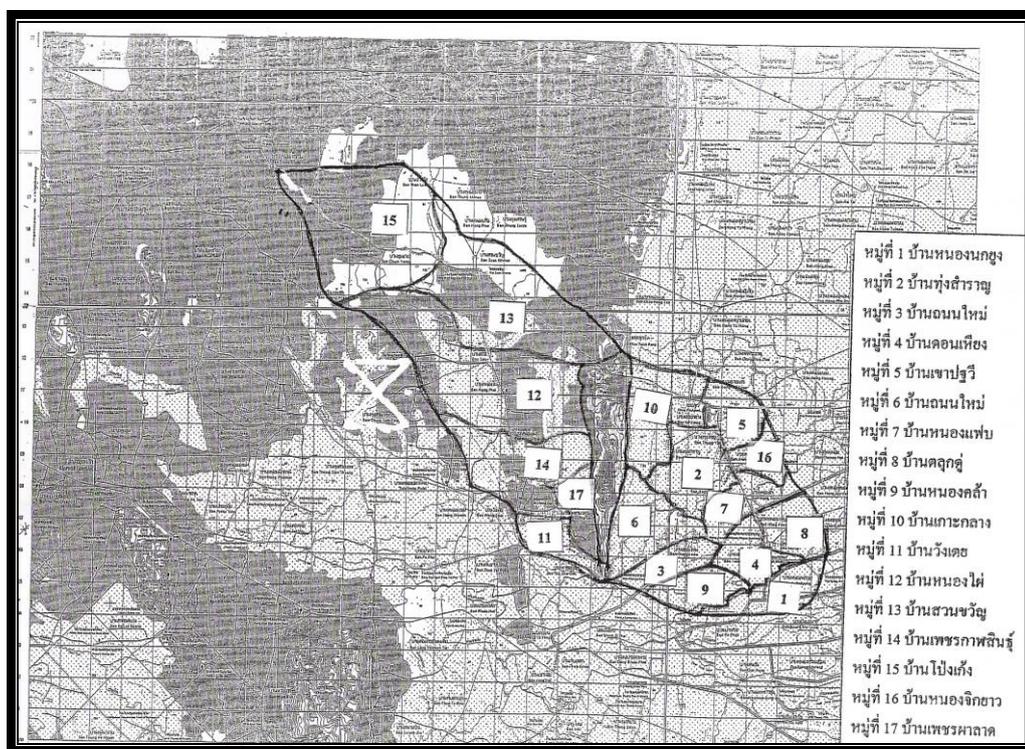

ภาพประกอบที่ 2 สัญลักษณ์ของเทศบาลตำบลตลุกคู่

รูปเขาปลู่วิวี ท้องทุ่งนา หมายถึง มีเขาปลู่วิวีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของเทศบาลตำบลตลุกคู่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 บ้านเขาปลู่วิวี

ท้องทุ่งนา หมายถึง ราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำไร่นา ทำสวน

3. ลักษณะที่ตั้ง

ภาพประกอบที่ 3 แผนที่ของชุมชนตำบลตลุกคู่

เทศบาลตำบลตลุกคู่ ตั้งอยู่ในเขตตำบลตลุกคู่ (ทั้งตำบล) อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี อยู่ทางด้านทิศตะวันตกของอำเภอทัพทัน ห่างจากอำเภอทัพทันประมาณ 14 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดอุทัยธานี ประมาณ 33 กิโลเมตร มีหมู่บ้านในเขตเทศบาลจำนวน 17 หมู่บ้าน จัดแบ่งเป็นชุมชน จำนวน 21 ชุมชน มีพื้นที่ประมาณ 81 ตารางกิโลเมตร หรือ 50,625 ไร่

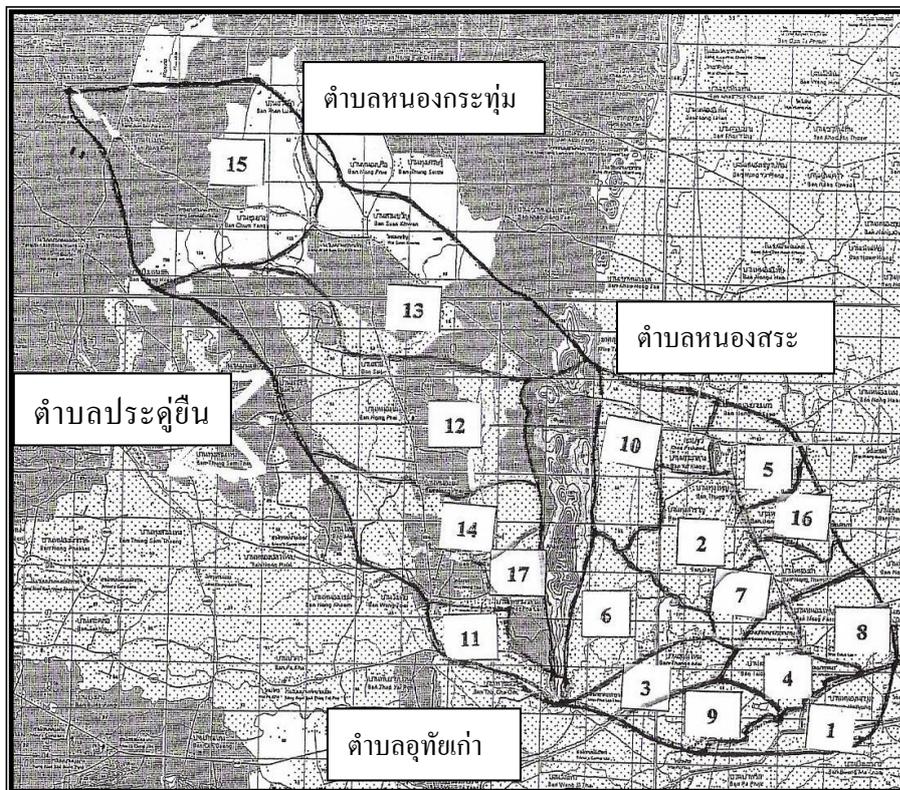
ด้านเหนือ ตั้งแต่หลักเขตที่ 1 ซึ่งตั้งอยู่ติดเขตตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอทัพทัน ตรงเส้นแบ่งเขตตำบลตลุกคู่กับตำบลหนองกระทุ่ม ถัดตามเส้นแบ่งตำบลตลุกคู่กับตำบลหนองกระทุ่ม ไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือและทิศตะวันออกเฉียงใต้ ถึงหลักเขตที่ 2 ซึ่งตั้งอยู่ตรงเส้นแบ่งเขต ตำบลตลุกคู่กับบ้านหนองแมงรัก

ด้านตะวันออก จากหลักเขตที่ 2 ถัดตามเส้นแบ่งเขตตำบลตลุกคู่กับตำบลหนองสระไปทางทิศใต้ ถึงหลักเขตที่ 3 ซึ่งตั้งอยู่ติดเขตอำเภอทัพทันกับอำเภอหนองฉาง

ด้านใต้ จากหลักเขตที่ 3 เลียบตามเส้นแบ่งเขตอำเภอทัพทันกับอำเภอหนองฉาง ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงหลักเขตที่ 4 ซึ่งตั้งอยู่ตรงเส้นแบ่งเขตอำเภอทัพทันกับอำเภอลานสัก

ด้านทิศตะวันตก จากหลักเขตที่ 4 เลียบตามเส้นแบ่งเขตอำเภอทัพทันกับอำเภอลานสักไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ บรรจบหลักเขตที่ 1

4. อาณาเขต

ภาพประกอบที่ 4 แผนที่แสดงอาณาเขตติดต่อกับตำบลลูกคู่

- ทิศเหนือ ติดต่อกับตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
- ทิศใต้ ติดต่อกับตำบลอุทัยเก่า อำเภอหนองฉาง จังหวัดอุทัยธานี
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับตำบลหนองสระ อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับตำบลประจักษ์ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

5. ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ภาพประกอบที่ 5 สภาพทางภูมิศาสตร์

สภาพทั่วไปมีลักษณะลาดเทจากทิศตะวันตกไปทางทิศตะวันออก และที่ราบสลับเชิงเขา คือ เขาหนองแมงรัก เขาผาลาดและเขาปฐวี พื้นที่ 1 ใน 3 เป็นป่าไม้ คือ ป่าทึบเสลาฝั่งซ้าย และป่าไผ่เขียว ทางด้านการเกษตรกรรม เช่น การทำนา การทำไร่ข้าวโพด มันสำปะหลัง และการเลี้ยงสัตว์

6. สภาพภูมิอากาศ

มีอากาศร้อนอบอ้าวหรือร้อนจัดในฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ เดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนพฤษภาคม ของทุกปี

ฤดูฝนมีฝนตกปานกลาง เริ่มตั้งแต่เดือน มิถุนายน ถึงเดือน กันยายน

ฤดูหนาว เริ่มตั้งแต่เดือน ตุลาคม ถึงเดือน มกราคม

7. สถานที่ท่องเที่ยว

ภาพประกอบที่ 6 สถานที่ท่องเที่ยว (เขาปลู่วิว)

เขาปลู่วิว ตั้งอยู่หมู่ที่ 5 เขาปลู่วิว ตามปทานุกรม คำว่า ปลู่วิว , ปลู่วิว , ปลู่วิว อ่านว่า ปะ - ละ - วิ,ปะ - ละ - วิ แปลว่า แผ่นดิน เรียกชื่อตามท้องถิ่นว่า เขา - ปลู่วิว - ละ - วิ รูปร่างลักษณะเขาปลู่วิว เป็นพีคเขายาวประมาณ 720 เมตร สูง 260 เมตร ลักษณะเป็นก้อนหินกลม ๆ แบน ๆ เรียงซ้อนกันสูงขึ้นไปเป็นยอดคล้ายกระจาดคว่ำ บางแห่งเป็นช่องผาชันมีถ้ำอยู่หลายแห่งในลักษณะต่าง ๆ กัน ที่ค้นพบมีประมาณ 30 แห่ง อยู่รอบตัวเขา เช่น ถ้ำประทุน ถ้ำบันได ถ้ำฤๅษี ถ้ำอ่าง ถ้ำช่องลม ถ้ำปลา ถ้ำพุทธประวัติ ถ้ำค้างคาว ฯลฯ บางถ้ำมีหินงอกหินย้อยสวยงามบริเวณที่ราบหน้าเชิงเขา มีลานกว้าง ต้นไม้ร่มรื่น และฝูงลิงจำนวนมาก ทุกวันอาทิตย์จะมีตลาดนัด ที่พ่อค้าและชาวบ้านนำสินค้าต่าง ๆ มาจำหน่าย

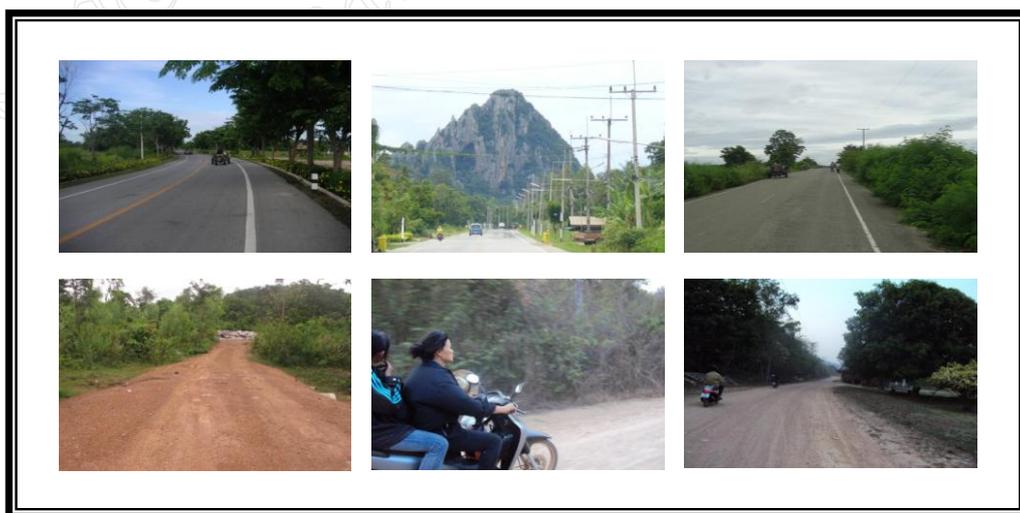
8. แหล่งน้ำ

ภาพประกอบที่ 7 แหล่งน้ำ(ลำห้วยและคลองชลประทานในหมู่บ้าน)

ในพื้นที่เทศบาลมีแหล่งน้ำนำมาใช้ เพื่อการเกษตรกรรม หรือเพื่อการอุปโภคบริโภค ดังนี้ น้ำประปาส่วนภูมิภาค 1 แห่ง , น้ำประปาหมู่บ้าน 23 แห่ง , คลองชลประทาน 2 สาย , ลำห้วย 5 สาย , สระน้ำของราษฎร มากกว่า 100 บ่อ แต่เนื่องจากสภาพชั้นดินไม่กักเก็บน้ำ จึงไม่มีน้ำเพียงพอในการอุปโภคบริโภค

9. การคมนาคม

ภาพประกอบที่ 8 การคมนาคมในตำบลตุ๊กคู่

เทศบาลตำบลตลุกคู๋ มีเส้นทางคมนาคม ติดต่อกับอำเภอและตำบล หมู่บ้านใกล้เคียง สะดวกพอสมควร คือ ถนนทางหลวงชนบท เช่น ถนนสาย ท้าพทัน – ท่าชะอม อน. 4003 ถนนสาย ตลุกคู๋ – หนองฉาง อน. 5006 และ ถนนเทศบาล เช่น ถนนสาย ตลุกคู๋ – เขาปลู่วี , ถนนสาย วังเตย – สวนขวัญ , ถนนสาย สวนขวัญ – เขาปลู่วี , ถนนสาย สวนขวัญ – โป่งแก้ง , ถนนสาย โป่งแก้ง – หนองเจ๊กกวย , ถนนสาย โป่งแก้ง – ลานสัก , ถนนลาดยางในเขตเทศบาล จำนวน 18 สาย , ถนน คสล. ในเขตเทศบาลเฉพาะย่านชุมชน จำนวน 35 สาย , มีถนนลูกรังเชื่อมติดต่อกับลาดยาง จำนวน 54 สาย , มีถนนดินที่ยังไม่ได้รับการพัฒนา มากกว่า 100 สาย

10. สาธารณูปโภค

ภาพประกอบที่ 9 สาธารณูปโภค (ประปาและไฟฟ้าในหมู่บ้าน)

เทศบาลตำบลตลุกคู๋ มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อบริการประชาชนในด้านสาธารณูปโภค ดังนี้ การประปาส่วนภูมิภาค จำนวน 1 แห่ง , การประปาหมู่บ้าน จำนวน 23 แห่ง , การไฟฟ้าสาธารณะ จำนวน 17 แห่ง

11. การสื่อสาร

ภาพประกอบที่ 10 การสื่อสาร(ตู้โทรศัพท์สาธารณะ)

มี โทรศัพท์สาธารณะ จำนวน 15 แห่ง , หอกระจายข่าว จำนวน 17 แห่ง , ป้าย
ประชาสัมพันธ์ จำนวน 17 แห่ง

12. การศึกษา

ภาพประกอบที่ 11 การศึกษา(สถานศึกษาต่างๆ ในตำบลลูกคู่)

มีโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 10 แห่ง ดังนี้ ขยายโอกาสการศึกษา จำนวน 3 แห่ง(โรงเรียนบ้านวังเตย โรงเรียนบ้านสวนขวัญ โรงเรียนบ้านโป่งแก้ง) , เข้าโครงการปฏิรูปการศึกษา จำนวน 7 แห่ง(โรงเรียนวัดตลุกคู่ โรงเรียนวัดเขาปลิวี่ โรงเรียนวัดหนองจิกยาว โรงเรียนวัดหนองนกยูง โรงเรียนบ้านหนองไผ่ โรงเรียนบ้านทุ่งสาตี โรงเรียนบ้านถนนใหม่) , โรงเรียนมัธยมศึกษาจำนวน 1 แห่ง (โรงเรียนตลุกคู่วิทยาคม) โรงเรียนเอกชน จำนวน 1 แห่ง (โรงเรียนอนุบาลธนา) , ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 1 แห่ง , ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน 15 แห่ง

13. การศาสนา

ภาพประกอบที่ 12 การศาสนา(วัดต่างๆ ในตำบลตลุกคู่)

มีวัด จำนวน 12 แห่ง

14. การสาธารณสุข

ภาพประกอบที่ 13 สถานีอนามัยบ้านวังเตย

มีสถานีอนามัยหมู่บ้าน จำนวน 4 แห่ง , ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน จำนวน 17 แห่ง , ศูนย์ส่งเสริมสุขภาพหมู่บ้าน จำนวน 17 แห่ง

15. อื่น ๆ

ภาพประกอบที่ 14 สถานีตำรวจตำบลลูกคู่

มีสถานีตำรวจตำบล จำนวน 1 แห่ง , สหกรณ์เพื่อการผลิต จำนวน 1 แห่ง
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จำนวน 2 แห่ง , กลุ่มยุวเกษตรกร จำนวน 1 แห่ง , กลุ่มแม่บ้าน
จำนวน 14 แห่ง , กลุ่มผู้เลี้ยงสัตว์ ต่าง ๆ จำนวน 44 กลุ่ม , กลุ่มผู้ผลิตข้าวพันธุ์ดีชุมชน จำนวน 5
กลุ่ม

16. ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น

ภาพประกอบที่ 15 ประเพณีของท้องถิ่น ตำบลตุลาคู่

มีประเพณีแห่งโบราณสงครามต์เขาปฐวี ระหว่างวันที่ 13 – 18 เดือนเมษายน ของทุกปี , ประเพณีบุญเข้าพรรษา วัดทุกแห่งในเขตเทศบาล , ประเพณีตักบาตรเทโว วัดเขาปฐวี วัดตุลาคู่ , ประเพณีตักบาตรดอกไม้ วัดตุลาคู่ , ประเพณีบุญบั้งไฟ บ้านเพชรกาฬสินธุ์ , การทอผ้า ของกลุ่มหมู่บ้านเพชรกาฬสินธุ์ หมู่ที่ 14 , การถนอมอาหาร โดยแปรรูปอาหารต่าง ๆ หมู่ที่ 3 และ หมู่ที่ 6

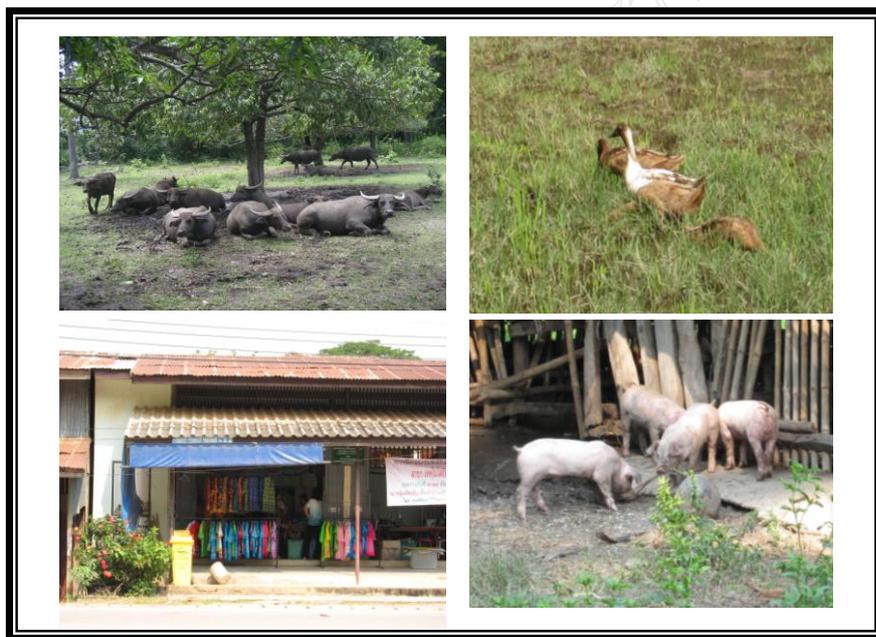
17. ข้อมูลด้านสวัสดิการสังคม

1. มีผู้สูงอายุ (ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ก่อน 1 ตุลาคม 2550) จำนวน 1,541 คน ได้รับเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพตลอดชีพจำนวน 951 คน , ได้รับเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพรายปี จำนวน - คน , ไม่ได้รับเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพ จำนวน 590 คน
2. มีผู้ยากไร้ (ให้ความช่วยเหลือไม่ได้ ส่งจังหวัด) จำนวน 730 คน ได้รับความช่วยเหลือ จำนวน 230 คน , ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือจำนวน 500 คน
3. มีผู้พิการจำนวน 196 คน ได้รับความช่วยเหลือจำนวน 188 คน , ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือ จำนวน 8 คน
4. เด็กที่พ่อแม่ทอดทิ้ง (ให้ความช่วยเหลือไม่ได้ ส่งจังหวัด) จำนวน 33 คน ได้รับความช่วยเหลือจำนวน - คน , ยังไม่ได้รับความช่วยเหลือ จำนวน - คน

5. โครงการบ้านท้องถิ่นไทยเทคไทองค์กรราชัน (บ้านผู้ยากไร้) จำนวนที่คาดว่าจะดำเนินการสร้าง จำนวน 19 หลัง , จำนวนบ้านที่สร้างแล้วเสร็จ จำนวน 2 หลัง

18. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

1. การประกอบอาชีพ

ภาพประกอบที่ 16 การประกอบอาชีพ

ผลผลิตและรายได้ยังต่ำ แยกเป็น การเกษตรกรรม 70 % ,การเลี้ยงสัตว์ 15% , การค้าขาย 15 %

2. การค้าขายและธุรกิจ การตลาด

ภาพประกอบที่ 17 การค้าขายและธุรกิจ(ปั้มน้ำมัน)

อาคารพาณิชย์ จำนวน 25 อาคาร , ร้านขายของชำ จำนวน 77 ร้าน , ร้านตัดเสื้อผ้า จำนวน 6 ร้าน, ร้านตัดผม จำนวน 12 ร้าน , ร้านส่งน้ำแข็งจำนวน 1 ร้าน , ร้านเคมีภัณฑ์ จำนวน 4 ร้าน , ปิมน้ำมันขนาดกลางและเล็ก จำนวน 22 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรม โรงสี จำนวน 5 โรง

ภาพประกอบที่ 18 โรงงานอุตสาหกรรม(โรงสีข้าว)

3. เปรียบเทียบข้อมูลรายรับ พ.ศ. 2546 – 2550

ประเภทรายรับ	รายรับ				
	พ.ศ. 2546	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	พ.ศ. 2549	พ.ศ. 2550
ภาษีอากร	9,150,680.00	23,757,500.00	28,538,738.33	26,049,295.50	23,348,823.65
ค่าธรรมเนียม ค่าปรับ	101,700.00	151,900.00	151,507.20	174,608.30	140,437.20
ทรัพย์สิน	40,000.00	46,000.00	48,053.61	101,174.27	116,963.21
สาธารณูปโภค	-	-	-	-	-
เบ็ดเตล็ด	202,000.00	320,000.00	717,450.00	184,000.00	114,000.00
เงินอุดหนุนและ อื่นๆ	1,789,870.00	20,000,000.00	19,074,019.00	34,501,710.00	33,440,991.00
รวมทั้งสิ้น	11,284,250.00	44,275,400.00	48,529,768.14	61,010,788.07	57,161,215.06

4. เปรียบเทียบข้อมูลรายจ่าย พ.ศ. 2546 - 2550

ประเภทรายจ่าย	รายจ่าย				
	พ.ศ. 2546	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	พ.ศ. 2549	พ.ศ. 2550
รายจ่ายงบกลาง	19,689,000.00	2,005,160.00	5596893.83	4314367.00	2,404,621.00
เงินเดือน,ค่าจ้างประจำและ ค่าจ้าง ชั่วคราว	1,666,260.00	6,296,160.00	4840277.00	5961495.00	11,061,329.00
ค่าตอบแทน ค่าใช้สอยและค่า วัสดุ	9,220,720.00	18,064,480.00	13029515.28	17382817.89	30,925,929.00
ค่าครุภัณฑ์ ที่ดินและ สิ่งก่อสร้าง	7,450,700.00	5,957,000.00	2748140.00	11346710.00	6,934,255.00
เงินอุดหนุน เงินอื่นๆ และ สาธารณูปโภค	5,362,320.00	11,820,000.00	16075456.96	11688207.78	4,385,225.19
รายจ่ายพิเศษ	-	-	246000.00	1625361.63	-
รวมทั้งสิ้น	43,389,000.00	44,142,800	42536283.07	52318959.30	55,711,359.19

5. เปรียบเทียบรายรับ – รายจ่าย ระหว่างปี พ.ศ. 2546 ถึง พ.ศ. 2550

ประเภท	ปี พ.ศ.				
	พ.ศ. 2546	พ.ศ. 2547	พ.ศ. 2548	พ.ศ. 2549	พ.ศ. 2550
รายรับ	11,284,250.00	44,275,400.00	48529764.14	61,010,788.07	57,161,215.06
รายจ่าย	11,121,750.00	43,389,000.00	42536283.07	52,318,959.30	55,711,359.19
รายรับสูงกว่า รายจ่าย	162,500.00	886,400.00	5993481.07	8,691,828.77	1,449,855.87

19. ด้านการเมือง การบริหาร

1. เขตการปกครองและการบริหาร

เทศบาลตำบลตลุกคู๋ มีหมู่บ้าน 17 หมู่บ้าน แบ่งเป็น 21 ชุมชน คือ

หมู่ที่	บ้าน	จำนวนประชากร			จำนวน ครัวเรือน	จำนวน บ้าน	หมายเหตุ
		ชาย (คน)	หญิง (คน)	รวม (คน)			
1.	หนองนกยูง	240	251	491	153	153	
2.	ทุ่งสำราญ	321	354	675	161	161	
3.	ถนนใหม่	236	252	488	161	161	
4.	ดอนเหียง	159	182	341	91	91	
5.	เขาปฐวี	425	415	840	222	222	
6.	ถนนใหม่	241	281	522	158	158	
7.	หนองแพบ	391	357	748	222	222	
8.	ตลุกคู๋	186	183	369	126	126	
9.	หนองคล้า	153	174	327	88	88	
10.	เกาะกลาง	343	353	696	168	168	
11.	วังเตย	218	225	443	130	130	
12.	หนองไผ่	524	565	1,089	299	299	2 ชุมชน
13.	สวนขวัญ	561	536	1,097	285	285	
14.	เพชรภาพสินธุ์	637	637	1,274	291	291	3 ชุมชน
15.	โป่งแก้ง	621	578	1,199	295	295	2 ชุมชน
16.	หนองจิกยาว	132	135	267	69	69	
17.	เพชรผาลาด	338	345	683	183	183	
รวม		5,726	5,823	11,549	3,087	3,087	

2 จำนวนครัวเรือนและจำนวนประชากร สำรวจเดือนมกราคม พ.ศ. 2551 จำนวนครัวเรือน 3,087 ครัวเรือน , จำนวนประชากร 11,549 คน , ชาย 5,726 คน หญิง 5,823 คน

3. สมาชิกสภาเทศบาล และ นายกรัฐมนตรีมาจากการเลือกตั้ง (เมื่อวันที่ 18 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2549) ครบวาระ 4 ปี วันที่ 17 เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2553

1. ให้มีน้ำสะอาดหรือการประปา 2. ให้มีโรงฆ่าสัตว์ 3. ให้มีตลาด 4. ให้มีสุสาน และฌาปนสถาน
5. บำรุงและส่งเสริมการทำมาหากินของราษฎร 6. ให้มีและบำรุงสถานที่ทำการ พักพิทักษ์รักษาคนเจ็บไข้
7. ให้มีและบำรุงการไฟฟ้า หรือแสงสว่างโดยวิธีอื่น 8. ให้มีและบำรุงทางระบายน้ำ 9. เทศพาณิชย์ ศักยภาพของท้องถิ่น

โครงสร้างและกระบวนการบริหารงานบุคคลของเทศบาลตำบลตุ๊กตุ๊ก ประกอบด้วย

1.) สภาเทศบาล ประกอบด้วยสมาชิกสภาเทศบาลซึ่งเลือกตั้งโดยราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น มีวาระการดำรงตำแหน่งคราวละ 4 ปี นับแต่วันเลือกตั้งสภาเทศบาลมีอำนาจหน้าที่ในการควบคุม คณะผู้บริหารท้องถิ่นให้ปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผน และนโยบายที่กำหนด

2.) ผู้บริหารท้องถิ่น ได้แก่ นายกเทศมนตรี ซึ่งมาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่นและรองนายกเทศมนตรี จำนวน 2 คน ที่ปรึกษานายกเทศมนตรีและเลขานุการ ซึ่งนายกเทศมนตรีแต่งตั้งเป็นผู้ช่วยเหลือในการบริหารราชการของเทศบาลนายกเทศมนตรีมีหน้าที่ควบคุมและรับผิดชอบในการบริหารกิจการของเทศบาลและเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเทศบาลและลูกจ้างเทศบาล และจัดแบ่งการบริหารออกเป็น ส่วนๆ ตามปริมาณ และคุณภาพของงาน โดยมีปลัดเทศบาลเป็นผู้บังคับบัญชาพนักงานเทศบาล และลูกจ้าง เทศบาล รองจากนายกเทศมนตรี และรับผิดชอบควบคุมดูแลราชการประจำของเทศบาลให้เป็นไปตามนโยบายและเทศบาลตำบลตุ๊กตุ๊ก แบ่งการบริหารออกเป็น 4 กอง 1 สำนัก ดังนี้

1. สำนักปลัดเทศบาล มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับราชการทั่วไปของเทศบาล และราชการที่มีได้กำหนดให้เป็นหน้าที่ของกอง หรือส่วนราชการใด ในเทศบาลโดยเฉพาะรวมทั้งกำกับและเร่งรัดการปฏิบัติราชการของส่วนราชการในเทศบาลให้เป็นไปตามนโยบาย แนวทาง และแผนการปฏิบัติราชการของเทศบาล และมีการแบ่งส่วนราชการภายใน ดังนี้

1.1 งานธุรการ มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานสารบรรณของเทศบาล งานดูแลรักษา จัดเตรียมและบริการเรื่องสถานที่วัสดุอุปกรณ์การติดต่อ และอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ งานเลขานุการและประชุมสภาเทศบาล คณะเทศมนตรี และพนักงานเทศบาล งานสาธารณกุศลของเทศบาล และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ขอความร่วมมือ งานการตรวจสอบ แสดงรายการเกี่ยวกับเอกสารสำคัญของ ทางราชการ งานขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เหรียญจักรพรรดิมาลา และผู้ทำคุณประโยชน์ งานเกี่ยวกับการเลือกตั้ง งานจัดทำคำสั่ง และประกาศของเทศบาล งานรับเรื่องร้องทุกข์ และเรื่องร้องเรียน งานแจ้งมติ ก.ท.จ. อุทัยธานี ก.ท. และ ก.ถ. งานจัดทำงบประมาณรายจ่ายประจำปี งานด้านประชาสัมพันธ์และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน งานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับ มอบหมาย

1.2 งานการเจ้าหน้าที่ มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานบริหารงานบุคคลของเทศบาล และลูกจ้าง งานบรรจุแต่งตั้ง โอน ย้าย และเลื่อนระดับ งานการสอบแข่งขัน สอบคัดเลือก การคัดเลือก งานทะเบียนประวัติ และบัตรประวัติคณะเทศมนตรี สมาชิกสภาเทศบาล พนักงาน และ ลูกจ้าง งานปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคล งานประเมินผลการปฏิบัติงาน ประจำปี งานขออนุมัติปรับปรุงตำแหน่ง และอัตราค่าจ้าง งานพัฒนาบุคลากร เช่นการฝึกอบรม การสัมมนา การศึกษาและดูงานการศึกษาต่อการขอรับการศึกษา งานพิจารณาเงินเดือนพนักงาน และลูกจ้าง การให้บำเหน็จ ความชอบเป็นกรณีพิเศษ งานสวัสดิการพนักงาน/ลูกจ้าง งานลาพักผ่อนประจำปี และ การลาอื่น ๆ งานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือตามที่ได้รับมอบหมาย

1.3 งานแผนและงบประมาณ มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานจัดเตรียมเอกสารใช้ในการพิจารณา วางแผนของเทศบาลและองค์กรที่เกี่ยวข้อง งานจัดทำเรียงเรียงแผนพัฒนา การกำหนดเค้าโครงของแผนระยะปานกลางและแผนประจำปี งานจัดเตรียมเอกสารแนวทางในการปฏิบัติงานประจำปีให้หน่วยงานต่างๆทราบ และดำเนินการรวบรวมข้อมูลสถิติและวิเคราะห์ งบประมาณงานเสนอแนะ และให้คำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณ งานจัดทำ งบประมาณรายจ่ายประจำปี งบประมาณรายจ่ายเพิ่มเติมของเทศบาล งานศึกษาหาหลักฐาน รายได้ใหม่ ๆ ของเทศบาล งานประสานงานกับหน่วยงานในเทศบาลและหน่วยงานอื่นที่เสนอบริการ สาธารณูปการในเขตเทศบาล และหน่วยงานใกล้เคียงเกี่ยวกับ การวางแผนพัฒนาการปฏิบัติตามแผน และการประเมินผลตามแผน และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือตามที่ได้รับมอบหมาย

1.4 งานทะเบียนราษฎร มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานตามพระราชบัญญัติราษฎร งานจัดเตรียมการเลือกตั้ง และดำเนินการเลือกตั้ง และงานอื่นที่เกี่ยวข้อง หรือตามที่ได้รับมอบหมาย

1.5 งานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีหน้าที่เกี่ยวกับงานรักษาความปลอดภัยของสถานที่ราชการ งานป้องกันและระงับอัคคีภัย งานวิเคราะห์และพิจารณาทำความเข้าใจ สรุปรายงาน เสนอแนะรวมทั้งดำเนินการด้านกฎหมาย และระเบียบเกี่ยวกับการป้องกัน และระงับ อัคคีภัยตาม ธรรมชาติ และสาธารณภัยอื่น เช่น อุทกภัย วาตภัย งานตรวจสอบ ควบคุมดูแลในการจัดเตรียม และอำนวยความสะดวกในการป้องกันบรรเทาและระงับสาธารณภัยต่าง ๆ งาน จัดทำแผนป้องกัน และบรรเทาสาธารณภัย งานฝึกซ้อมและดำเนินการตามแผนงานเกี่ยวกับวิทยุ สื่อสาร งานการฝึกอบรมอาสาสมัครป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย งานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

2. กองคลัง มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานการจ่าย การรับ การนำส่งเงิน การเก็บรักษาเงินและเอกสารทางการเงิน การตรวจสอบใบสำคัญ ฎีกา งานเกี่ยวกับเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน เงินบำเหน็จบำนาญ เงินอื่น ๆ งานเกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณฐานะทางการเงิน การ จัดสรรเงินต่าง ๆ การจัดทำบัญชีทุกประเภท ทะเบียนคุมรายได้และรายจ่ายต่าง ๆ การควบคุมการ

เบิกจ่าย งานทำงบทดลองประจำเดือนประจำปี งานเกี่ยวกับการพัสดุของเทศบาลและงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องและที่ได้รับมอบหมาย และมีการแบ่งส่วนราชการภายใน ดังนี้

2.1 งานการเงินและบัญชี มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานตรวจสอบการเบิกจ่ายเงิน ทุกรูปประเภทงานควบคุมการจัดทำทะเบียนรายจ่าย งานจัดทำเช็คและจัดเก็บเอกสารการจ่ายเงิน งานจ่ายเงินและ ตรวจสอบหลักฐาน ใบสำคัญคู่จ่าย งานจัดทำบัญชี และทะเบียนที่เกี่ยวข้องทุกประเภท งานจัดทำ รายงานประจำวัน ประจำเดือน ประจำปี และรายงานอื่น ๆ และงานอื่นที่เกี่ยวข้องและที่ได้รับมอบหมาย

2.2 งานพัสดุและทรัพย์สิน มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานการซื้อและการจ้าง งานซ่อมและบำรุงรักษา งานการจัดทำทะเบียนพัสดุ งานตรวจสอบการรับจ่ายพัสดุ และเก็บรักษาพัสดุ งานการจำหน่ายพัสดุ และงานอื่นที่เกี่ยวข้องและที่ได้รับมอบหมาย

2.3 งานจัดเก็บและพัฒนารายได้ มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานจัดทำประกาศให้ยื่นแบบแสดงรายการทรัพย์สินเพื่อชำระภาษี งานตรวจสอบและจัดทำบัญชี ผู้ที่อยู่ในเกณฑ์เสียภาษี ในปีงบประมาณที่จัดเก็บจากทะเบียนคุมผู้รับชำระภาษี (ผ.ท.5) งานรับและตรวจสอบแบบแสดงรายการทรัพย์สิน หรือแบบคำร้องของผู้เสียภาษี ค่าธรรมเนียมและรายได้อื่น งานพิจารณาประเมินและกำหนดค่าภาษี ค่าธรรมเนียมในเบื้องต้นเพื่อนำเสนอพนักงานเจ้าหน้าที่ งานแจ้งผลการประเมินค่าภาษีแก่ผู้เสียภาษี งานจัดเก็บและชำระรายได้จากภาษีอากร ค่าธรรมเนียมและรายได้อื่น งานลงรายการเกี่ยวกับภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่และภาษีป้ายในทะเบียนเงินผลประโยชน์ และทะเบียนคุมผู้ชำระภาษี (ผ.ท. 5) ของผู้เสียภาษีแต่ละรายเป็นประจำทุกวัน การดำเนินงานเกี่ยวกับการพิจารณาอุทธรณ์ภาษี งานเก็บรักษาและนำส่งเงินประจำวัน งานเก็บรักษาและเบิกจ่ายแบบพิมพ์ต่าง ๆ งานเก็บรักษาเอกสารและหลักฐาน การเสียภาษี ค่าธรรมเนียมและรายได้อื่น การวางแผนจัดเก็บรายได้ และแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการจัดเก็บ รายได้ งานพิจารณาปรับปรุงหลักเกณฑ์การประเมินและการกำหนดค่ารายปีของภาษีโรงเรือนและที่ดิน ภาษีบำรุงท้องที่และรายได้อื่น งานแผนที่และทะเบียนทรัพย์สิน งานประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการชำระภาษีอากร และงานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

3. กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่เกี่ยวกับสาธารณสุขชุมชนส่งเสริมสุขภาพและอนามัย งานป้องกันและควบคุมโรคติดต่อ งานป้องกันการติดยาและสารเสพติด งานสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม งานรักษาความสะอาด และงานอื่น ๆ เกี่ยวกับการให้บริการด้านสาธารณสุข งานสัตว์แพทย์ งานอื่นที่เกี่ยวข้องและได้รับมอบหมาย และมีการแบ่งส่วนราชการภายในดังนี้

3.1 งานธุรการ มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานสารบรรณของเทศบาล งานดูแลรักษาจัดเตรียมและบริการเรื่องสถานที่วัสดุอุปกรณ์การติดต่อและอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ งานสาธารณสุขของเทศบาลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่ขอความร่วมมือ งานการตรวจสอบแสดงรายการเกี่ยวกับเอกสารสำคัญของทางราชการ งานขอพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ เหรียญ

จักรพรรดิมาลา และผู้ทำคุณประโยชน์งานจัดทำคำสั่งและประกาศของเทศบาล งานรับเรื่องร้องทุกข์ และเรื่องร้องเรียน งานประสานงานเกี่ยวกับการประชุมสภาเทศบาล คณะเทศมนตรีและพนักงานเทศบาล งานด้านประชาสัมพันธ์ และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน งานฝึกอบรมและศึกษาคุณงาน งานพัฒนาบุคลากรด้านสาธารณสุข งานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

3.2 งานสุขาภิบาลและอนามัยสิ่งแวดล้อม มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานควบคุมด้านสุขาภิบาลและสิ่งแวดล้อมงานสุขาภิบาลอาหารและโภชนาการ งานควบคุมการประกอบการค้า นำรังเกียจ หรือ อาจเป็นอันตรายต่อสุขภาพ งานป้องกันควบคุมแก้ไขเหตุรำคาญและมลภาวะงานป้องกันและควบคุม โรคติดต่อ งานป้องกันการติดยาและสารเสพติด งานสุขาภิบาลโรงงาน งานชีวนามัย งานฌาปนกิจ งานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

3.3 งานสัตวแพทย์ มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานควบคุม และรับผิดชอบโรคสัตว์ งานควบคุมและรับผิดชอบโรคที่เกิดจากสัตว์เลี้ยงหรือสัตว์ป่าที่นำมาเลี้ยงหรือสัตว์ที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ งานการระวังและรับผิดชอบโรคในกลุ่มบุคคลซึ่งประกอบอาชีพซึ่งเสี่ยงต่อการติดโรคสัตว์ งานควบคุมการฆ่าสัตว์และโรงฆ่าสัตว์งานควบคุมโรคพิษสุนัขบ้า งานป้องกันโรคติดเชื้อหรืออันตราย หรือเหตุรำคาญจากสัตว์ งานรายงานข้อมูลสถิติ และการศึกษา วิจัยเกี่ยวกับงานด้านสัตวแพทย์ งานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

4. กองช่าง มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับการสำรวจ ออกแบบ การจัดทำข้อมูลทางด้านวิศวกรรม การจัดเก็บและทดสอบคุณภาพวัสดุ งานออกแบบและเขียนแบบ การตรวจสอบการก่อสร้าง งานการควบคุมอาคารตามระเบียบกฎหมาย งานแผนการปฏิบัติงานการก่อสร้างและซ่อมบำรุง การควบคุมการก่อสร้างและซ่อมบำรุงงานแผนงานด้านวิศวกรรมเครื่องจักรกล การรวบรวมประวัติ ติดตาม ควบคุมการปฏิบัติงานเครื่องจักรกล การควบคุม การบำรุงรักษาเครื่องจักรกลและยานพาหนะงานเกี่ยวกับแผนงาน ควบคุม เก็บรักษาการเบิกจ่ายวัสดุ อุปกรณ์ อะไหล่ น้ำมันเชื้อเพลิง และงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและที่ได้รับมอบหมายและมีการแบ่งส่วนราชการภายในดังนี้

4.1 งานวิศวกรรม มีหน้าที่เกี่ยวกับ ออกแบบคำนวณด้านวิศวกรรม งานวางโครงการและการก่อสร้างทางด้านวิศวกรรม งานให้คำปรึกษาแนะนำ และบริการเกี่ยวกับงานทางด้านวิศวกรรม งานตรวจสอบแบบแปลนการขออนุญาตปลูกสร้างอาคารทางด้านวิศวกรรม งานออกแบบรายละเอียดทางด้านวิศวกรรม งานสำรวจหาข้อมูล รายละเอียดเพื่อคำนวณ ออกแบบ กำหนดรายละเอียดทางด้านวิศวกรรม งานศึกษาวิเคราะห์วิจัยทางด้านวิศวกรรม งานประมาณราคาค่าก่อสร้างทางด้านวิศวกรรม งานควบคุมการก่อสร้างในสาขาวิศวกรรม งานอื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

4.2 งานสาธารณูปโภค มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานด้านการก่อสร้างอาคาร ถนน สะพาน ทางเท้า เขื่อน และสิ่งติดตั้งอื่น ๆ งานวางโครงการและควบคุมการก่อสร้าง งานซ่อม

บำรุงรักษาอาคาร ถนน สะพาน เขื่อน ทางเท้า งานควบคุมดูแลอาคารสถานที่ งานปรับปรุงแก้ไข และป้องกัน สิ่งแวดล้อมเป็นพิษ งานให้คำปรึกษาแนะนำ หรือตรวจสอบเกี่ยวกับงานก่อสร้าง งานควบคุมพัสดุ งานด้านโยธา งานประมาณราคา งานซ่อมบำรุงรักษา งานควบคุมดูแลไฟฟ้าสาธารณะ งานอื่นที่ เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

4.3 งานจัดสถานที่และการไฟฟ้าสาธารณะ มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานออกแบบ จัดสถานที่ ติดตั้งไฟฟ้า ทั้งงานรัฐพิธี ประเพณีและงานอื่น ๆ งานประมาณการ งานจัดสถานที่ เนื่องในงานรัฐพิธีประเพณี และงานอื่น ๆ งานเก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์ เกี่ยวกับการจัดสถานที่ งานสำรวจออกแบบ และคำนวณอุปกรณ์ไฟฟ้า งานควบคุมการก่อสร้างในการติดตั้งอุปกรณ์ไฟฟ้า งานซ่อมบำรุงการไฟฟ้าในเขตเทศบาล งานให้คำปรึกษาแนะนำตรวจสอบในด้านการไฟฟ้า งานอื่นที่ เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

5. กองการศึกษา มีหน้าที่ความรับผิดชอบเกี่ยวกับ งานการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย งานการศึกษาปฐมวัย งานฝึกและส่งเสริมอาชีพ งานกิจกรรมเด็กและเยาวชน งานกีฬา และนันทนาการ งานกิจการศาสนา งานส่งเสริมประเพณี ศิลปวัฒนธรรม งานพัฒนาชุมชน และมี การแบ่งส่วนราชการภายในดังนี้

5.1 งานธุรการ มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานสารบรรณของกองการศึกษา งานดูแลรักษา จัดเตรียมและบริการเรื่องสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ การติดต่อ และอำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ งานการประสานงานเกี่ยวกับการประชุมสภาเทศบาลคณะผู้บริหาร และพนักงานเทศบาล งานสาธารณกุศลของเทศบาล และหน่วยงานต่าง ๆ ที่ขอความร่วมมือ งานการตรวจสอบ แสดงรายการเกี่ยวกับเอกสารสำคัญของทางราชการ งานรวบรวมข้อมูลและจัดทำแผนของกองการศึกษา รวมถึงการตรวจสอบการปฏิบัติงานตามแผน การติดตามและการรายงาน งานการลาพักผ่อนประจำปี และการลาอื่น ๆ งานสวัสดิการของฝ่ายการศึกษางานประชาสัมพันธ์และแนะนำอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน งานประชุม อบรม สัมมนา ตลอดจนการประสานงานต่าง ๆ งานอื่นที่ เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

5.2 งานส่งเสริมการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย งานการศึกษาปฐมวัย งานฝึกและส่งเสริมอาชีพงานกิจกรรมเด็ก และเยาวชน งานกีฬาและนันทนาการ งานกิจการศาสนา งานส่งเสริมประเพณีศิลปวัฒนธรรม และงานอื่นที่ เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

5.3 งานพัฒนาชุมชน มีหน้าที่เกี่ยวกับ งานสำรวจและจัดตั้งคณะกรรมการ ชุมชน เพื่อรับผิดชอบในการปรับปรุงชุมชนตนเอง งานฝึกอบรมและเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชุมชน งานจัดระเบียบชุมชน งานประสานงานและร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อนำบริการขั้นพื้นฐานไปบริการแก่ชุมชน งานจัดทำโครงการช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ให้แก่ชุมชน งาน

ดำเนินการพัฒนาชุมชนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม การศึกษา การอนามัย และ สุขาภิบาล งานสงเคราะห์ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และผู้ด้อยโอกาส งานสวัสดิการเด็กและเยาวชน งาน อื่นที่เกี่ยวข้องหรือตามที่ได้รับมอบหมาย

อาชีพเสริม

2.1 ความหมายของอาชีพเสริม

เอื้อพร เชมภรณ์.(2541 : 6) ได้กล่าวว่าอาชีพเสริมหมายถึง อาชีพที่ใช้เวลาว่างหารายได้ พิเศษให้กับครอบครัว

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น (2553 : ออนไลน์) ได้กล่าวถึงความหมาย ของอาชีพเสริมหมายถึงอาชีพที่ผู้ทำเสริมรายได้หลังจากว่างเว้นจากการประกอบอาชีพหลักแล้วเป็น กิจกรรมเสริมรายได้ให้ครอบครัว โดยรายได้หรือค่าตอบแทนที่ได้รับน้อยกว่าการประกอบอาชีพ หลัก

กล่าวโดยสรุปได้ว่า อาชีพเสริมหมายถึง อาชีพที่ทำหลังจากว่างเว้นจากการประกอบอาชีพ หลัก ซึ่งเป็นการเสริมรายได้ให้กับครอบครัว ทำให้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ดีขึ้น

2.2 ตัวอย่างอาชีพเสริมในประเทศไทย

ชำนาญ ประทุมสินธุ์.(2528 : 2-3) การมีอาชีพนับว่าเป็นสิ่งจำเป็นยิ่งสำหรับมนุษย์ เพราะ อาชีพทำให้มีรายได้ มีเกียรติยศ มีชื่อเสียง มีความมั่นคง และความพึงพอใจในตนเอง

การประกอบอาชีพจึงมีส่วนสำคัญอย่างยิ่ง ในการกำหนดสภาพความเป็นอยู่ทางสังคมและ ฐานะทางเศรษฐกิจของบุคคล การประกอบอาชีพ มี 2 ประเภท

1. อาชีพหลัก เป็นอาชีพที่นำมาซึ่งรายได้ส่วนใหญ่สู่ครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัว ชนบท ได้แก่ เกษตรกรรม คือ ทำนา ทำไร่ ทำสวน

2. อาชีพรอง หรืออาชีพเสริมนั้น ได้แก่ อาชีพที่นำรายได้เสริมมาสู่ครอบครัว นอกจากทำ อาชีพหลักแล้วยังใช้เวลาว่างทำอาชีพอื่นๆ เช่น รับจ้าง ทอผ้า ทอเสื่อ ตัดเย็บเสื้อผ้า ทำอาหารขาย จักสาน เป็นต้น ทั้งนี้การเลือกอาชีพของบุคคลควรที่จะได้พิจารณาถึงบุคลิกภาพของตน พิจารณา งาน ตลอดจนสภาพแวดล้อม เพื่อให้เกิดความสอดคล้องเหมาะสม จะได้เกิดความพึงพอใจในอาชีพ มีความมั่นคง และประสบผลสำเร็จในการทำงานมากขึ้น

ภาพประกอบที่ 20 อาชีพทำเครื่องจักสาน

ภาพประกอบที่ 21 อาชีพนวดแผนโบราณ

ภาพประกอบที่ 22 อาชีพขับรถมอเตอร์ไซด์รับจ้าง

ภาพประกอบที่ 23 อาชีพทำกังหันวิดน้ำ

ภาพประกอบที่ 24 อาชีพทำขนมลูกก็แฟนซี

ภาพประกอบที่ 25 อาชีพทำตัวหนังสือการ์ตูน

ภาพประกอบที่ 26 อาชีพทำตุ๊กตาผ้า

ภาพประกอบที่ 27 อาชีพทำตุ๊กตามวยไทย

ภาพประกอบที่ 28 อาชีพทำตุ๊กตาโยเยไม้ล้มลุก

ภาพประกอบที่ 29 อาชีพทำป้ายเรอ

ภาพประกอบที่ 30 อาชีพทำโมเสกกระดาษ

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับไฟ

สุทัศน์ เดชวิสิทธิ์.(2537:คำนำ) ได้กล่าวว่า ในชีวิตประจำวันของคนเรานั้นได้รับประโยชน์จากไม้ไฟอย่างมากมายทั้งทางตรงและทางอ้อม ทั้งนี้เพราะทุกส่วนของไม้ไฟสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นรอก ลำต้น ใบหรือหน่อก็ตาม การใช้ประโยชน์อาจนำไปใช้ในการก่อสร้างที่อยู่อาศัย ทำภาชนะต่างๆใช้ในครัวเรือน เครื่องจักรสาน เฟอร์นิเจอร์ กระดาษ และหน่อก็ยังสามารถนำมาใช้บริโภคได้ แต่ส่วนใหญ่แล้วเรามักจะรู้จักไม้ไฟในรูปของการใช้ประโยชน์จากลำต้นเสียเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ประโยชน์ทางอ้อมของไม้ไฟก็คือ ช่วยป้องกันการพังทลายของดินตามบริเวณชายฝั่งแม่น้ำลำคลองสามารถบรรเทาอุทกภัยและวาตภัยอันเกิดจากกระแสน้ำและกระแสนลมได้ด้วย เนื่องจากสามารถช่วยชะลอความเร็วของกระแสน้ำและกระแสนลมได้เป็นอย่างดีจึงทำให้ชาวชนบทนิยมการปลูกไม้ไฟไว้โดยทั่วไปทั้งภายในบริเวณหมู่บ้านและบริเวณหัวไร่ปลายนา

บัวกันต์ วิลามาศ. (2545:61) ได้กล่าวว่า ไม้ เป็นชื่อพุ่มไม้หลายชนิดและหลายสกุล ขึ้นเป็นกอ ลำต้นเป็นปล้องๆ เช่น ไม้จีน ไม้ป่า ไม้สีสุก ไม้ไร่ และไม้ดำ เป็นต้น

3.1 ชนิดของไม้ เจนจบ ชิงสกุล.(2536:35-38) ได้กล่าวว่า

<p style="text-align: center;">1. ไม้สีสุก</p> 	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ Bambusa blumeana</p> <p>ชื่อพื้นเมือง ไม้สีสุก ไม้สีสุก</p> <p>การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ</p> <p>เป็นไม้พื้นเมืองในหมู่เกาะอินเดียนตะวันออกเฉียงหรือหมู่เกาะแปซิฟิกตอนใต้ ได้แก่ เกาะชวา สุมาตรา กาลิมันตัน (บอร์เนียว) มอลลัคคา ในประเทศไทยนิยมปลูกทั่วไปโดยเฉพาะในภาคกลาง มักจะขึ้นตามที่ราบลุ่มริมห้วย แม่น้ำ ชาวบ้านนิยมปลูกริมรั้ว เนื่องจากมีชื่อเป็นมงคล และปลูกไว้ริมแม่น้ำลำคลอง เพื่อป้องกันตลิ่งพัง</p> <p>การใช้ประโยชน์</p> <p>การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ ลำต้นมีเนื้อหนาและเหนียวทนทาน จึงเป็นที่นิยมนำไปทำผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น ใช้ทำเครื่องจักสาน เฟอร์นิเจอร์ ใช้ในการก่อสร้าง นั่งร้าน ใช้สำหรับทำเครื่องมือในการประมง และเครื่องใช้ที่ต้องใช้งานเป็นเวลานาน โคนไม้ใต้น้ำนิยมใช้ทำคาน เนื่องจากเนื้อไม้หนา และมีแรงสปริงตัวดี นอกจากนี้ยังใช้ใน</p>
<p style="text-align: center;">2. ไม้รวกดำ</p> 	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ Thysostachys oliveri Gamble</p> <p>ชื่อพื้นเมือง ไม้รวก ไม้ตง ไม้เปา ไม้สลอน (ชานภาคเหนือ) ว่าบอซู (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน)</p> <p>การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ</p> <p>พบในภาคเหนือของประเทศพม่า ภาคเหนือและภาคตะวันตกของประเทศไทย เป็นไม้ที่อยู่ในป่าเบญจพรรณขึ้น ส่วนมากขึ้นปะปนกับไม้สักหรือในป่าเบญจพรรณผสมไม้สัก</p> <p>การใช้ประโยชน์</p> <p>การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ ไม้ใช้ตบ</p>

	<p>แต่งสวนหรือบริเวณบ้าน ลำไ้ก่อสร้างบ้านเรือนตามชนบท โดยเฉพาะในพม่านิยมใช้กันมาก ทำเครื่องมือกลสิกรรม ทำเครื่องเรือน เครื่องจักสาน หรือทำกระดาษ</p>
<p style="text-align: center;">3.ไผ่รวก</p> 	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Thyrsostachys Siamensis</i> Gamble ชื่อพื้นเมือง ดีโย ไผ่รวก ไผ่รวก รวก (ภาคกลาง) ว่าบอบอ แวป้ง (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) แวข้าง (กะเหรี่ยงเชียงใหม่) สะลอม (ชาน แม่ฮ่องสอน) ฮวก (ภาคเหนือ)</p> <p>การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ พบในบริเวณประเทศพม่า และไทย พบทุกภาคของประเทศไทย ชอบขึ้นในที่แล้ง หรือที่สูงบนภูเขา อากาศร้อน ไม่ชอบน้ำขัง ชอบดินระบายน้ำดี พบมากที่สุด ในจังหวัดกาญจนบุรี</p> <p>การใช้ประโยชน์ นิยมปลูกเป็นแนวรั้วบ้าน หรือใช้ในการตกแต่งบ้านเพราะไผ่รวกมีความสวยงามขึ้นเป็นกอ ลำเรียวยาวเปลา ตรง กิ่งใบน้อย และอยู่เฉพาะตอนปลายของลำเท่านั้น ในด้านอุตสาหกรรมเหมาะสำหรับใช้ทำเยื่อกระดาษ เพราะเยื่อไม้ไผ่รวกมีความยาวประมาณ 3 มิลลิเมตร ลำที่ยังสดอยู่สามารถนำมาตัดให้ตรงได้โดยใช้ความร้อน ลำไผ่รวกที่ผ่านการคัด คัดตรง และขัดผิวแล้ว มีการส่งเป็นสินค้าออกสำหรับเป็นไม้ค้ำพีชหน่อทางการเกษตร เช่น องุ่น หน่อเมื่อบอกทำความสะอาดหน่อแล้ว ต้มอัดใส่ปี๊บทำให้มีการทำหน่อไม้ปี๊บออกจำหน่ายปีละหลายร้อยล้าน</p>

	<p>บาทจากป่าต่าง ๆ ทั่วประเทศ</p>
<p>4. ใฝไไร่</p> 	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Oxytenanthera albociliata</i> Munro และมีชื่อพ้องทางพฤกษศาสตร์คือ <i>Gigantochloa albociliata</i> Kutz</p> <p>ชื่อพื้นเมือง ใฝไไร่ ใฝไคย (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) ผาก ขาม (ภาคใต้) ไม้ไคย ไม้ผาก (พิจิตร พิษณุโลก และสุโขทัย) ไม้ไไร่ ไม้ไไร่ (ภาคเหนือ)</p> <p>การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ เป็น ไม้ไฝที่ขึ้นอยู่ในธรรมชาติของประเทศ ไทยและประเทศพม่า ขึ้นอยู่ในป่าดงดิบแล้ง และป่าเบญจพรรณผสม</p> <p>การใช้ประโยชน์ การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ ใฝไไร่เป็น ไม้ที่ใช้ประโยชน์ได้หลายอย่าง ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ เครื่องจักสาน เครื่องมือทำการกสิกรรม ใช้ ประกอบการสร้างบ้านในชนบท</p>
<p>5. ใฝ่หก</p> 	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Dendrocalamus hamiltonii</i> Nees & Arn. และมีชื่อพ้องทางพฤกษศาสตร์ คือ <i>Bambusa monogyna</i> Griffith, <i>B. maxima</i> Buch. & Ham., และ <i>B. falconeri</i> Munro.</p> <p>ชื่อพื้นเมือง ใฝ่นวลใหญ่ (กาญจนบุรี) ใฝ่นวนใหญ่ ใฝ่หก (เพชรบูรณ์) ใฝ่ไปเผี้ยว (ภาคเหนือ)</p> <p>การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ แหล่งธรรมชาติอยู่ในอินเดีย พม่า ลาว เวียดนาม และไทย เป็น ไม้ที่ชอบขึ้นอยู่ในระดับสูง ใฝ่หกชอบอยู่ในบริเวณที่ชุ่มชื้น ดินดี ในป่าดงดิบชื้น</p> <p>การใช้ประโยชน์ การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ ใฝ่หกเป็น</p>

	<p>ไม้ที่ใช้กันทั่วไปในชนบทที่อยู่ใกล้ป่าดิบชื้น เยื่อในของกาบหุ้มลำ ชาวพม่าชอบใช้มวนบุหรี ใฝ่หกสามารถใช้ประโยชน์ได้ทั่วไปในการสร้างบ้านในชนบท ใช้ทำฟาก สานเสื่อ ทำเครื่องจักสาน ทำบวบแพ หรือทำกระดาษ</p>
<p style="text-align: center;">6. ใฝ่ข้าวหลาม</p> 	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Cephalostachyum pergracile</i> Munro. ชื่อพื้นเมือง ใฝ่ข้าวหลาม (ทั่วไป) ใฝ่ป้าง (ภาคเหนือ) บุษป้าง (เชียงใหม่) ว่าบตอ (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) ว่าพล้อง (กะเหรี่ยง กาญจนบุรี)</p> <p>การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ</p> <p>ในธรรมชาติมักจะมีพบใฝ่ข้าวหลามขึ้นอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ในป่าเบญจพรรณผสมสูงแล้ง ป่าเบญจพรรณผสมสูงชื้น ป่าดงดิบแล้ง และป่าดงดิบชื้น มีอยู่มากในประเทศไทยและพม่า ในประเทศไทยจะพบไม้ชนิดนี้ทางภาคเหนือ และบางส่วนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ</p> <p>การใช้ประโยชน์</p> <p>การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ ลำแก่ใช้ในการสร้างบ้านเรือน โดยมากใช้ทำกลอนหลังคา สานเป็นฝาหรือเพดานบ้าน หรือสานเป็นเสื่อแทนพรมปูบ้าน ในการก่อสร้างบางแห่งซึ่งใช้คอนกรีต แต่ไม่ต้องการความแข็งแรงมาก และมีใฝ่ข้าวหลามอยู่ใกล้ ๆ มีการใช้ใฝ่ชนิดนี้สานเป็นตาห่าง ๆ ทำเป็นตะแกรงแทนเหล็กสำหรับยึดคอนกรีตที่เรียกว่า Xyloconcrete หน่อไม้กินไม่ได้เพราะมีรสขม</p>
<p style="text-align: center;">7. ใฝ่โจด</p>	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ <i>Arundinaria ciliata</i> A. Camus ชื่อพื้นเมือง ใฝ่โจด (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ) หลู่หัวแข็ง (เพชรบุรี)</p> <p>การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ</p> <p>ใฝ่ใฝ่วงศ์ <i>Arundinaria</i> มีอย่างน้อย 90 ชนิด</p>

	<p>อยู่ในทวีปอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้ ออสเตรเลีย และในยุโรป มีการปลูกกันมากเป็นไม้ประดับ เชื่อกันว่าไผ่วงศ์ Arundinaria พวกไผ่โจดนี้ เป็นไม้ไผ่ที่ขึ้นอยู่ในประเทศไทยและประเทศกัมพูชาเท่านั้น</p> <p>ใช้ประโยชน์</p> <p>การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ เป็นไม้ขนาดเล็ก ใช้ทำรั้ว หรือตกแต่งบ้าน สานทำแพตอก ยาสอบ ทำคั้นเบ็ด ใบใช้เลี้ยงสัตว์ได้ แต่คุณภาพทางอาหารมีน้อย</p>
<p style="text-align: center;">8. ไผ่ซาง</p> 	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ Dendrocalamus strictus Nees และมีชื่อพ้องทางพฤกษศาสตร์คือ Bambusa pubescens Lind.</p> <p>ชื่อพื้นเมือง ไผ่ซาง (ลำปาง) ไผ่वल ไผ่ตาตา (กาญจนบุรี) แพด (แม่ฮ่องสอน) ะมิเลอ์ ะเมปรี (กะเหรี่ยง)</p> <p>การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ</p> <p>ไผ่ชนิดนี้มีการกระจายพันธุ์ตั้งแต่อินเดีย พม่า ไทย มาเลเซีย และอินโดนีเซีย เป็นไม้โตเร็ว ออกประสงค์ที่มีประโยชน์มาก</p> <p>การใช้ประโยชน์</p> <p>การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ ใช้ทำเหลน หลาว ทำไม้ถือ เส้าพุงหรือค้ำอ้อย ทำร่ม เก้าอี้ เก้าอี้ยาว ทำหลังคา มุงหลังคา ทำกระบอกใส่น้ำ น้ำมัน หรือของเหลวต่าง ๆ ทำบวบสำหรับล่องแพ ทำถ่าน ในการถลุงเหล็ก หรือทำเครื่องเคลือบดินเผา การปลูกไผ่ซางมากจึงช่วยเสริมให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมเฉพาะเรื่องได้</p>
<p style="text-align: center;">9. ไผ่ซางดอย</p>	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ Dendrocalamus membranaceus Munro</p> <p>ชื่อพื้นเมือง ไผ่ซาง ไผ่ซาง ไผ่ไล่ล่อ (น่าน) ไผ่वल ไผ่นวน (กาญจนบุรี) ซางดอย (ภาคเหนือ) ะมิ ะมุ</p>

	<p>ว่ามี แวมี่ (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) ว่าไต้งเตียง (กาญจนบุรี)</p> <p>การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ</p> <p>ไผ่ชนิดนี้มีอยู่ทั้งในประเทศไทย พม่า พม่า อินเดีย ขึ้นอยู่ในป่าเบญจพรรณผสมจีนและแล้ง เป็นไม้โตเร็วและมีลำต้นแยกกัน</p> <p>การใช้ประโยชน์</p> <p>การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ เป็นไม้ไผ่ที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ทุกส่วนของลำต้น</p>
<p>10. ไผ่ป่า</p> 	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ Bambusa arundinacea Wild และมีชื่อพ้องทางพฤกษศาสตร์ คือ Bambos arundinaceae Retz.</p> <p>ชื่อพื้นเมือง ไผ่ป่าหรือไผ่หนาม ชางหนาม (ชานภาคเหนือ) ชารอง (นครพนม) ชาเวียง (โข นครพนม) จะกั๊ตวา (พม่า) ไผ่หนาม ไผ่ ไผ่ป่า (ทั่วไป) ทะงาน (ของ ตราด) ทูน (ชาวบน เพชรบุรี) ไผ่รวก (กาญจนบุรี) วาซู (กะเหรี่ยง สุรินทร์) ว่าจู้ ว่าชื่อ ว่าทะ (กะเหรี่ยง เชียงใหม่) วาคยู (กะเหรี่ยง) แวซุ (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน) ระไซ (เขมร สุรินทร์)</p> <p>การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ</p> <p>เป็นไม้ไผ่ที่มีการกระจายกว้างขวางอยู่ในบริเวณโซนร้อนของเอเชีย พบขึ้นอยู่ในป่ากิสถาน อินเดีย บังคลาเทศ ศรีลังกา พม่า เวียดนาม ลาว เขมร มาเลเซีย และไทย ในประเทศไทยพบกระจายขึ้นอยู่ทั่วไปตามริมห้วย ริมแม่น้ำ ในบริเวณที่ชุ่มชื้น และปลุกกันมากตามบ้านหรือตามหัวไร่ปลายนา</p> <p>การใช้ประโยชน์</p> <p>การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ เป็นไม้โตเร็วอ่อนกประสงค์ที่ใช้ประโยชน์ได้ดี ลำใช้ทำบันได ขึ้นต้นตาล ทำบ้านเรือน ทำฟากปูพื้น ทำรั้ว ทำแพ ลุกบวบ ปลูกเป็นแนวกันลม และปลูกเพื่อป้องกันริมฝั่งน้ำ</p>

<p>11. ไม้เปาะ</p> 	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ Dendrocalamus giganteus Munro และมีชื่อพ้องทางพฤกษศาสตร์ คือ Bambusa gigantea Wall.</p> <p>ชื่อพื้นเมือง ไม้เปาะ (ภาคเหนือ) ไม้โปก ไม้หวาน (เชียงใหม่) ว่ากวา (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน)</p> <p>การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ พบขึ้นอยู่ตามธรรมชาติในประเทศพม่า อินเดีย ศรีลังกา มาเลเซีย และไทย มีปลูกกัน หลายแห่ง แต่ก็เป็นที่ทราบดีว่าไม้ไม้เปาะต้องการความชื้น และดินดี จึงมีการปลูกอยู่ในพื้นที่ค่อนข้างจำกัด</p> <p>การใช้ประโยชน์ การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ ใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือนชั่วคราวของราษฎรชนบท ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ เครื่องจักรสาน หรือทำแพลูกบวบ</p>
<p>12. ไม้เสียว</p> 	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ Dendrocalamus giganteus Munro และมีชื่อพ้องทางพฤกษศาสตร์ คือ Bambusa gigantea Wall.</p> <p>ชื่อพื้นเมือง ไม้เปาะ (ภาคเหนือ) ไม้โปก ไม้หวาน (เชียงใหม่) ว่ากวา (กะเหรี่ยง แม่ฮ่องสอน)</p> <p>การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ พบขึ้นอยู่ตามธรรมชาติในประเทศพม่า อินเดีย ศรีลังกา มาเลเซีย และไทย มีปลูกกัน หลายแห่ง แต่ก็เป็นที่ทราบดีว่าไม้ไม้เปาะต้องการความชื้น และดินดี จึงมีการปลูกอยู่ในพื้นที่ค่อนข้างจำกัด</p> <p>การใช้ประโยชน์ การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ ใช้ในการก่อสร้างบ้านเรือนชั่วคราวของราษฎรชนบท ใช้ทำเฟอร์นิเจอร์ เครื่องจักรสาน หรือทำแพลูกบวบ</p>
<p>13. ไม้ตง</p>	<p>ชื่อวิทยาศาสตร์ Dendrocalamus asper Backer และมีชื่อพ้องทางพฤกษศาสตร์คือ Gigantochloa aspera Kurz และ Bambusa aspera Schult</p>

ชื่อพื้นเมือง ไผ่ตง (กรุงเทพฯ)

การกระจายพันธุ์ตามธรรมชาติ

ไผ่ตงเป็นไม้ไผ่ที่ได้นำเข้ามาจากตอนใต้ของประเทศจีน แต่มีการปลูกกันอย่างแพร่หลาย โดยใช้การขยายพันธุ์แบบไม่มีเพศ ในปี 2537-2538 ไผ่ตงตกชุกมาก จึงได้นำเมล็ดที่สมบูรณ์อยู่มาทำการขยายพันธุ์โดยการเพาะเลี้ยงเนื้อเยื่อ

การใช้ประโยชน์

การใช้ประโยชน์ทางด้านเนื้อไม้ ไผ่ตงเป็นไม้ที่มีประโยชน์ทั้งเป็นอาหารและใช้ประโยชน์อย่างอื่นมากมาย ในประเทศไทยมีปลูกกันในหลายจังหวัด แต่ที่ปลูกกันมากเป็นล่ำเป็นสันมีอยู่ในจังหวัดปราจีนบุรี สระแก้ว และฉะเชิงเทรา นอกจากนี้จะสามารถปลูกเพื่อเป็นอาหารแล้ว ส่วนของตัวไม้ไผ่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการทำบ้านเรือนหรือเฟอร์นิเจอร์ เครื่องใช้สอยต่าง ๆ ได้

3.2 การทำให้ไม้ไผ่มีความคงทน

(2553:ออนไลน์) กล่าวว่า ไม้ไผ่ที่นำมาใช้ในการก่อสร้างทั่ว ๆ ไปนั้น ตัดมาใช้ได้เมื่อไม้ไผ่อายุ 3-5 ปี แต่ถ้าไม่ได้รับการปรับปรุงแก้ไขกำจัดแมลงและเชื้อราแล้ว ไม้ไผ่ที่อยู่ติดดินอาจมีอายุใช้งานประมาณ 1-2 ปี เท่านั้น แต่ถ้าใช้ในที่ร่มและจากดินอายุอาจจะใช้งานถึง 5 ปี ไม้ไผ่อาจถูกบกรวนทำลายโดยมอดและปลวก เพราะมีอาหารในเนื้อไม้ นอกจากนั้นอาจถูกทำลายโดยเชื้อรา และถ้าใช้น้ำทะเลก็อาจถูกทำลายโดยเพรียงได้ การรักษาให้ไม้ไผ่มีอายุยืนนานนั้นอาจทำได้ต่าง ๆ กันดังนี้

1. วิธีแช่น้ำ การแช่น้ำก็เพื่อทำลายสารในเนื้อไม้ที่มีอาหารของแมลงต่าง ๆ เช่น พวกน้ำตาล แป้ง ให้หมดไป การแช่ต้องแช่ให้มิดลำไม้ไผ่ เป็นน้ำไหลซึ่งมีระยะเวลาแช่น้ำสำหรับไม้สดประมาณ 3 วัน ถึง 3 เดือน แต่ถ้าเป็นไม้ไผ่แห้งต้องเพิ่มอีกประมาณ 15 วัน วิธีใช้ความร้อน หรือการสกัดน้ำมันจากไม้ไผ่ ก่อนนำมาสกัดน้ำมันควรตั้งฟิงเอาส่วนโคนไว้ตอนบน การสกัดน้ำมันออกจากไม้ไผ่ทำได้โดยให้ความร้อนด้วยไฟหรือต้ม

2. วิธีการสกัดน้ำมันด้วยไฟจะทำให้เนื้อไม้มีลักษณะแกร่ง ส่วนมากสกัดน้ำมันด้วยวิธีต้มนั้นเนื้อไม้จะอ่อนนุ่มการสกัดน้ำมันด้วยไฟนั้นทำโดยเอาไม้ไผ่ปิ้งในเตาไฟแต่อย่าให้ไหม้และรีบเช็ดน้ำมันที่เยิ้มออกมาจากผิวไม้ให้หมดระยะเวลาการปิ้งประมาณ 20 นาที อุณหภูมิประมาณ 120-130 องศาเซลเซียส การสกัดน้ำมันด้วยวิธีต้มนั้นใช้ต้มในน้ำธรรมดาใช้เวลาประมาณ 1-2 ชั่วโมง หรือ

อาจใช้โซดาไฟ 10.3 กรัมหรือโซเดียมคาร์บอเนต 15 กรัม ละลายในน้ำ 18.05 ลิตร ใช้เวลาต้มประมาณ 15 นาที หลังจากต้มแล้วให้รีบเขี่ยน้ำที่ซึมออกมาจากผิวไม้ไผ่ก่อนที่จะแห้งเพราะถ้าเย็นลงจะแข็งไม่ออกแล้ว จึงนำไม้ไผ่ที่สกัดน้ำมันออกไปแล้วล้างน้ำให้สะอาดและทำให้แห้ง

3. การใช้สารเคมี วิธีนี้จะได้ผลดีกว่าการบั้งหรือต้ม ซึ่งอาจทำได้ทั้งวิธีชุบหรือทาน้ำยาลงไปที่ไม่ใช่หรือจะโดยวิธีอัดสารเคมีเข้าไปในเนื้อไม้ไผ่ วิธีชุนั้นใช้เวลาประมาณ 10 นาที เช่น ชุบในน้ำยา DDT ที่มีความเข้มข้น 5 เปอร์เซ็นต์ ผสมกับน้ำมันก๊าดจะทนได้นานถึง 1 ปี ถ้าชุบหรือแช่ให้นานขึ้นก็อาจทนได้ถึง 2 ปี หรืออาจใช้โซเดียมเพนตาคลอโรฟีนีล 1 เปอร์เซ็นต์ ละลายน้ำบอแรกซ์ ก็จะสามารถป้องกันมอดได้เป็นอย่างดี วิธีอัดน้ำยานั้นถ้าไม้ไผ่ไม่มากนักและเป็นไม้ไผ่สดทำโดยเอาน้ำยารักษาเนื้อไม้ใส่ภาชนะที่มีความลึกประมาณ 40-60 เซนติเมตร เอาไม้ไผ่ลงแช่ทั้งที่มีกิ่งและใบเมื่อใบสละระเหยน้ำออกไปโคนไม้ไผ่จะดูดน้ำยาเข้าแทนที่

4. วิธีอัดน้ำยาอีกวิธีหนึ่งที่จะอัดน้ำยาเข้าไม้ไผ่สดที่ตัดกิ่งก้านออกแล้ว ทำโดยนำยางในของรถจักรยานยาวพอสมควรแล้วใส่น้ำยาข้างหนึ่งสวมเข้าที่โคนไม้ไผ่ใช้เชือกรัดก้นน้ำยาออก ยกปลายข้างที่ไม่ได้กรอกน้ำยาให้สูงวิธีนี้ได้ผลดีกับไม้ไผ่สด วิธีอัดน้ำยาอีกวิธีหนึ่งคือ ตั้งถังน้ำยาสูงประมาณ 10 เมตร แล้วต่อท่อสวมที่โคนไม้ไผ่สดด้วยท่อยางแล้วรัดไว้ไม่ให้ให้น้ำยาไหลออกมาแรงดันของน้ำยาที่อยู่สูง 10 เมตร จะดันน้ำยาเข้าไปในไม้ไผ่

3.3 การทำไม้ไผ่ให้เป็นลวดลายโดยวิธีใช้กรด

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม.(2539:30) กล่าวว่า การประดิษฐ์ลวดลายลงบนผิวไม้ไผ่ให้สวยงามนั้น ทำได้โดยการใช้กรดดังต่อไปนี้

1. ถ้าต้องการให้ผิวไม้ไผ่เป็นสีดำ ใช้กรดกำมะถันทาทั่วๆ ไปบนผิวไม้ไผ่หรือจะทาเป็นย้อมๆแล้วนำไปลนไฟให้ร้อน ผิวของไม้ไผ่จะกลายเป็นสีดำตามที่ต้องการ
2. ถ้าต้องการให้ผิวไม้ไผ่เป็นสีน้ำตาลอ่อนใช้กรดดินประสิวทาลงบนผิวไม้ไผ่ตามที่ต้องการแล้วนำไปลนไฟให้ร้อนเช่นกัน ก็จะได้ผิวสีน้ำตาลตามต้องการ
3. ถ้าต้องการให้ผิวของไม้ไผ่เป็นสีดำปนกับน้ำตาล ก็ใช้กรดทั้งสองอย่างทาลงไปบนผิวไม้ไผ่ตามที่ต้องการ แล้วนำไปลนไฟให้ร้อน จะได้สีที่ต้องการและน่าดูยิ่งขึ้น

ข้อควรระวังภายหลังจากการใช้กรดตามที่กล่าวมาแล้ว จะต้องนำเอาไม้ไผ่ที่ใช้ทาครานั้นไปล้างด้วยแอมโมเนีย หรือ โซเดียมไฮดรอกไซด์ผสมกับน้ำแล้วล้างออกด้วยน้ำธรรมดาเป็นขั้นสุดท้าย ซึ่งจะทำให้กรดที่ใช้ทานั้นหมดปฏิกิริยาไป ปล่อยทิ้งไว้ให้แห้งแล้วทาคัวยเซลลูล์ก จะทำให้ลวดลายขึ้นเงาสวยงามดี ซึ่งเป็นที่นิยมกันโดยทั่วไป

3.4 ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ที่มีอยู่ในประเทศไทย

วินัย วิริยะปานนท์.(2527:11-12) กล่าวว่า เครื่องจักสานที่ใช้กันอยู่แต่ละภาคทุกวันนี้ มีรูปร่างลักษณะและประโยชน์ใช้สอยต่างกันตามความนิยมของแต่ละท้องถิ่น พอแบ่งออกเป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

- 1.เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องภาชนะ ส่วนมากทำด้วยไม้ไผ่ หวาย ใช้ใส่ของนานาชนิด เช่น กระจุง กระจาด กระจิบ กระจาย กระจบาย กระจโล่ ตะกร้า ฯลฯ
- 2.เครื่องจักสานที่ใช้เป็นเครื่องตัก และตวง เช่น กระจอม กระจู๊ด
- 3.เครื่องจักสานที่ใช้ในครัวเรือน ส่วนใหญ่เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับชาวชนบท ชาวสวน ชาวนา มี กระจอน กระจดั่ง พัด เป็นต้น
- 4.เครื่องจักสานที่ใช้ในการขนส่งสินค้า มี กระจเพาะ แข่ง หลัว ชะลอม
- 5.เครื่องจักสานที่เป็นเครื่องจับ และดักสัตว์ มี กระจู้ กระจนาง ลอบ สุ่ม ฝือก กระจัง ข้อง เป็นต้น
- 6.เครื่องจักสานที่เป็นเครื่องเรือน เครื่องปูลาด เครื่องประดับ และเครื่องเล่น เช่น บ้านที่ฝาเรือนทำจากไม้ไผ่สานที่เรียกว่าฝาขัดแตะเสื่อที่ทอจากกก เสื่อลำแพน มู่ลี่ หมวก กอบ ตะกร้อ กระจเข้า ปลา-ตะเพียนสาน และตุ๊กตาสานด้วยใบลาน หรือใบมะพร้าว

การทำเครื่องจักสาน เป็นวิธีที่สร้างขึ้นจากความเรียบง่ายเท่าที่จะทำได้ จากวัสดุและเครื่องมือเพียงไม่กี่ชิ้น ไม่ต้องใช้เครื่องมือที่ยุ้งยากซับซ้อน วัสดุที่ใช้กันได้แก่ ไม้ไผ่ หวาย ใบลาน กก ฟาง ใบจาก และแฝก วัสดุเหล่านี้จะถูกจัก ตัด เพื่อเตรียมที่จะสาน ถักและทอ ด้วยเครื่องมือพื้นบ้านที่มี มีด กรรไกร คีม เหล็กแหลม

เครื่องจักสานเป็นหัตถกรรมที่มีคุณค่าในตัวเอง ในด้านวัตถุซึ่งมีความงามตามธรรมชาติ ไม่ใช่วัสดุที่สังเคราะห์ขึ้นมาจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ภาชนะจักสานจึงไม่มีสารพิษต่อผู้ใช้ เหมือนภาชนะสมัยใหม่ส่วนในด้านคุณค่าเฉพาะตัวแต่ละชิ้น ต่างจากผลิตภัณฑ์ที่ทำจากโรงงาน ซึ่งผลิตออกมาในรูปแบบเดียวกันเป็นจำนวนมาก ลวดลายจากการสานสอด ถัก ทอ นั้นเกิดขึ้นจากความพยายามของมนุษย์ ทั้งด้านรูปแบบของเครื่องจักสาน แสดงถึงลักษณะพื้นเมืองพื้นบ้านที่แตกต่างกันไป

เครื่องจักสานพื้นเมืองนั้น ที่แท้จริงเป็นการทำขึ้นเพื่อประโยชน์ใช้สอยตรงตามหน้าที่ของมัน แต่ในปัจจุบันนี้ เครื่องจักสานพื้นเมืองได้ถูกนำมาประยุกต์เป็นเครื่องตกแต่งมากขึ้น จนเป็น

สินค้าส่งออกไปขายต่างประเทศ ดังนั้นเครื่องจักสานพื้นเมืองเป็นหัตถกรรมพื้นบ้านที่ให้ประโยชน์แก่ชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทยอย่างมาก เพราะบางชนิดมีราคาสูง เช่น เครื่องหวายที่ทำเป็นกระเป๋า ถัง เครื่องเรือน ฯลฯ แต่ผู้ผลิตยังไม่ได้รับรายได้ที่คุ้มค่ากับฝีมือและแรงงาน ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาทำให้คุณค่าเครื่องจักสานพื้นเมืองด้อยไป ดังนั้นควรมีการส่งเสริมอย่างจริงจัง เพื่อธำรงไว้ซึ่งลักษณะเครื่องจักสานหัตถกรรมของชาวบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย

ปัจจุบันมีการนำเครื่องจักสานที่มีลักษณะแปลก ๆ มาประยุกต์ใช้ในการตกแต่ง หรือนำมาใช้ตามความเหมาะสม เช่น นำกระติบขนาดใหญ่มาใส่เศษกระดาษใส่เสื้อผ้าที่ใช้แล้ว เอากระบุงมาเป็นที่ทิ้งเศษผง เศษกระดาษ และเศษผ้า ใช้กระจาดขนาดเล็ก ๆ ใส่ผลไม้วางไว้บนโต๊ะอาหารใช้ตะกร้าเล็ก ๆ จัดดอกไม้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถและรสนิยมของผู้จัดที่จะรู้จักนำวัสดุพื้นเมืองที่มีความงามอยู่ในตัวของมันมาใช้ประโยชน์ได้มากเพียงใด ทั้งจะเป็นการประหยัดและลดล้างค่านิยมที่ว่าของจะดีหรือสวยนั้นต้องเป็นของที่มีค่ามีราคาเสมอไป

1. ประเภทของใช้

ภาพประกอบที่ 31 ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ประเภทของใช้

2. ประเภทของตกแต่ง

ภาพประกอบที่ 32 ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ประเภทของตกแต่ง

3. ประเภทของเล่น

ภาพประกอบที่ 33 ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ประเภทของเล่น

4. ประเภทของที่ระลึก

ภาพประกอบที่ 34 ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ประเภทของที่ระลึก

3.6 ตัวอย่างการทำผลิตภัณฑ์จากไม้ไผ่

1. แจกั้นไม้ไผ่

วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำ

 <p data-bbox="517 846 584 887">ไม้ไผ่</p>	 <p data-bbox="1075 842 1171 882">สีสเปรย์</p>
 <p data-bbox="520 1361 580 1402">ค้อน</p>	 <p data-bbox="1050 1357 1193 1397">สีโปสเตอร์</p>
 <p data-bbox="520 1872 580 1912">พูกั้น</p>	 <p data-bbox="1094 1868 1155 1908">ลวด</p>

กระดาษทราย

ปืนกาว

ขั้นตอนการทำ

1. ตัดไม้ไผ่

2. นำไม้มาผ่า

	<p>3. ให้มีลักษณะดังรูป</p>
	<p>4. ทำขาโดยการนำไม้ไผ่มาขัดและยิงกาวให้ฐาน สีขาให้แน่น</p>
	<p>5. พ่นด้วยสีสเปรย์ให้สวยงาม</p>

	<p>6. นำเชือกมาผูกที่ปลายกระบอกให้สวยงาม</p>
	<p>7. หน้าที่ลายให้สวยงาม</p>
	<p>8. ผลงานเสร็จสมบูรณ์</p>

ประโยชน์ที่นำไปใช้

ประโยชน์ที่ได้รับนั้นคือ สามารถใช้งานได้จริง การนำไปใช้นั้นเพื่อเป็นเจกิ้นใส่ ดอกไม้ที่ใช้ตกแต่งตามห้อง สถานที่ต่างๆได้อย่างสวยงาม

2. ที่ใส่ขยะพลาสติกจากไม้ไผ่
วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการทำ

ไม้ไผ่

สีสเปรย์

ตะปู

ค้อน

เชือก

แล็กเกอร์-แปรงทา

เลื่อย

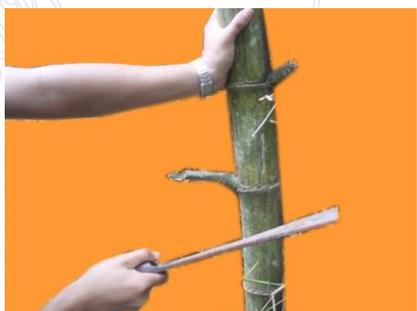

ปืนกาว

มีด

ขั้นตอนการทำ

1. ตัดไม้ไผ่ จากท้องถิ่น

	<p>2. นำไม้มาผ่าเป็นซี่</p>
	<p>3. นำไปแช่น้ำ 3 วันและนำไปตากให้แห้ง เพื่อให้ไม้ไม่ผุพัง</p>
	<p>4. นำไม้ไปที่เหลามาพ่นสี</p>

	<p>5. นำมาขึ้นโครงให้เป็นรูปทรง โดยการตอกตะปู และยิงกาว</p>
	<p>6. มาผูกเชือกให้แน่น และเพื่อความสวยงาม</p>
	<p>7.แล้วเคลือบสีให้สวยงาม</p>
	<p>8.ผลงานเสร็จสมบูรณ์</p>

ประโยชน์ที่นำไปใช้

สามารถนำไปใช้ใส่ระยะหรือไปตกแต่งห้องหรือสถานที่ต่างๆให้ดูมีสีสันและสดใส เช่น ห้องนั่งเล่น ห้องครัว โรงแรม ที่พักต่างๆ ฯลฯ หรือสามารถทำเป็นกิจการเสริมเพื่อใช้เวลาว่าง

3.7ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ที่มีขายอยู่ทั่วไป

ภาพประกอบที่ 36 ผลิตภัณฑ์ไม้ไผ่ที่มีขายตามร้านทั่วไป

วัฒนธรรมชุมชน

1. ความหมายของวัฒนธรรมชุมชน

อรุณี ตันศิริ.(2549:2) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง สิ่งซึ่งบอกความเป็นคนของหนึ่งคน เพราะ มนุษย์คนใดคนหนึ่งหากปราศจากวัฒนธรรมอันแสดงถึงที่มาแห่งตัวตนเสียแล้ว ก็ย่อมหมายความว่า คนๆ นั้นต่ำกว่ามนุษย์ชาติตัวเอง

อรรถพล อนันตวรสกุล.(2546:5) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง แบบแผนการดำรงชีวิตที่ถือเป็นแนวปฏิบัติร่วมกันในสังคมหนึ่งๆ ซึ่งแตกต่างกันไปตามแต่ละพื้นที่

พวงผกา คุโรวาท.(2539:37) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง เจริญงอกงาม

อาานนท์ อากาภิรม.(2519:99) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง การเพาะปลูกหรือการปลูกฝัง ซึ่งอธิบายได้ว่า มนุษย์เป็นผู้ปลูกฝังอบรมบ่มนิสัยให้เกิดความเจริญงอกงาม

จำนง ทองประเสริฐ.(2527:2) ได้กล่าวว่า วัฒนธรรม หมายถึง ธรรม คือความเจริญ หรือ ธรรมเป็นเหตุให้เจริญ นั้นแสดงให้เห็นว่า มิใช่ลักษณะที่อยู่กับที่ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงตามลำดับ แต่การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องเป็นไปในทางที่ดีขึ้นตามลำดับ สิ่งที่อยู่กับที่ สิ่งนั้นไม่ชื่อว่า วัฒนธรรม คือ วัฒน วัฒนธรรมจึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมแก่กาลเวลาอยู่เสมอ

วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต (The Way of Life) ของคนในสังคม นับตั้งแต่วิถีกิน วิถีอยู่ วิถีแต่งกาย วิถีทำงาน วิถีพักผ่อน วิถีแสดงอารมณณ์ วิถีสื่อความ วิถีจราจรและขนส่ง วิถีอยู่ร่วมกันเป็นหมู่คณะ วิถีแสดงความสุขทางใจ และหลักเกณฑ์การดำเนินชีวิต โดยแนวทางการแสดงถึงวิถีชีวิตนั้นอาจจะมาจากเอกชน หรือคณะบุคคลทำเป็นตัวอย่าง แล้วต่อมากคนส่วนใหญ่ก็ปฏิบัติสืบต่อกันมา วัฒนธรรมย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา เมื่อมีการประดิษฐ์หรือค้นพบสิ่งใหม่ วิถีใหม่ที่ใช่แก้ปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดีกว่า ซึ่งอาจทำให้สมาชิกของสังคมเกิดความนิยม และในที่สุดอาจเลิกใช้วัฒนธรรมเดิม ดังนั้น การรักษาหรือธำรงไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม จึงต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาวัฒนธรรมให้เหมาะสมมีประสิทธิภาพ ตามยุคสมัย

ทะนงศักดิ์ คุ้มไข่น้ำและคณะ.(2534:4) ได้กล่าวว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ร่วมกันในที่ใดที่หนึ่งโดยมีความรู้สึกผูกพันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ชุมชน หมายถึง ถิ่นฐานที่อยู่ ของกลุ่มคน ถิ่นฐานนี้มีพื้นที่อ้างอิงได้ และกลุ่มคน นี้มีการอยู่อาศัยร่วมกัน มีการทำกิจกรรม เรียนรู้ ติดต่อกันสื่อสาร ร่วมมือและพึ่งพา อาศัยกัน มีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาประจำถิ่น มีจิตวิญญาณและ ความผูกพันอยู่กับ พื้นที่แห่งนั้น อยู่ภายใต้การปกครองเดียวกัน กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมชุมชน หมายถึง ชุมชนที่มีวิถีชีวิต มีวัฒนธรรมและมีภูมิปัญญาประจำถิ่นนั้นๆ ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามเงื่อนไขและกาลเวลา

2. แนวคิดการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน

กาญจนา แก้วเทพ.(2553:ออนไลน์) กล่าวว่า แนวคิดการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนเป็นแนวคิดหนึ่งที่จะสร้างให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของชุมชน การมีส่วนร่วมแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือ ร่วมใจ และก่อให้เกิดพลังของชุมชนที่จะดำเนินกิจกรรมต่างๆให้สำเร็จลุล่วงไปได้ กาญจนา แก้วเทพ ได้เสนอแนวคิดการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนในประเด็นต่างๆดังนี้

1. ปรัชญาของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชน

ปรัชญาของการพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนั้น มีลักษณะแตกต่างไปจากปรัชญาของการพัฒนากระแสหลักคือการพัฒนาเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะในขณะที่การพัฒนาเศรษฐกิจมุ่งเน้นไปที่การเพิ่มพูนความอุดมสมบูรณ์ทางด้านวัตถุเป็นเป้าหมายสูงสุด เกณฑ์การวินิจฉัยความสำเร็จของการพัฒนา ก็คือปริมาณวัตถุที่เพิ่มขึ้น (ที่เป็นรูปธรรมที่สุด ก็คือ GNP) แต่การพัฒนาแนววัฒนธรรมชุมชนนั้น ถือเอาความสุขของมนุษย์เป็นเป้าหมายสูงสุดที่เรียกว่า Human centered development เกณฑ์ที่วินิจฉัยความสำเร็จของการพัฒนาก็คือสถานะที่มนุษย์สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขอย่างมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ในการทำงานพัฒนากับประชาชนตามแนวทางวัฒนธรรม จึงต้องสร้างจิตสำนึกทางวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของบุคคลและชุมชน ให้ประชาชนรู้จักตนเอง เคารพตนเอง และผู้ที่เข้าไปทำงานร่วมกับชุมชนต้องเริ่มศึกษาค้นคว้าเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้าน ถึงวัฒนธรรมที่เป็นเครื่องมือในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นเสมือนหนึ่งพลังสำหรับการพัฒนาคนและสังคม

2. หลักการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชนมีหลักดังนี้

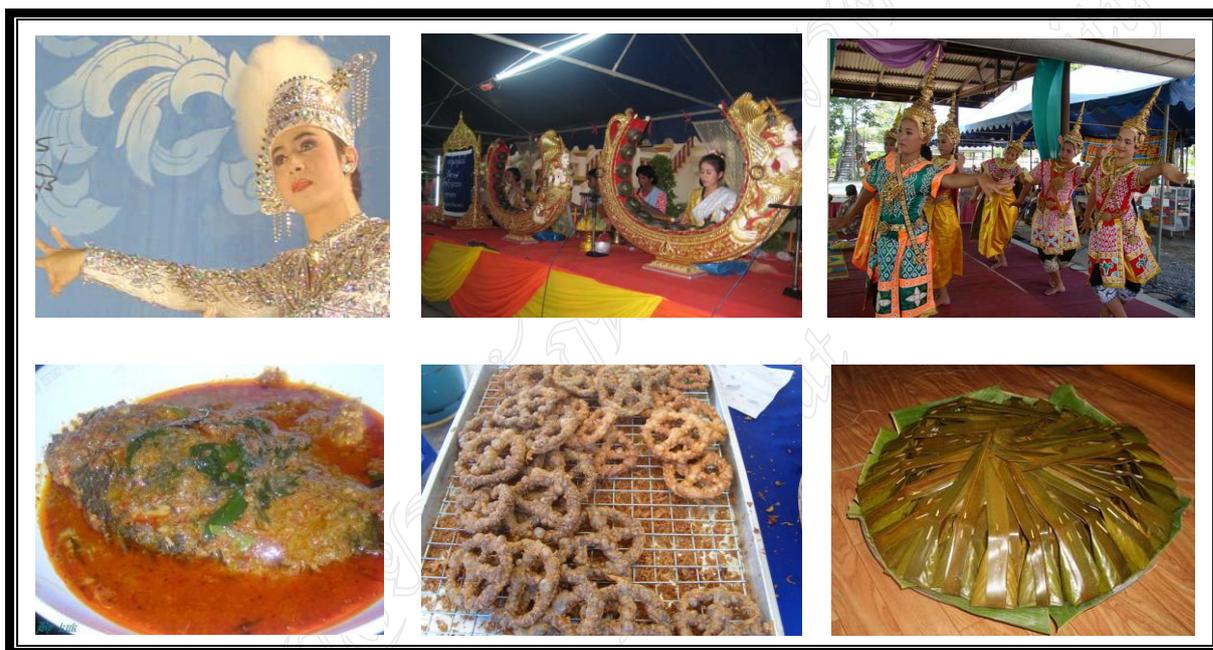
1) การถือเอาชาวบ้านเป็นตัวตั้งของการพัฒนา หลักการพัฒนานี้ถือเป็นการปรับกระบวนทัศน์ใหม่ในการพัฒนาชุมชนโดยเชื่อว่าประสบการณ์ชีวิตที่ชาวบ้านได้ผ่านการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดมาในคนแต่ละรุ่น และได้ส่งทอดบทเรียนนั้น เป็นมรดกชีวิตที่อยู่ในรูปของวัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญา ภูมิธรรม ความสามารถและศักยภาพของประชาชน ดังนั้น การทำงานจึงต้องเริ่มจากชาวบ้าน และสิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่ ที่เรียกว่า การทำงานแบบ bottom – up

2) การใช้แนวทัศนะแบบ *positive approach* คือการทำงานพัฒนา โดยเริ่มต้นจากสิ่งที่ชาวบ้านมีอยู่ก่อน คือ ทำในสิ่งที่ชาวบ้านเขามีอยู่เป็นหลัก พัฒนาให้ดีขึ้น หรือพัฒนาเชื่อมโยงสู่สิ่งอื่นที่ชาวบ้านมี ในลักษณะที่เป็นองค์รวม (Holistic) ของมนุษย์และชุมชน

3) การทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน ต้องยึดหลักการประสานงานกันระหว่างสิ่งที่นักพัฒนามี และสิ่งที่ชาวบ้านมี และต้องหลีกเลี่ยงหลักการ “เข้าแทนที่”(Substitution) ไม่ว่าจะมาจากฝ่ายใดก็ตาม ทั้งนี้โดยคำนึงความแตกต่างระหว่างนักพัฒนาและชาวบ้าน ซึ่งทำที่ที่ควรจะมีคือ พยายามศึกษาข้อเด่น และข้อด้อยของทั้งสองฝ่าย และทำงานร่วมกันเพื่อขจัดข้อด้อยและประสานข้อดีการทำงานแนววัฒนธรรมชุมชน ที่มุ่งใช้วัฒนธรรมชุมชนของตนเป็นเครื่องมือให้ประชาชนมา

รวมกลุ่มเพื่อมองปัญหาาร่วมกัน วางแนวทางในการดำเนินงานร่วมกัน ผสมผสานอย่างกลมกลืนกับ วัฒนธรรมเดิม ภูมิปัญญาเดิม จนเกิดเป็นพลังชุมชนที่จะดำเนินการพัฒนาแก้ไขปัญหาวิถีชีวิตของ ตนเองได้

ตัวอย่างวัฒนธรรมชุมชนบางปลา อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ

ภาพประกอบที่ 37 วัฒนธรรมชุมชนบางปลา อ.บางพลี จ.สมุทรปราการ

ในช่วงรัชกาลที่ 1 ทรงโปรดเลือกกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มาตั้งถิ่นฐานในพระราชอาณาจักรนั้น อาจารย์สุบินได้เล่าว่า ในช่วงนั้นมีพวกมอญกับพวกลาวอพยพเข้ามา รัชกาลที่ 1 โปรดพวกมอญมากกว่าพวกลาว ทรงโปรดให้พวกมอญอยู่ใกล้พระนคร คือแถบพระประแดงในปัจจุบัน แต่พวกลาวให้อยู่ไกลออกไปอีก คือ เขตบางพลีใหญ่ในปัจจุบันนี้ และเกาะกลุ่มกันถูกขนานนามว่า “บางลาว” ชาวบางลานั้นได้ตั้งชุมชนในเขตนี้ก็เนื่องจากสาเหตุของทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์มีป่าแสม ป่าโกงกาง สามารถตัดทำฟืนทำถ่านขายเลี้ยงครอบครัวได้ดี และจากสภาพพื้นดินแถบจังหวัดสมุทรปราการ ที่เคยเป็นท้องทะเลและตื้นเขินขึ้นมา นั้น ทำให้สภาพของพื้นดินเป็นที่ลุ่มน้ำท่วมอยู่ตลอดเวลา แต่บริเวณตรงที่เราเรียกกันว่าเกาะบางลานั้นสันนิษฐานว่าสูงกว่าที่ระดับน้ำจะท่วมถึงในหน้าน้ำแต่ละปี และต่อมาได้มีการสร้างถนนสุขุมวิทขึ้นจึงเปรียบเสมือนเป็นเขื่อนกั้นทะเล ทำให้สภาพแวดล้อมนั้นเปลี่ยนไปจากพื้นที่ที่เป็นน้ำกร่อย น้ำเค็มท่วมเป็นประจำทุกปี กลายเป็นพื้นที่ที่สามารถเพาะปลูกได้และน้ำก็ไม่เป็นน้ำกร่อยอีก และคนลาวผู้ตั้งชุมชนนั้นได้ช่วยกันสร้างวัดขึ้น ปัจจุบันชื่อว่าวัดราษฎร์บูรณะ (วัดบางปลา) แต่เดิมเรียกชื่อวัดบางลาวด้วยก็เนื่องจากสาเหตุที่ว่าเจ้าอาวาสองค์แรกนั้นแต่เดิมเรียกกันทั่วไปจากชุมชนภายนอกว่า “หลวงคาลาว”

เมื่อมีการปรับปรุงการปกครองท้องถิ่นสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น กำนันตำบลบางปลาคนแรกชื่อว่า “ขุนสมานพิระ” ซึ่งเป็นคุณตาของอาจารย์สุบินต่อมาบางลาวเปลี่ยนชื่อเป็นบางปลาเนื่องจากสาเหตุที่มีการประกวดแก่งที่อำเภอบางพลีสมัยนายอำเภอเช่อม (นายอำเภอคนนี้มีแซ่เดียว) ชาวบางปลาแก่ง ปลาหอม และแก่งปลาอื่น ๆ ไปประกวดรสชาติอร่อยมาก (แต่ในการให้สัมภาษณ์ไม่ได้บอกว่าได้รางวัลหรือไม่) จึงได้มีการเปลี่ยนชื่อจากบางลาวเป็น “บางปลา” ก็เนื่องจากสาเหตุนี้เอง ความโดดเด่นของชุมชนบางปลานั้นเป็นชุมชนที่มีการรวมตัวกันอย่างเหนียวแน่นทางวัฒนธรรม อาจารย์สุบินได้เปรียบเทียบชุมชนนี้ว่าเหมือนกับชุมชนละคร คนตรี ที่นางเลิ้งเรียกกันติดปากว่า “สนามควาย” เพราะชุมชนบางปลานั้นมีการประชันแข่งขันกันในเชิงดนตรี ละคร และมีชุมชนคณะลิเก ละครมากกว่า 10 คณะ ชุมชนคณะเป็พาทย์ไทย-มอญมากกว่า 10 คณะนั่นเอง คลองบางปลาในปัจจุบันนี้เป็นคลองที่ขุดขึ้นใหม่เมื่อ 65 ปีมาแล้วเดิมคลองบางปลานี้เป็นคลองที่คดเคี้ยวมาก จึงได้ขุดคลองขึ้นใหม่ให้ตรงและออกไปสู่ทะเลได้ง่าย ทำให้คลองบางปลาโดยสภาพแวดล้อมที่มีคลองคดเคี้ยวและมากมายหลายสายและเชื่อมต่อกันหมดนี้ นอกจากจะเป็นผลดีต่อการคมนาคมติดต่อซึ่งกันและกัน ทำมาหากินจากทรัพยากรนั้นยังผลทำให้ชุมชนแถบนี้รวมถึงอำเภอบางพลี บางบ่อด้วย เป็นแหล่งชุมชน “เสือ” (ผู้ร้าย) เป็นจำนวนมากเนื่องจากเป็นชัยภูมิที่ดีมีทางหนีที่ไล่ได้หลายทาง ตระกูลที่มาตั้งรกรากแต่เดิมนั้น มีดังต่อไปนี้ 1. ตระกูลรินเรือง 2. ตระกูลสงฆ์สุวรรณ 3. ตระกูลเทศมี 4. ตระกูลพูนุช 5. ตระกูลพิททอง 6. ตระกูลเพชรรัตน์ 7. ตระกูลกลิ่นหอม 8. ตระกูลเนตรจันทร์ 9. ตระกูลทองน้อย 10. ตระกูลพิททอง 11. ตระกูลบัวเข็ม 12. ตระกูลมาเมือง 13. ตระกูลคำทองสุข

ละครชาตรี ในชุมชนบางปลานั้นเป็นชุมชนศิลปะการแสดงนาฏศิลป์ คนตรีไทยที่สืบทอดกันมาภายในกลุ่มของครอบครัว และรวมตัวกันอยู่ในบางปลานี้หลายคณะ ส่วนคณะละครชาตรีที่ได้ไปศึกษานั้น เป็นกลุ่มของคณะสุคนธ์ประเสริฐ ซึ่งเป็นกลุ่มละครชาตรีที่สืบทอดกันมายาวนานคณะหนึ่ง และมีวงดนตรีไทยของตนเองด้วย คณะสุคนธ์ประเสริฐโดยแม่ประเสริฐ ศรีอ่อน อายุ 63 ปี ได้เล่ารายละเอียดเกี่ยวกับคณะของตนเอง ดังนี้ แม่ประเสริฐเล่าว่าจัดคณะละครมาตั้งแต่ 10 ขวบโดยฝึกหัดกับ “แม่ครูจิบ รุ่งไพโรจน์” ซึ่งหนีภัยสงครามมาเอาชีวิตรพ มาจากกรุงเทพฯ อีกทั้งแม่ครูจิบนี้เป็นครูละครชาตรีจากเพชรบุรี บ้านเดิมตำบลหัวตะพาน บ้านวังตะโก มีใบรับรองหรือสมุดประจำตัวของศิลปินที่ออกโดยรัฐบาลจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งออกให้แก่ผู้ทำงานด้านศิลปะให้ทุกคนไปสอบเทียบ แม่ประเสริฐเล่าว่าเดิมทีเดิวนั้น ครอบครัวของนางเองก็มีความสามารถทางด้านนี้อยู่แล้ว โดยแม่ของแม่ประเสริฐเองชื่อแม่บุญชู (อายุ 80 ปี ยังมีชีวิตอยู่) ก็เป็นนักแสดงละครชาตรีอยู่แล้ว และแม่ของแม่บุญชูชื่อ ยายเงินก็เป็นละครชาตรีอยู่แล้ว ยังมีย่าเขื่อนอีกคนหนึ่งของแม่ประเสริฐ ซึ่งแต่เดิม กลุ่มละครชาตรีในบางปลาส่วนใหญ่เป็นศิษย์ของ “ครูวัน” ที่อยู่บางเพ็ญใกล้เคียง ๆ กับบางปลา โดยแม่บุญชูนั้นก็ศิษย์ของ “ครูวัน” ด้วยเช่นกัน การหัดละครชาตรีของแม่ประเสริฐ

นั้นหัดแบบพื้นบ้านโดยความสมัครใจของเด็ก ๆ เป็นส่วนใหญ่ โดยที่ตกเย็นแม่ครูจิบก็จะตีโทนเรียกเด็ก ๆ มาหัดกัน พวกเด็กชายก็พายเรืออีแปะคูสาว ๆ รำ ค่าแรงในการรำละครนั้น แต่เดิมเริ่มแรกแม่ประเสริฐได้รับสองสลึงจนถึงเมื่อมาเล่นเป็นตัวเอกจึงได้รับ 6 บาท ซึ่งนับว่ามากในสมัยนั้นและไม่รวมถึงรางวัลที่ผู้ชมให้ แม่ประเสริฐเล่าว่าไม่ต้องใช้เงินค่าตัวเลย ค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันกับเงินรางวัลที่ผู้ชมใส่ไป “พร้อมพวงมาลัยขนมปัง” ก็อยู่คงได้แล้ว มีระชาคนั้นถ้าได้เงินค่าตัว 3 บาท ก็ดีใจแทบตาย เรื่องที่เล่นประจำและแสดงได้เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมก็คือ เรื่องแก้วหน้าม้า

เมื่อแม่ประเสริฐหัดละครจากแม่ครูจิบแล้วก็ไปเข้าคณะละครของยายแจ้ว (ซึ่งปัจจุบันเลิกแล้ว) แล้วต่อมาก็มาอยู่คณะยายพุด ซึ่งเป็นแม่สามี (นายเชิด) ซึ่งคณะยายพุดนี้มีทั้งวงปี่พาทย์และคณะละคร ต่อมาเมื่อแม่พุดและสามีได้เสียชีวิตแล้ว คณะละครและวงปี่พาทย์จึงได้ตกมาอยู่ในการดูแลของแม่ประเสริฐ ซึ่งได้แบ่งให้ลูกชายคนโตที่ชื่อสุชาติเป็นคนดูแลวงปี่พาทย์แทนบิดาแล้วตนเองดูแลคณะละครแทน ละครชาตรีเลื่อมความนิยมลงเนื่องจากสาเหตุรัฐธรรมนูญ คือ ผู้นำประเทศบอกว่าการเล่นละครชาตรีแบบนี้มันล้าสมัยไม่มีฉากมีแท่นนั่งอย่างเดียว และเล่นบนพื้นดินนั้นไม่สุภาพ (แม่ประเสริฐเล่าว่าบางทีตัวละครเอาลูกไปด้วย ลูกก็กินนมขณะแสดงก็ต้องเปิดผ้าให้มลูกขณะแสดงก็มี) ในปัจจุบันนี้การเล่นละครชาตรีนั้นส่วนใหญ่จะเล่นเนื่องในการเก็บเงินส่วนใหญ่ ทำให้ต้องมีการประยุกต์เล่นละครร้องในลักษณะอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น เรียกรางวัลจากคนดูด้วย มีการร้องเพลงลูกทุ่งเพื่อเข้าไปเรียกพวงมาลัยหรือรางวัลจากผู้ชม คณะละครสุดประเสริฐเป็นคณะละครที่โดดเด่นคณะหนึ่งของชุมชน เกาะบางปลาเนื่องจากเป็นคณะที่มีการฝึกหัดที่มีระเบียบแบบแผน คณะหนึ่งจากแม่ครูจิบ และเป็นคณะที่จัดไหว้ครูใหญ่ประจำปี (ซึ่งไหว้ครูในวันพฤหัสบดีที่ 2 ของเดือนสิงหาคมของทุกปี) การเล่นละครนั้นผู้ชมชอบคณะสุดประเสริฐตรงที่เครื่องแต่งตัวสวยแสดงเร็ว สนุกสนานเร้าใจและใช้หนุ่มสาวเล่น และแม่ประเสริฐได้จัดงานศพให้แม่ครูจิบเมื่อ พ.ศ. 2510 โดยไปรับศพมาจากกรุงเทพฯ มาเผาที่วัดราษฎร์บูรณะ (วัดบางปลา) ลูกศิษย์ของแม่จิบเฉพาะบางปลาที่เดียว มากกว่า 300 คน ได้มาร่วมในพิธีศพและกระดุกได้บรรจุอยู่ที่วัดราษฎร์บูรณะนี้เอง การสืบทอดของกลุ่มละครและวงปี่พาทย์นั้นยังมีต่อเนื่องในชุมชนเกาะบางปลาแห่งนี้เด็กเล็กขนาด 8-10 ขวบ ถ้าเป็นชายก็จะให้หัดเล่นดนตรีไทย ถ้าเป็นเด็กผู้หญิงก็จะให้หัดละคร ทั้งนี้เป็นไปโดยความสมัครใจของเด็ก ๆ การซ้อมละครนั้นก็ช่วยกันที่ลานกว้างหน้าบ้าน เด็ก ๆ ก็มามุงดูกันและบางทีก็ช่วยเคาะกรับ ตีฉิ่งด้วยเป็นการเข้าคณะละครไปในตัว เด็ก ๆ ของชุมชนนี้บางคนไปเรียนต่อทางด้านดนตรีจนจบปริญญาตรีที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และที่สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา ก็มีหลายคน

วัฒนธรรมด้านอาหาร ชุมชนมีวัฒนธรรมด้านอาหารน่าสนใจ เนื่องจากฝีมือของแม่ครัวของชุมชนบางปลา สิ่งที่น่าสนใจของชุมชนนี้ก็คือ “ขนมกง” ซึ่งเป็นขนมท้องถิ่นทั่วไปของเมืองไทย แต่ที่บางปลาพิเศษตรงรสชาตินั้นอร่อยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ผู้ให้ข้อมูลด้านอาหารคือ

นางคำนึ่ง จันตรี อายุ 65 ปี อยู่บ้านเลขที่ 27/1 หมู่ 5 นางคำนึ่งให้ข้อมูลว่าตนเองนั้นขายขนมเป็นอาชีพหลักโดยมีสามีเป็นคนช่วย ขนมนี้เป็นจำพวกแป้งเป็นส่วนใหญ่ เช่น ขนมกง ขนมใส่ไส้ ขนมสายบัว เป็นต้น โดยนางคำนึ่งเรียนการทำขนมจากมารดา ชื่อ นางเนี้ยและนางเนี้ยนี้ได้เรียนการทำขนมจากน้าสาวอีกที เพราะนางเนี้ยนี้กำพร้าอยู่กับน้า และได้ใช้ชื่อยี่ห้อขนมในปัจจุบันว่า “ขนมแม่เนี้ย” ขนมกงของนางคำนึ่งมีลักษณะพิเศษตรงที่ข้างนอกกรอบ และเนื้อในนุ่ม นางคำนึ่งจึงทำขนมกงที่มีขนาดใหญ่เส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 5 นิ้ว ซึ่งจะใหญ่กว่าขนมกงเจ้าอื่น ๆ และทั้งข้างคืนไว้ได้หลายวัน รสชาติขนมกงหอมใครทำได้ดีเท่า นางคำนึ่งจะทำขนมกงในช่วงออกพรรษาจนถึงประเพณีรับบัวเท่านั้น ในช่วงนี้นางคำนึ่งจะทำขนมกงได้ทั้งสิ้นประมาณหนึ่งแสนกง (กงละ 6 บาท) เนื่องจากขนมกงนี้จะต้องใช้แรงและเวลามากใครทำก็ไม่ถูกใจ เคยจ้างคนอื่นทอดก็มักจะแตกเป็นส่วนใหญ่ และขนมกงของนางคำนึ่งจะต้องใส่ส่วนผสมที่สะอาดโดยเฉพาะแห้ง เช่น น้ำตาลจะต้องซื้อน้ำตาลจากแม่กลองเท่านั้น เป็นต้น แต่ขณะนี้ไม่มีผู้สืบทอดทำขนมกงจากนางคำโดยเฉพาะลูกๆหันไปทำงานอย่างอื่นหมด

วิธีทำขนมกง 1. นำถั่วเขียวไม่เปลือกแช่น้ำแล้วร่อนให้เป็นฟูน 2. ถั่วแป้งข้าวเจ้าให้เหลือง 3. เคี่ยวน้ำตาลปี๊บให้เหนียว เอาแป้งกับถั่วผสมเคี่ยวน้ำตาลคนให้เข้ากัน นวดให้เหนียวติดกัน 4. ปั้นแป้งที่ได้ให้เป็น “กง” 5. นำแป้งข้าวเหนียวไม่ ตากแดด 2 แดด นวดกับกะทิ แล้วละลายน้ำนำขนมกงชุบแล้วทอดไฟกลาง

แกงคั่วปลาหม้อ แกงคั่วกับแกงฉู่ฉี่เป็นคำเรียกเดียวกัน ส่วนผสมของพริกแกงมี กะปิ เกลือ น้ำตาล ข่า ตะไคร้ มะกรูด พริกแห้ง (ถ้าต้องการเผ็ดมากให้ใส่พริกขี้หนู) กะทิ โหระพา พริกอ่อน โดยมีวิธีทำดังนี้ นำพริกแกงผัดในกะทะให้หอมและแตกมันแล้วนำปลามาใส่ทีละน้อย ๆ จึงต่อด้วยกะทิที่เหลือใส่ตามลงไปปรุงรสให้ถูกใจอีกที

บทสรุป

ถ้าเมืองไหนมีศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม มีสถาปัตยกรรมที่สวยงาม มีวิถีปฏิบัติที่งดงาม มีจริยธรรมคุณธรรม ก็ทำให้เมืองนั้นน่าอยู่และหลาย ๆ คนต้องการไปตั้งรกราก ไปพักผ่อน ชีวิตหรือเริ่มต้นชีวิตใหม่

ชุมชนเกาะบางปลาแม่จะไม่มีสถาปัตยกรรมที่สวยงาม ไม่มีบ้านเรือนที่มีระเบียบแบบแผนไม่มีผู้นำชุมชนที่เป็นปราชญ์มากมาย แต่ชุมชนนี้มีหลักที่ ยึดถือกันด้วยความรักดีต่อศิลปะ มีกฎระเบียบของศิลปกรรมที่เข้มแข็งที่สามารถควบคุมสังคมได้ดี จากครูถึงครู และความรู้ที่ให้ลูกศิษย์ยึดมั่นในกฎเกณฑ์ จริยธรรมทางศิลปกรรม ทางเลือกแห่งการศึกษาจึงเป็นทางเลือกความเป็นไทย ซึ่งมีมากกว่าหนทางเดียวของคนในชุมชนแห่งนี้

ปัญหาความยากจน

ภาพประกอบที่ 38 สภาพทั่วไปของคนยากจน

1. ความหมายของความยากจน

นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2543 : 18) ให้ความหมายความยากจน คือ เป็นปัญหาของปัจเจกชนที่แต่ละบุคคลมีรายได้ไม่เท่ากัน เพราะผลมาจากนโยบายในการพัฒนาประเทศที่เน้นทางด้านเศรษฐกิจ ซึ่งอยู่ภายใต้ความครอบงำจากประเทศมหาอำนาจและนำทรัพยากรธรรมชาติของประชาชนที่ใช้ในการดำรงชีวิต จึงทำให้ประชาชนไม่สามารถที่จะพึ่งพาตนเองได้เหมือนในอดีตทำให้กลายเป็นคนจน

สมศักดิ์ สุขวงศ์ (2544 : 1) กล่าวว่า คนจนไม่ใช่ผู้มีรายได้น้อยเท่านั้น แต่ยังรวมผู้ขาดทุนด้านต่างๆ เช่น ขาดทรัพยากรที่เป็นต้นทุนของชีวิต ขาดที่ดินทำกิน ขาดการศึกษา ขาดข้อมูลข่าวสารไม่สามารถเข้าถึงการให้บริการหรือความช่วยเหลือต่าง ๆ ของภาครัฐ เป็นคนด้วยโอกาสในสังคม

อภิชัย พันธเสน (2546 : 88) ได้อธิบายความหมายของความยากจนไว้ว่า หมายถึงภาวะของความทุกข์ยาก แร้นแค้น การมีชีวิตอยู่ด้วยความลำบาก โดยเฉพาะเจาะจงอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นปัจจัยประกอบสำคัญในชีวิต ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยสี่ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย

โดยสรุปแล้ว ความยากจน หมายถึง ภาวะความขัดสน ความทุกข์ยาก แร้นแค้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและด้านรายได้ซึ่งมีผลต่อการดำรงชีวิต

2. สาเหตุของความยากจน

(2553:ออนไลน์) กล่าวว่า สาเหตุของความยากจนสามารถแบ่งได้เป็น 2 แนวทางใหญ่ ๆ คือ

1. สาเหตุจากปัจจัยภายใน ได้แก่ การมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพต่ำ เนื่องจากการขาดโอกาสในการศึกษาและพัฒนา ทักษะต่างๆ รวมทั้งการขาดโอกาสในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ นอกจากนี้ การมีปัญหาดูสุขภาพ และการมีภาระ ในการเลี้ยงดูครอบครัวที่มีขนาดใหญ่ ประกอบกับการมีทรัพย์สินและที่ดินในการทำกินน้อย ปัจจัยเหล่านี้ ล้วนเป็นสาเหตุภายในบุคคลที่ทำให้บุคคลกลายเป็นคนจนได้

2. สาเหตุจากปัจจัยภายนอก ได้แก่ นโยบายการพัฒนาที่ไม่สมดุลของภาครัฐ ที่เน้นพัฒนาเมืองมากกว่าพัฒนาชนบท หรือการพัฒนาชนบทที่เน้นแต่ทุนทางกายภาพโดยขาดการส่งเสริมทุนทางสังคม เน้นการส่งเสริมอุตสาหกรรมมากกว่าการเกษตร เน้นการจัดสรรทรัพยากรธรรมชาติต่างๆ เพื่อการพาณิชย์โดยไม่ได้คำนึงถึงความยั่งยืน เน้นเป้าหมายการเจริญเติบโต ทางด้านเศรษฐกิจมากกว่าการกระจายรายได้ เน้นการเปิดประเทศมากเกินไปในขณะที่ยังไม่มีมาตรการรองรับผลกระทบ ในด้านต่างๆ ที่ดีพอกระบวนการทางกฎหมายที่เป็นตัวสร้างความเหลื่อมล้ำในสังคม และระบบราชการไม่เอื้อต่อการแก้ปัญหา ความยากจนทั้งในแง่ขั้นตอนในการปฏิบัติงานที่ซับซ้อนและล่าช้า รวมไปถึงความซ้ำซ้อนของหน่วยงานต่าง ๆ ในขั้นตอน การปฏิบัติการ ตลอดจนความไม่สอดคล้องกันของแผนงานและงบประมาณในระดับต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัจจัยหลักจากภายนอก ที่เป็นสาเหตุทำให้เกิดปัญหาความยากจนและซ้ำเติมคนจนมากขึ้น

3. ผลของความยากจน

(2553:ออนไลน์) กล่าวว่า ผลของความยากจน ความยากจนส่งผลกระทบต่อบุคคลและสังคม ในหลายลักษณะ เช่น

1. ความยากจนก่อให้เกิดความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจได้แก่ การที่สังคมใดมีคนจนอยู่เป็นจำนวนมากจะเป็นปัญหาในการพัฒนาทางเศรษฐกิจ ตลอดจนขาดการลงทุนซึ่งเป็นผลจากการออมทรัพย์

2. ความยากจนก่อให้เกิดปัญหาสังคม เช่น อาชญากรรม ปัญหาการศึกษา นอกจากนี้ยังอาจมีส่วนสัมพันธ์กับปัญหาพฤติกรรมเบี่ยงเบนจากปกติ เช่น โสเภณี เป็นต้น

3. ความยากจนเป็นผลต่อสุขภาพจิตใจของบุคคล เช่น ก่อให้เกิดความท้อถอย หวาดระแวง อิจฉาริษยา มองโลกในแง่ร้าย ซึ่งจะมีผลต่อบุคลิกภาพของบุคคล

4. ความยากจน มีผลเชื่อมโยงถึงความทรุดโทรมของคุณภาพชีวิต

4. นโยบายขจัดความยากจน

(2553:ออนไลน์) กล่าวว่า รัฐบาลจะดำเนินนโยบายและมาตรการในการขจัดความยากจนของประเทศให้หมดสิ้นไป โดยปรับปรุงระบบบริหารจัดการทั้งระบบ เชื่อมโยงการแก้ไขความยากจนทุกระดับ ตั้งแต่บุคคลชุมชน และประเทศ ตลอดจนสร้างกลไกที่เชื่อมโยงให้คนยากจนในชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากสินทรัพย์ และทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ในระดับบุคคล รัฐบาลจะเน้นการขยายโอกาส สร้างรายได้ ลดรายจ่าย เพิ่มช่องทางการเข้าถึงทุน ซึ่งรวมถึงเงินทุน กรรมสิทธิ์ที่ดิน และองค์ความรู้ โดยเร่งรัดการกระจายกรรมสิทธิ์ที่ดิน ขยายโอกาสการเข้าสู่ทุนผ่านระบบการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน รวมทั้งส่งเสริมระบบสหกรณ์ และกระบวนการเรียนรู้ในการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ ทั้งนี้รัฐบาลจะดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงรุก โดยจัดตั้งหน่วยบริการเคลื่อนที่แก้ปัญหาความยากจนที่เรียกว่า "คาราวานแก้จน" เพื่อให้คำแนะนำและบริการต่าง ๆ ในการประกอบอาชีพและเสริมสร้างทักษะต่าง ๆ ในระดับชุมชนรัฐบาลจะดำเนินการเสริมสร้างขบวนการชุมชนเข้มแข็ง และให้คนยากจนสามารถ เชื่อมโยงประโยชน์จากปัจจัยแวดล้อมระดับมหภาคไปถึงคนจนในชุมชน รัฐบาลจะพัฒนาระบบ โครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร

ในระดับชุมชน เช่น โรงสีชุมชน โรงปุ๋ยเกษตรอินทรีย์ชุมชน ซึ่งจะต้องจัดให้มีทั่วถึงทุกอำเภอ และสหกรณ์เครื่องจักรกล เกษตรขั้นพื้นฐาน การสร้างระบบบริหารจัดการขนส่งสินค้าเกษตร และระบบการตลาดสินค้าหนึ่งตำบล หนึ่งผลิตภัณฑ์นอกจากนั้นจะพัฒนาระบบการเงินที่สนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากจากกองทุนหมู่บ้านที่มีความพร้อมสู่ธนาคารหมู่บ้านที่ให้โอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างยั่งยืนรัฐบาลเห็นว่าความเข้มแข็งของชุมชนเป็นพลังสำคัญในการต่อสู้ความยากจน ดังนั้น รัฐบาลจะได้จัดสรรงบประมาณตามขนาดประชากร (Small Medium Large : SML) ให้ครบทุกหมู่บ้านและชุมชนเพื่อให้ชุมชนสามารถใช้บริหารแก้ไขปัญหาของตนเอง

ในระดับประเทศ รัฐบาลจะส่งเสริมให้เกษตรกรมีที่ดินทำกินอย่างทั่วถึงและพอเพียง เพื่อให้สามารถเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในระยะยาวได้ โดยบริหารการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุดควบคู่กับการปรับปรุงคุณภาพดิน รัฐบาลจะเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการทรัพยากรน้ำ จัดหาและจัดสรรน้ำให้สอดคล้องกับความเหมาะสมของพื้นที่และความต้องการในระบบการผลิตของเกษตรกรอย่างทั่วถึง และจัดตั้งนิติบุคคลเฉพาะกิจ (Special Purpose Vehicles : SPV) เพื่อทำหน้าที่บริหารจัดการด้านการผลิต การแปรรูป การตลาด และแหล่งทุน เพื่อลดความเสี่ยงให้แก่เกษตรกร จัดตั้งระบบการบริหารจัดการสินค้าเกษตรรายผลิตภัณฑ์เพื่อนำมาสร้างเสถียรภาพ ด้านราคาสินค้าเกษตรที่ให้ผลตอบแทนต่อเกษตรกรอย่างเป็นธรรม รวมทั้งจะขยายขอบเขตการประกันสังคมให้ครอบคลุมแรงงานนอกระบบและแรงงานในภาคเกษตรอีกด้วย

5. แผนการแก้ปัญหาความยากจนของประเทศไทย

(2553:ออนไลน์) กล่าวว่า จากแผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 5 รัฐบาลได้

วางแผนหลักที่สำคัญ 4 แผน เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน ดังต่อไปนี้

1.แผนสร้างงานในชนบท

1.1 รัฐจะให้ มีโครงการสร้างงานในชนบทต่อไปในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 โดยถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาความยากจนและเพิ่มรายได้ให้ราษฎรโดยฉับพลัน

1.2 รัฐจะดำเนินการให้มีการสร้างงานในชนบทในพื้นที่เป้าหมาย 246 อำเภอและกิ่งอำเภอยากจนหนาแน่น โดยเน้นในพื้นที่ที่มีการว่างงานสูงก่อน

1.3 รัฐจะใช้โครงการสร้างงานในชนบทเป็นเครื่องมือ ในการตอบสนอง ความต้องการของประชาชนในชนบทในส่วนที่ส่วนราชการต่าง ๆ ไม่สามารถเอื้ออำนวยได้ทันการ

1.4 รัฐจะจัดให้มีการประสานงานระหว่างโครงการพัฒนาปกติและโครงการสร้างงานในชนบท ให้กิจกรรมเหล่านั้นสามารถต่อเนื่องและสนับสนุนซึ่งกันและกัน

2. แผนกิจกรรมในระดับหมู่บ้าน

นโยบาย

2.1 เร่งแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหาร โปรตีนในเขตพื้นที่ยากจน ด้วยความร่วมมือระหว่างรัฐกับประชาชน

2.2 มุ่งพัฒนาและส่งเสริมทรัพยากรท้องถิ่น ในหมู่บ้านเพื่อเป็นแหล่งเพิ่ม การผลิตอาหารให้แก่ประชาชน สำหรับใช้บริโภคอย่างพอเพียงและทั่วถึง โดยเฉพาะกรณีมุ่งใช้ที่ดิน ว่างเปล่าที่ไม่ทำประโยชน์ให้เกิดผลอย่างเต็มที่

2.3 มุ่งสร้างแบบอย่างการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมเกษตรกรยากจน ได้เป็น เจ้าของปัจจัยการผลิต ทั้งนี้เพื่อให้องค์กรเอกชนสามารถนำแบบอย่าง ไปใช้ดำเนินการต่อไปอย่าง แพร่หลาย

2.4 สนับสนุนการพัฒนาอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน ด้วยการให้ประโยชน์จาก ทรัพยากรท้องถิ่น โดยเน้นการพึ่งตัวเอง และความร่วมมือของประชาชน ใน ท้องถิ่นในรูปการรวมกลุ่มให้เข้มแข็งเป็นหลักสำคัญ

3.แผนงานจัดบริการขั้นพื้นฐาน

นโยบาย

3.1 มุ่งปรับปรุง และขยายขีดความสามารถทางด้านบริการสาธารณสุข ขั้นพื้นฐานของ ประชาชนให้ครบวงจร โดยให้ความสำคัญลำดับสูงในเขตพื้นที่ชนบทยากจน ในระยะ 2 ปีแรกของแผนพัฒนา ฉบับที่ 5

3.2 จำกัดขอบเขตปัญหาทางด้านอนามัย โดยเฉพาะอัตราการป่วยด้วย โรคติดต่ออันเกิดจากน้ำและอาหารเป็นสื่อ ด้วยการจัดหาบริการขั้นพื้นฐาน แก่ประชาชนในชนบท

ยากจนอย่างกว้างขวางและทั่วถึง

3.3 เร่งปรับปรุงภาวะโภชนาการ เพื่อมุ่งแก้ไขปัญหาคาดสารอาหารในวัยทารกและเด็กก่อนวัยเรียนให้หมดสิ้นไปโดยเร็วในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5

3.4 ขจัดปัญหาความขัดแย้ง การถูกเอารัดเอาเปรียบ หรือมิได้รับความเป็นธรรมด้านกฎหมาย กลุ่มเกษตรกรที่ยากจน เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับราษฎร

4. แผนงานการผลิต

นโยบาย

4.1 มุ่งฟื้นฟูทรัพยากร และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับทรัพยากร เพื่อให้มีส่วนร่วมในการเพิ่มผลผลิตการเกษตรในเขตชนบทยากจน ที่ต้องเผชิญกับปัญหาเฉพาะท้องถิ่น เช่น ดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ข้าวไร่ที่สูงในภาคเหนือ และดินเสื่อมคุณภาพซึ่งเกิดขึ้น ในพื้นที่ทั่วไปของเขตลุ่มน้ำ

4.2 สนับสนุนความพยายามทางด้านโครงการ การคิดค้นปรับปรุงเทคนิควิชาการที่เหมาะสมต้นทุนต่ำ สามารถนำไปปฏิบัติได้ง่ายเพื่อให้ประชาชนสามารถนำไปใช้แพร่กระจายได้อย่างกว้างขวาง

6. แนวทางการแก้ปัญหาความยากจน

(2553:ออนไลน์) กล่าวว่า ในปัจจุบันทั้งธนาคารโลกและประเทศไทยได้เน้นมาแก้ไขปัญหาคความยากจนที่เกิดจากปัจจัยภายในบุคคล โดยการเปิดโอกาสด้านต่างๆ ให้กับคนจนมากขึ้นทั้งโอกาสทางสังคม โดยการสร้างระบบประกันสังคมและระบบความช่วยเหลือทางสังคมต่างๆ ขยายโอกาสทางเศรษฐกิจ โดยการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ พัฒนาตลาด และให้เงินทุนกู้ยืมต่างๆ รวมถึงโอกาสทางการเมือง ในแง่ของการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ให้ท้องถิ่นเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยตนเองมากขึ้น ส่วนปัญหาที่เกิดจาก ปัจจัยภายนอกแก้ไขโดยการบูรณาการแผนงานและงบประมาณต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อความเป็นเอกภาพและประสิทธิภาพ ในการดำเนินการ นอกจากนี้การพัฒนาเศรษฐกิจจะสร้างความสมดุลโดยรักษาเศรษฐกิจในระดับมหภาคให้มีเสถียรภาพและมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานรากให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

โดยมีแนวทางดังนี้

1. การส่งเสริมนโยบายเศรษฐกิจมหภาคให้เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน

1.1 ส่งเสริมนโยบายการพัฒนาประเทศที่สมดุล โดยการปรับโครงสร้างเศรษฐกิจเพื่อให้เศรษฐกิจฐานรากมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้มากขึ้น

1.2 ส่งเสริมการเจริญเติบโตของภาคเศรษฐกิจที่คนจนส่วนใหญ่พึ่งพิง เช่น ภาคเกษตรกรรมอุตสาหกรรมบริการเกษตรภาคการก่อสร้างและภาคบริการ

1.3 ส่งเสริมนโยบายการเงินและการคลัง เช่น มาตรการภาษีที่เอื้อต่อวิสาหกิจ ชุมชน และระบบสินเชื่อรายย่อย (micro credit) การพิจารณาจัดเก็บภาษีที่ดินในอัตราก้าวหน้า และการเพิ่มรายจ่ายภาครัฐในการจัดบริการพื้นฐานทางสังคมแก่คนจน และผู้ด้อยโอกาส

1.4 ส่งเสริมนโยบายการค้าและการเงินระหว่างประเทศ เช่น ส่งเสริมการเปิดเสรีและการเจรจาการค้าที่ส่งผลดีแก่ภาคเกษตร และแรงงาน การลงทุนในสาขาที่เอื้อประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาความยากจน ได้แก่ กิจกรรมที่มีมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตภาคเกษตร และกิจกรรมที่มีเทคโนโลยีระดับกลางที่จ้างแรงงานฝีมือระดับต่ำไปฝึกอบรม

2. การเพิ่มศักยภาพและโอกาสของคนจน

2.1 พัฒนากระบวนการเรียนรู้ เช่น การเปิดเวทีประชาคมท้องถิ่น การขยายเครือข่ายและศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนการถ่ายทอดความรู้จากปราชญ์ชาวบ้าน

2.2 พัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง เช่น ส่งเสริมการรวมกลุ่มอาชีพที่สอดคล้องกับศักยภาพ ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งเสริมการทำเกษตรแบบยั่งยืน การพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ตลาดภายใน/ต่างประเทศ ส่งเสริมการระดมเงินออมในชุมชน และสนับสนุนการใช้กระบวนการสหกรณ์

2.3 ปรับใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่อย่างเหมาะสม เช่น การประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เชื่อมโยงกับการผลิต และการพัฒนาในสาขาต่างๆ การวิจัยและพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่เหมาะสม สามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงสู่ชุมชนได้

2.4 เสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน เช่น การส่งเสริมการรวมตัวของชุมชนและประชาสังคม การมีแผนชุมชนอย่างเป็นทางการที่มุ่งการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เป็นหลัก

3. การพัฒนาระบบคุ้มครองทางสังคมและผู้ด้อยโอกาส

3.1 การพัฒนาระบบบริการทางสังคมให้เข้าถึงกลุ่มคนจนและผู้ด้อยโอกาส เช่น ขยายขอบเขตการประกันสังคมให้ครอบคลุม แรงงาน นอกระบบและการประกันการว่างงาน ปรับกฎระเบียบข้อบังคับที่เป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงบริการของคนจนและผู้ด้อยโอกาส

3.2 การจัดสวัสดิการสังคมให้มีความสอดคล้องกับปัญหาของกลุ่มเป้าหมายยากจนและผู้ด้อยโอกาส เช่น ส่งเสริมบทบาทของ องค์กรบริหารส่วนตำบล องค์กรชุมชนและสถาบันต่าง ๆ ในชุมชนในการจัดสวัสดิการโดยใช้ทุนที่มีอยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ของท้องถิ่น ปรับปรุงกองทุนหมุนเวียนที่มีอยู่ในระดับตำบลให้มีเอกภาพส่งเสริมการจัดตั้งกองทุน

4. สวัสดิการโดยชุมชน

4.1 การเตรียมความพร้อมในการสร้างหลักประกันทางสังคมแก่ประชากรแต่ละช่วงวัย โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมและดูแล กลุ่มผู้สูงอายุ เช่น การประกันสุขภาพโดย

สมัครใจและโดยการบังคับ การส่งเสริมกองทุนสำรองเลี้ยงชีพเพื่อให้มี การประกันตน สำหรับกลุ่มต่าง ๆ พิจารณากำหนดมาตรการลดหย่อนทางภาษีเงินได้แก่ครอบครัวที่ดูแลผู้ด้อยโอกาสในครอบครัว

5. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

5.1 ส่งเสริมให้ชุมชนมีบทบาทในการบริหารจัดการทรัพยากรในท้องถิ่น เช่น การกระจายอำนาจการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมและการเงินการคลังให้ท้องถิ่น

5.2 เร่งรัดการแก้ไขปัญหาอย่างเป็นธรรมในเรื่องที่ดินทำกินและการจัดสรรน้ำ เช่น การกระจายการถือครองที่ดินและปฏิรูปที่ดิน แก่เกษตรกรรายย่อยที่ยากจน การบริหารจัดการแหล่งน้ำที่มีอยู่ให้มีการนำมาใช้ประโยชน์ด้านเกษตรกรรม การผลิต การบริโภค อย่างเต็มประ สิทธิภาพ

5.3 ปรับปรุงและเร่งรัดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น พ.ร.บ.ป่าชุมชน พ.ร.บ.ทรัพยากรน้ำ พ.ร.บ.การประมง เป็นต้น

5.4 สร้างกลไกแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้งจากกรแย่งชิงทรัพยากร เช่น การมีเวทีเปิดรับฟังความคิดเห็นของประชาชน การเร่งรัดให้มี สถาบันท้องถิ่นหรือคณะผู้ทรงคุณวุฒิในท้องถิ่น ทำหน้าที่แก้ไขปัญหา

6. การปรับปรุงระบบบริหารภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

6.1 การปรับกระบวนการทัศน์และบทบาทหน่วยงานภาครัฐ ทั้งหน่วยงานส่วนกลางและระดับท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหาความยากจน จากการกำกับ ควบคุม มาเป็นการอำนวยความสะดวกสนับสนุนการสร้างเสริมเข้มแข็งของชุมชนและเครือข่ายชุมชน

6.2 การจัดทำแผนงาน/โครงการที่มีลักษณะเป็นองค์รวม โดยมีการประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคีการพัฒนา เพื่อจัดลำดับความสำคัญของโครงการและลดความซ้ำซ้อนในการดำเนินงานและใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ

6.3 ปรับปรุงระบบงบประมาณ โดยเน้นผลงานและสนับสนุนการจัดสรรงบประมาณในลักษณะเน้นการอุดหนุนแก่ชุมชน

6.4 จัดทำโครงการใหม่ ๆ เช่น โครงการต่อยอดนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาล โครงการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าแก่ผู้ด้อยโอกาส ในกลุ่มต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจ

การมีส่วนร่วมของประชาชน

ภาพประกอบที่ 39 การระดมความคิดเห็นของประชาชน

1. ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช 2540:27(อ้างถึงในแมคคอสกี

McClosky.2546:313) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกิจกรรมต่างๆ ที่กระทำโดยสมัครใจ และส่งผลกระทบต่อข้อกำหนดนโยบายสาธารณะทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม เป็นการกระทำด้วยความกระตือรือร้น ทั้งในด้านการเลือกผู้นำทางการเมืองและการบริหาร การกำหนดนโยบายสาธารณะ การติดตามข่าวสาร การอภิปรายและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การเข้าร่วมชุมนุม การบริจาค หรือหาเงินให้พรรคการเมือง การติดต่อกับนักการเมืองหรือผู้บริหาร การเป็นสมาชิกพรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองการณรงค์หาเสียง

ปารีชาติ วลัยเสถียร และคณะ2541:50 (อ้างถึงในสถาบันวิจัยสังคม และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2545:23-24) ได้ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชนคือการคืนอำนาจ (Empowerment) ในการกำหนดการพัฒนาให้แก่ประชาชน อย่างน้อยที่สุดประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการริเริ่มวางแผน และดำเนินการในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสภาพ ความเป็นอยู่และอนาคตของเขาโดยอิงพัฒนาการของโครงการพัฒนาเป็นเกณฑ์

ชาญนิศย์ ชุ่มชื่น (อ้างถึงในยุวัฒน์ วุฒิเมธี.2529:20) ได้ให้ความหมายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นหมายถึงการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณา ตัดสินใจการปฏิบัติและรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบถึงตัวประชาชนเอง การที่สามารถ

ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ของประชาชนที่ดีขึ้นได้นั้น ผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยอมรับว่ามนุษย์ทุกคนมีความปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับ ของผู้อื่น พร้อมทั้งจะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน และยอมรับว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ ถ้ามีโอกาส และได้รับการชี้แนะอย่างถูกต้อง

จินตนา สุจจันท์ (2549:48) นิยามไว้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานรวมพลังประชาชนกับองค์กรของรัฐหรือองค์กรเอกชน เพื่อประโยชน์ ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหของชุมชน โดยให้สมาชิกในชุมชนนั้นๆ เข้าร่วมกับการวางแผน ปฏิบัติ และประเมินงาน เพื่อแก้ปัญหของชุมชนการมีส่วนร่วมของประชาชนจึงไม่ใช่เป็นการ ให้อำนาจของชาวบ้าน เพื่อประกอบการวางแผนงานเท่านั้นหรือเป็นการเปิดโอกาสให้ชาวบ้าน เข้าไปเป็นสมาชิก ร่วมเสียสละเงินและแรงงานปฏิบัติตามในสิ่งที่ถูกกำหนดมาจากทางราชการเท่านั้น

ชินรัตน์ สมสืบ 2529:10 (อ้างถึงใน นิรันดร์ จงวุฒิเวศน์.2539:20) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การทำงานร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ โดยกระทำการดังกล่าวในห้วงเวลา และลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพคือถูกจังหวะและเหมาะสมกับทั้งการกระทำการดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือได้ แสดงว่าการมีส่วนร่วมเป็นผลของความร่วมมือร่วมใจ การประสานงานและความรับผิดชอบ จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนคือการที่ประชาชน ได้เข้าไป มีบทบาทการกระทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับหน่วยงานท้องถิ่นในลักษณะร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามประเมินผล และร่วมปรับปรุงแก้ไขโดยสามารถใช้ศักยภาพของตนเอง และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการดำรงชีพ และต่อสังคม ซึ่งมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นจะมี หลายรูปแบบและหลายลักษณะขึ้นอยู่กับความต้องการของประชาชนและตามศักยภาพของชุมชน

2. ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จินตนา สุจจันท์ (2549:48) เห็นว่าความสำคัญของการมีส่วนร่วม 5 ประการ

1. ช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน

2. ประชาชนมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น

3. การดำเนินงานของโครงการได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น

4. โครงการให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากร เพื่อการพัฒนามากขึ้น

5. ช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2530:316-317) ให้ความสำคัญของการมีส่วนร่วม
ประชาชน ดังนี้

1. การดำรงอยู่และการพัฒนาทางการเมืองของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย
2. การตอบสนองความต้องการของประชาชนและพัฒนาท้องถิ่น
3. ความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารงานท้องถิ่น
4. การส่งเสริมหลักการกระจายอำนาจ
5. การสร้างผู้นำทางการเมืองและการบริหารประเทศ
6. การพัฒนาประเทศแบบยั่งยืน

ชาวนิตย์ ชุ่มชื่น 2540:8 (อ้างถึงในกมลศักดิ์ ธรรมาวุฒิ.2545:9-10) กล่าวว่า
ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน เมื่อมองในแง่ของการบริหารงานพัฒนาจะพบว่า

1. จะช่วยให้ประชาชนยอมรับโครงการมากขึ้น เนื่องจากเป็นโครงการที่ตรงกับ
ปัญหาและความต้องการของประชาชน

2. ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน และรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการมากขึ้น

3. การดำเนินโครงการจะราบรื่นได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น

4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนมากขึ้น และมีการระดมทรัพยากร เพื่อ
การพัฒนา

5. จะช่วยพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนมากขึ้น

3. ประเภทของการมีส่วนร่วมของประชาชน

จินตนา สุจจันท์ (2549:49) ได้แบ่งประเภทการมีส่วนร่วมออกเป็น 2
ประเภท คือ

1. การมีส่วนร่วมที่แท้จริง (Genuine Participation) หมายถึง การที่เปิด
โอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบโครงการ เริ่มตั้งแต่ร่วม
ศึกษาปัญหาและความต้องการ ร่วมหาวิธีแก้ปัญหา ร่วมวางแผนนโยบายและแผนงาน ร่วมตัดสินใจ การ
ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ และร่วมปฏิบัติตามแผนที่กำหนดไว้ และร่วมประเมินผลโครงการ

2. การมีส่วนร่วมที่ไม่แท้จริง (Nongenuine Participation) หมายถึง การมี
ส่วนร่วมเพียงบางส่วน โดยเฉพาะเข้าร่วมในการปฏิบัติตามโครงการที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว เช่น
การเข้าเป็นสมาชิก หรือการร่วมเสียดุลแรงงาน เงิน เป็นต้น

นอกจากการแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็นประเภทที่มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง
และไม่แท้จริงแล้วนักวิชาการบางกลุ่มได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกโดยศึกษาลักษณะของระดับการมี
ส่วนร่วม โดยแบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 7 ระดับ ดังนี้

1. การถูกบังคับ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนที่เข้าร่วมโครงการ
เพราะถูกบังคับ โดยไม่มีทางเลือกเลย เช่น ผู้เช่านาถูกเจ้าของที่ดินบังคับให้ปลูกป่า ตามโครงการ

แม่บทพลังงานทดแทน มิฉะนั้นเจ้าของที่ดินจะยึดที่ดินไปให้ผู้อื่นเช่า ผู้เช่าคนนี้ก็กลายเป็นประชาชนที่มีส่วนร่วมในโครงการนี้

2. การถูกล่อ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนจะถูกล่อใจด้วยผลประโยชน์ เช่น อาจเป็นในรูปแบบของค่าจ้างแรงงานหรือความสะดวกสบายบางอย่าง แต่เบื้องหลังจริงๆ แล้วเป็น การหาเสียง ของนักการเมืองผู้หยิบยื่นโครงการมาล่อเท่านั้น

3. การถูกชักชวน การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้ ประชาชนถูกชักชวนให้เข้าร่วมโครงการที่ถูกคิด และวางแผนจากทางราชการ แล้วถึงชักชวน ให้ประชาชนร่วมมือ โดยประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่างๆ ว่าเป็นโครงการที่ดีขอให้ประชาชนให้ความร่วมมือ

4. การถูกสัมภาษณ์แล้ววางแผนให้ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ผู้ที่วางแผนโครงการ จะสำรวจปัญหาความต้องการของประชาชนโดยการประชุม และสัมภาษณ์ แต่การตัดสินใจ ว่าปัญหาคืออะไร จะวางแผนแก้ปัญหาอย่างไร และปฏิบัติอย่างไร ยังอยู่ที่การตัดสินใจของทางราชการ

5. การมีโอกาสเสนอความคิดเห็น การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนเริ่มเข้าไป มีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการวางโครงการ และการดำเนินโครงการ แต่การตัดสินใจยังเป็น ของส่วนราชการ

6. การมีโอกาสเสนอโครงการ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนมีโอกาสเสนอโครงการ ราชการกับประชาชนจะมีการปรึกษาหารือกันอย่างใกล้ชิด ประชาชนจะมีโอกาสตัดสินใจ ว่าปัญหาของตนคืออะไร จะแก้ได้อย่างไร วิธีใดดีที่สุด จนกระทั่งมีสิทธิเสนอโครงการ และเข้าร่วมปฏิบัติในโครงการ

7. การมีโอกาสตัดสินใจ การมีส่วนร่วมลักษณะนี้ประชาชนจะเป็นผู้ตัดสินใจ ทุกเรื่องตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติตามแผน และการประเมินโครงการ

4. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและมีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสำคัญต่อผลสำเร็จในการดำเนินกิจกรรม และโครงการต่างๆ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ซึ่งมีผู้เสนอแนวคิด ทฤษฎีดังกล่าวไว้หลายทฤษฎี คือ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของโรเจอร์ และชูเมคเกอร์ 1971:27 (อ้างถึงใน จักรพงษ์ ทองเพชร. 2538:52) กล่าวว่าพลังในการตัดสินใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มีดังนี้ 1. การมีส่วนร่วมในอำนาจอย่างกว้างขวาง 2. การตัดสินใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลง โดยมีการปรึกษากับพวกที่รับผลกระทบ กระบวนการที่เกี่ยวกับการตัดสินใจดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับตัวแปร ดังต่อไปนี้ คือ ความรู้เกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลง การชักจูงและการประเมินผล

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจ การตัดสินใจที่จะยอมรับหรือจะปฏิเสธอันมีผลมาจากการประเมินการสื่อสารเกี่ยวกับการตัดสินใจ และการกระทำตามการตัดสินใจ

อนุภาพ ธีรลาภ 2528:40 (อ้างถึงใน ธรรม เวทนีเสฏฐกุล.2543:32) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนว่ามี ดังนี้ ความเกรงใจผู้ที่มีสถานภาพสูงกว่า ความต้องการเป็นกลุ่มพวก ความเชื่อถือในตัวผู้นำ ความใกล้ชิดกับเจ้าหน้าที่รัฐ การคำนึงถึงประโยชน์ตอบแทน การยอมรับแบบอย่าง ความไม่พอใจต่อสภาพแวดล้อม การยอมรับในอำนาจ ฐานะทางเศรษฐกิจ ไชย พรหมศรี2539:5 (อ้างถึงในอาทิตย์ วงมุสิก.2544:2) ได้กล่าวถึงปัจจัยการมีส่วนร่วม ว่ามีหลายประการ คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ,ด้านการได้รับการสนับสนุนจากผู้นำ,ด้านการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ,ด้านความคาดหวังว่าจะได้รับผลประโยชน์ ,ด้านโอกาสในการฝึกอบรมและด้านความผูกพัน

ธวัช เบญจชกุล 2538:39 (อ้างถึงในศรุตดี บิลังโหลด.2545:42) กล่าวถึงผลสรุปปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ การมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 3 ประการ คือ 1. ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และความปลอดภัย 2. ปัจจัยสภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง 3. รางวัลตอบแทน ได้แก่ ค่าตอบแทนแรงงาน เงินปันผลสหกรณ์ออมทรัพย์ หรือธนาคารข้าว

ศุภฤกษ์ โรจนธรรม 2532:30 (อ้างถึงใน สุภาวดี ปานชุม.2546:43) ได้กล่าวถึงปัจจัยการมีส่วนร่วมสรุปได้ ดังนี้ 1. ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพส่วนบุคคล 2. ปัจจัยทางด้านสังคม เช่น การได้รับความรู้ การชักชวนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การชักชวนจากเพื่อนบ้าน ความเชื่อถือต่อผู้นำในหมู่บ้าน ความต้องการความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้าน ความต้องการยอมรับนับถือ เป็นต้น

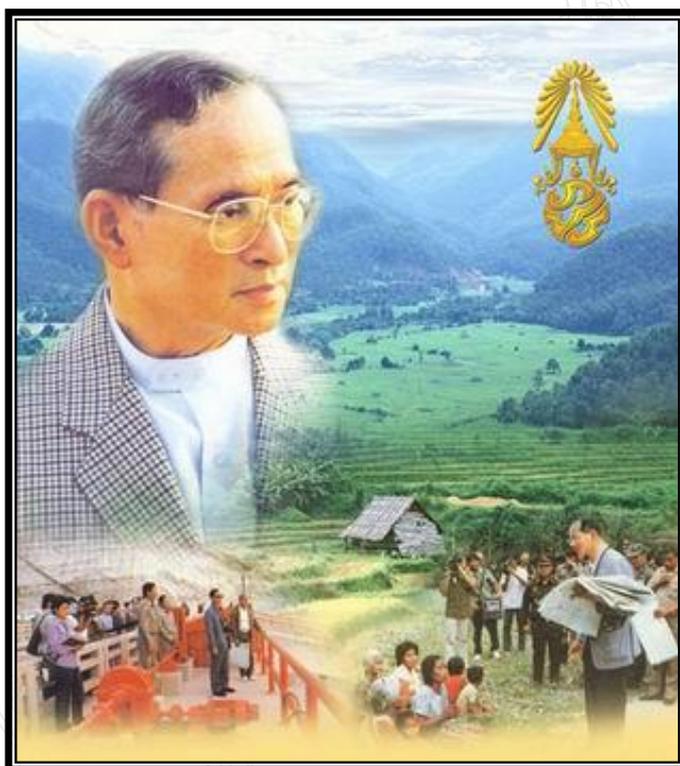
ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม โดยสาระสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้นอยู่ที่การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่นการริเริ่ม การวางแผน การตัดสินใจ การร่วมรับผิดชอบ ตลอดจนร่วมประเมินผลมากน้อยเพียงไร และจะต้องมีองค์ประกอบหรือปัจจัยที่เป็นสิ่งจูงใจที่มีความต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งมีผู้ศึกษาค้นคว้าไว้หลายท่าน ดังนี้

ประวิทย์ พุจิตรกานนท์ (2530:7) ได้ศึกษาถึงปัจจัยการบริหารกับการเข้ามามีส่วนร่วมทางธุรกิจของสมาชิกสหกรณ์เกษตร สรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าร่วมของประชาชนในการพัฒนา มี 5 ปัจจัย ดังนี้ 1. ปัจจัยด้านสังคม 2. ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ 3. ปัจจัยด้านการเมือง 4. ปัจจัยด้านวัฒนธรรม 5. ปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคม

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2534:60) เห็นว่าผู้นำหรือผู้บริหารจะต้องมีลักษณะของการเป็นผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) เพื่อจะยอมรับในปรัชญาของการพัฒนาว่ามนุษย์ทุกคน

ต่างมีความปรารถนาจะอยู่กับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรม และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น และพร้อมที่จะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของชุมชน

เศรษฐกิจพอเพียง

ภาพประกอบที่ 40 เศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำริ

1. ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

กรมวิชาการ (2546 : 160) ได้กล่าวความหมายของเศรษฐกิจพอเพียงว่าหมายถึงพอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการ ด้วยกันคือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกคนรอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอจะรักคนอื่นไม่เป็นและทำลายมาก
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหารได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็งจะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่างๆได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม
5. ปัญญาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติและปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง

6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรมหมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้นเศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ขณะนี้ไม่กระทบกระเทือนจากฟองสบู่แตก ไม่มีคนตกงาน เพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่ออาชีพการทำสวนผลไม้ ทำการประมง และการท่องเที่ยว

7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่ขูดขาก เดียวจนเดียวรวยแบบกะทันหันเด็ดขาดตกงาน ไม่มีกิน ไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนั้นประสาทมนุษย์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกิน จึงสุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ฆ่าตัวตาย ตัดยา เศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคงจึงทำให้สุขภาพจิตดี

บุรชัย สิริมหาสาร สัมฤทธิ์ สุขมั่ง และพัชรา กวางทอง (2546 : 149) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นแนวคิดเรื่องการดำเนินชีวิต โดยเน้นหลักการพึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองให้มากที่สุด โดยใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ไม่ฟุ้งเฟ้อ และถ้ามีเหลือก็ให้ออมไว้ และเมื่อตนเองมีความเข้มแข็ง สามารถพึ่งตนเองได้แล้วก็ร่วมมือกันพัฒนาเศรษฐกิจของชุมชนให้เข้มแข็ง

สุนทร กุลวัฒนารพงศ์ (2544 : 39)พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระราชดำริสแก่คณะบุคคลต่างๆ ที่เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทถวายชัยมงคลเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต วันที่ 4 ธันวาคม 2540 ความว่า “เศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง”

สุเมธ ดันติเวชกุล (2541 : 62) กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชนเมืองรัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้า และบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงสังคมนั้นๆ โดยพยายามหลีกเลี่ยงที่จะต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวพระราชดำริที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ได้ทรงพระราชทานแก่ปวงชนชาวไทย ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินงานทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคน ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

2.แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง

(2553:ออนไลน์) กล่าวว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พัฒนาหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อที่จะให้พสกนิกรชาวไทยได้เข้าถึงทางสายกลางของชีวิต และเพื่อคงไว้

ซึ่งทฤษฎีของการพัฒนาที่ยั่งยืน ทฤษฎีนี้เป็นพื้นฐานของการดำรงชีวิตซึ่งอยู่ระหว่าง สังคมระดับท้องถิ่นและตลอดจนถึงระดับสากล จุดเด่นของแนวปรัชญานี้คือ แนวทางที่สมดุล โดยชาติสามารถทันสมัย และก้าวสู่ความเป็นสากลได้ โดยปราศจากการต่อต้านกระแสโลกาภิวัตน์ และการอยู่ร่วมกันของทุกคนในสังคม หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสำคัญในช่วงปี พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นช่วงที่ประเทศไทย ต้องประสบกับปัญหาภาวะทางเศรษฐกิจ ต้องการรักษาความมั่นคงและเสถียรภาพเพื่อที่จะยืนหยัดในการพึ่งพาตนเอง และ พัฒนานโยบายที่สำคัญเพื่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริว่า ไม่ได้มีความจำเป็นที่เราจะกลายเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ พระองค์ได้ทรงอธิบายว่า ความพอเพียงและการพึ่งตนเอง คือ ทางสายกลางที่จะป้องกันการเปลี่ยนแปลงความไม่มั่นคงของประเทศได้

เศรษฐกิจพอเพียงเชื่อว่าจะสามารถปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมของชุมชนให้ดีขึ้น โดยมีปัจจัย 2 อย่างคือ การผลิตจะต้องมีความสัมพันธ์กันระหว่าง ปริมาณผลผลิตและการบริโภคกับชุมชนจะต้องมีความสามารถในการจัดการทรัพยากรของตนเอง

ผลที่เกิดขึ้นคือ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถที่จะคงไว้ซึ่งขนาดของประชากร ที่ได้สัดส่วน การใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม และรักษาสมดุลของระบบนิเวศ โดยปราศจากการแทรกแซงจากปัจจัยภายนอก

3. หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2549:8-11) ได้กล่าวว่า การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง และความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจ และการกระทำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคง และความยั่งยืนของการพัฒนา

2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนียามความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กันดังนี้

1. ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่นการผลิดและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

2. ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3. การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐานกล่าวคือ

1. เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

2. เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้ และเทคโนโลยี

4. เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (2549:11-12) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียง และแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเอง ในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณ และความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียร และความอดทน สติ และปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี

เศรษฐกิจพอเพียงความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่ โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่จับอกรหลักการ และแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ ในขณะที่ แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาการเกษตรอย่างเป็นขั้นตอนนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรม เฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐาน กับ แบบก้าวหน้า ได้ดังนี้ความพอเพียงในระดับบุคคล และครอบครัว โดยเฉพาะเกษตรกรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานเทียบได้กับทฤษฎีใหม่

ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพื้งน้ำฝน และประสบ

ความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีข้อสมมติว่า มีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว จากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่ง และใช้ที่ดินส่วนอื่น ๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้ใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่ง ในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสมความพอเพียงในระดับชุมชน และระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่

ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของ การสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปแบบกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัว หรือองค์กรต่าง ๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่ม และส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามกำลังและความสามารถของตน ซึ่งจะสามารถทำให้ ชุมชนโดยรวม หรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้น ๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริงความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่

ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชน หรือเครือข่ายวิสาหกิจ สร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น

การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือ ร่วมมือกันพัฒนา ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่าง ๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียงกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปันและช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด

การผลิตตามทฤษฎีใหม่สามารถเป็นต้นแบบการคิดในการผลิตที่ดีได้ ดังนี้

1. การผลิตนั้นมุ่งใช้เป็นอาหารประจำวันของครอบครัว เพื่อให้มีพอเพียงในการบริโภคตลอดปี เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันและเพื่อจำหน่าย
2. การผลิตต้องอาศัยปัจจัยในการผลิต ซึ่งจะต้องเตรียมให้พร้อม เช่น การเกษตรต้องมีน้ำ การจัดให้มีและดูแลแหล่งน้ำ จะก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งการผลิต และประโยชน์ใช้สอยอื่น ๆ
3. ปัจจัยประกอบอื่น ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกให้การผลิตดำเนินไปด้วยดี และเกิดประโยชน์เชื่อมโยง (Linkage) ที่จะไปเสริมให้เกิดความยั่งยืนในการผลิต จะต้องร่วมมือกันทุกฝ่ายทั้ง เกษตรกร ธุรกิจ ภาครัฐ ภาคเอกชน เพื่อเชื่อมโยงเศรษฐกิจพอเพียงเข้ากับเศรษฐกิจการค้า และให้ดำเนินกิจการควบคู่ไปด้วยกันได้

การผลิตจะต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล กับ ระบบ การผลิตนั้นต้องยึดมั่นในเรื่องของ คุณค่า ให้มากกว่า มูลค่า ดังพระราชดำรัส ซึ่งได้นำเสนอมาก่อนหน้านี้ที่ว่า "...บารมีนั้นคือ ทำความดี เปรียบเทียบกับธนาคาร ...ถ้าเราสะสมเงินให้มากเราก็สามารถใช้ดอกเบี้ย ใช้เงินที่เป็นดอกเบี้ย โดยไม่ต้องลงทุนแต่ถ้าเราใช้มากเกินไป หรือเราไม่ระวัง เรากิน เข้าไปในทุน ทุนมันก็น้อยลง ๆ จนหมด ...ไปเบิกเงินบัญชีเขาก็ต้องเอาเรื่อง ฟ้องเราให้ล้มละลาย เราอย่าไปเบิกเงินบารมีที่บ้านเมือง ที่ประเทศได้สร้างสมเอาไว้ตั้งแต่บรรพบุรุษของเราให้เกินไป เราต้องทำบ้าง หรือเพิ่มพูนให้ประเทศของเราปกติมีอนาคตที่มั่นคง บรรพบุรุษของเราแต่โบราณกาล ได้สร้างบ้านเมืองมาจนถึงเราแล้ว ในสมัยนี้ที่เรากำลังเสียขวัญ กลัว จะได้ไม่ต้องกลัว ถ้าเราไม่รักษาไว้..."

การจัดสรรทรัพยากรมาใช้ในการผลิตที่คำนึงถึง คุณค่า มากกว่า มูลค่า จะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่าง บุคคล กับ ระบบ เป็นไปอย่างยั่งยืน ไม่ทำลายทั้งทุนสังคมและทุนเศรษฐกิจ นอกจากนี้จะต้องไม่ติดตำรา สร้างความรู้ รัก สามัคคี และความร่วมมือร่วมใจ มองกาลไกลและมีระบบสนับสนุนที่เป็นไปได้

ประการที่สำคัญของเศรษฐกิจพอเพียง

1. พอมีพอกิน ปลูกพืชสวนครัวไว้กินเองบ้าง ปลูกไม้ผลไว้หลังบ้าน 2-3 ต้นพอที่จะมีไว้กินเองในครัวเรือนเหลือจึงขายไป

2. พออยู่พอใช้ ทำให้บ้านน่าอยู่ ปราศจากสารเคมี กลิ่นเหม็น ใช้แต่ของที่ เป็นธรรมชาติ (ใช้จุลินทรีย์ผสมน้ำถูพื้นบ้าน จะสะอาดกว่าใช้น้ำยาเคมี) ระบายลดลง สุขภาพจะดีขึ้น (ประหยัดค่ารักษาพยาบาล)

3. พออกพอใจ เราต้องรู้จักพอ รู้จักประมาณตน ไม่ใคร่อยากใคร่มีเช่นผู้อื่น เพราะเราจะหลงติดกับวัตถุปัญหาจะไม่เกิด

"การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง" เศรษฐกิจพอเพียง จะสำเร็จได้ด้วยความพอดีของตน

5. วิธีการพัฒนาชีวิตด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

(2553:ออนไลน์) กล่าวว่า คนแต่ละคนมีชีวิตแตกต่างกันไปตามแบบแผนของสังคมที่สลับซับซ้อนเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตลอดเวลา แต่ทุกคนก็ยังมีความต้องการที่ประสบความสำเร็จในชีวิต โดยเฉพาะคนไทยที่อยู่ในประเทศไทยนั้น ยังมีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ที่ทรงชี้แนะและมอบแนวทางในการดำรงชีวิตในทางสายกลางที่สมดุล คือ มีความพอประมาณ มีเหตุมีผล มีภูมิคุ้มกันภายใต้เงื่อนไขของความรู้และคุณธรรม ที่เรียกว่า เศรษฐกิจพอเพียง ชีวิตความเป็นอยู่ของคนเกี่ยวข้องกับทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง และอื่น ๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ ซึ่งเป็นความจำเป็นพื้นฐานที่แต่ละคนมีระดับความต้องการไม่เท่ากัน เพราะแต่ละคนย่อมมีโอกาสของการพัฒนาการที่แตกต่างออกไป

เช่น ความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์ การสร้างรายได้ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากร เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันด้านสังคมเริ่มต้นจากการดำรงชีวิตจะมองถึงความสามารถในการพึ่งตนเอง ความร่วมมือของคนในครอบครัวและคนรอบข้าง สมาชิกในสังคมยอมรับ มีความมั่นคงในการดำรงชีวิต เป็นต้น ดังนั้น การพัฒนาชีวิตควรดำเนินการ ดังนี้

1. ค้นหาความต้องการของตนเองให้พบว่า มีความต้องการอะไร มีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตอย่างไร เช่น ต้องการมีชีวิตที่มีอนาคตก้าวหน้า มีความเป็นอิสระ มีเวลาเพื่อครอบครัวและสังคมมีทรัพย์สินเพียงพอมีความสุขหลุดพ้นจากความยากลำบาก

2. วิเคราะห์ข้อมูลของตนเองและครอบครัว ซึ่งจะช่วยให้รู้สถานภาพ รู้สาเหตุของปัญหา รู้ปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง รู้ผลกระทบต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยีและทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อม

2.1 สักยภาพของตนเอง เช่น ความรู้ ความสามารถ ความชำนาญ (ทักษะ) ชื่อเสียงประสบการณ์ ความมั่นคง ความก้าวหน้า สภาพทางการเงิน การสร้างรายได้การใช้จ่ายการออมคุณธรรมและศีลธรรม

2.2 สักยภาพของครอบครัว เช่น วิธีการดำรงชีวิต ภาวะเศรษฐกิจของครอบครัว ความเชื่อทัศนคติ ค่านิยม วัฒนธรรม ประเพณี คุณภาพชีวิตของคนในครอบครัวฐานะทางสังคม ฐานะทางการเงิน ที่เป็นทรัพย์สินและหนี้สินของครัวเรือน รายได้ รายจ่าย ของครัวเรือน

3. วางแผนการดำเนินชีวิต

3.1 พัฒนาตนเอง ให้มีการเรียนรู้ต่อเนื่อง (ใฝ่เรียนรู้) สร้างวินัยกับตนเอง โดยเฉพาะวินัยทางการเงิน

3.2 สร้างนิสัยที่มีความคิดก้าวหน้ามุ่งมั่นในเป้าหมายชีวิต หมั่นพิจารณาความคิด ตัดสินใจแก้ปัญหา เป็นระบบโดยใช้ความรู้ (ที่รอบรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง) มีความรับผิดชอบต่อตนเองสังคมและครอบครัว

3.3 หมั่นบริหารจัดการใจให้มีความซื่อสัตย์ สุจริต รักชาติ เสียสละ สามัคคีเที่ยงธรรม ศีลธรรม

3.4 ควบคุมจิตใจให้ตนเอง ประพฤติในสิ่งที่ดีงาม สร้างสรรค์ ความเจริญรุ่งเรือง

3.5 พัฒนาจิตใจ ให้ลด ละ เลิก อบายมุข กิเลส ตัณหา ความโกรธ ความหลง

3.6 เสริมสร้างและฟื้นฟูความรู้และคุณธรรมของตนเองและครอบครัว เช่น เข้ารับการฝึกอบรม ฝึกทักษะ ในวิชาการต่าง ๆ หรือวิชาชีพ หมั่นตรวจสอบและแก้ไขข้อบกพร่องอย่างสม่ำเสมอ

3.7 ปรับทัศนคติในเชิงบวก และมีความเป็นไปได้อ

4. จัดบันทึกและทำบัญชีรับ – จ่าย

5. สรุปผลการพัฒนาตนเองและครอบครัว โดยพิจารณาจาก

5.1 ร่างกายมีสุขภาพ สมบูรณ์ แข็งแรง

5.2 อารมณ์ต้องไม่เครียด มีเหตุมีผล มีความเชื่อมั่น มีระบบคิดเป็นระบบ เป็นขั้นเป็นตอน มีแรงจูงใจ กล้าคิดกล้าทำ ไม่ท้อถอย หรือหมดกำลังใจ เมื่อประสบปัญหาในชีวิต

5.3 สิ่งเหล่านี้ได้ลด ละ เลิก ได้แก่ รถป้ายแดง เงินพลาสติก โทรศัพท์มือถือ สถานะเรียมย์ เหล้า บุหรี่ การพนัน

6. วิธีเศรษฐกิจพอเพียง

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(2549:18-21) ได้กล่าวว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นวิธีการประกอบอาชีพและดำรงชีวิต ต่อความลึกซึ้งของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่การเป็นวิถีในการดำรงชีวิตที่จะนำไปสู่ชีวิตที่มีความทุกข์ลดน้อยลง หรืออีกนัยหนึ่งก็คือชีวิตที่มีความสุขเพิ่มขึ้น ดังนั้นเศรษฐกิจพอเพียงจึงเป็นทั้งวิถีและวิถีในการดำรงชีวิตในแง่ของการเป็นวิถีในการประกอบอาชีพ จุดเน้นของเศรษฐกิจพอเพียงจะอยู่ที่การมีภูมิคุ้มกัน เนื่องจากการมีภูมิคุ้มกันที่ดีจะช่วยให้งานสามารถดำรงอยู่ได้ในลักษณะไม่เสี่ยงมากจนเกินไป ทำให้ไม่ได้รับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจคาดเดาล่วงหน้าได้หรือถ้าหากได้รับผลกระทบก็จะสามารถฟื้นตัวได้ในเวลารวดเร็วพอสมควร แต่การมีภูมิคุ้มกันที่ดีได้นั้นต้องมาจากการพึ่งตัวเองให้ได้เป็นส่วนใหญ่ หมายถึงใช้ทรัพยากรที่มีอยู่เองหรือหาได้ง่ายในท้องถิ่นให้มากที่สุด ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมที่สามารถจัดการได้หรือควบคุมได้หรือมีทุนของตัวเองเป็นส่วนใหญ่ ไม่ว่าจะเป็ทุนมนุษย์ซึ่งเป็นเรื่องสติปัญญาประกอบกับความสามารถส่วนบุคคล ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมคือการช่วยเหลือเกื้อกูลและร่วมมือกัน ทุนที่เป็นทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางกายภาพที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้น ไม่ว่าจะเป็เงิน ทุนเครื่องมือเครื่องใช้ เทคโนโลยีในการผลิตตลอดจนภาวการณ์ตลาดที่สามารถจัดการได้โดยไม่ยากจนเกินไป

ถ้าสามารถพึ่งตนเองได้มากเท่าไร ภูมิคุ้มกันก็จะมีสูงมากขึ้น ไม่ว่าจะเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นและมีความรุนแรงมากน้อยเพียงใดก็สามารถจัดการได้ เพราะส่วนใหญ่ทุกประเภทอยู่ในขอบเขตความสามารถที่จัดการเองได้ แต่การจะพึ่งตัวเองได้นั้นจำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีความพอประมาณ ความหมายของความพอประมาณก็คือทำทุกอย่างเท่าที่จะสามารถจัดการได้เอง ไม่ทำเกินกำลังความสามารถหรือโลกมาก ถ้าใช้พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็คือ ไม่ “ตาโต” แต่ในขณะที่เดียวกันก็ต้องไม่หย่อนยาน ชีดยาด หรือเฉื่อยเนือย เป็นเหตุให้ไม่สามารถที่จะช่วยตัวเองได้ ดังนั้นความพอประมาณ จึงเป็นวิธีการที่สำคัญที่จะหนุนช่วยความสามารถในการพึ่งตนเองให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้นและสัมฤทธิ์ผลได้จริง อันเป็นพื้นฐานที่สำคัญของการมีภูมิคุ้มกันที่ดี และเมื่อมีภูมิคุ้มกันที่ดีแล้ว ก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องไปเอารัดเอาเปรียบผู้อื่นสามารถดำเนินการทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างซื่อสัตย์สุจริต มีความเพียร มีความอดทน ตลอดจนมีความเมตตากรุณาต่อผู้อื่น นั่นคือความมีเหตุมีผล ตามความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง

ในระดับของการมีภูมิคุ้มกันที่ดีนั้น คือการดำเนินการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในระดับที่เป็นวิธีการ นั่นก็คือเป็นวิธีที่จะช่วยผู้ที่ดำเนินการตามวิธีการดังกล่าวสามารถดำรงอยู่ได้ในโลกที่มีความไม่แน่นอน หรือมีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างจะรวดเร็วได้อย่างไม่ยากจนเกินไปนัก ถ้าหากไม่มีภูมิคุ้มกันที่ดี อาจจะเปลี่ยนแปลงได้ง่ายอย่างไรก็ตามเมื่อเข้าใจถึงความพอประมาณในเศรษฐกิจพอเพียง ก็จะสามารถพัฒนาต่อยอดเศรษฐกิจพอเพียงจากระดับที่เป็นวิธีการมาสู่การเป็นวิถีชีวิต เพราะความพอประมาณนอกจากจะช่วยให้สามารถพึ่งตนเองได้จริงแล้ว ยังช่วยทำให้ชีวิตมีความสุขเพิ่มขึ้นด้วย เพราะความพอประมาณหมายถึง ความพอดี ไม่สุดขั้วไปในทางใดทางหนึ่ง อันเป็นสาเหตุสำคัญของความทุกข์ การรับประทานอาหารที่น้อยเกินไปก็จะขาดสารอาหาร ร่างกายได้รับสารอาหารไม่เพียงพอ ทำให้ร่างกายอ่อนแอ เกิดโรคภัยหรือเกิดทุกข์ภาวะ ถ้าหากรับประทานมากเกินไปก็จะมีปัญหาเกี่ยวกับระบบย่อยอาหารทำให้ร่างกายสะสมไขมันไว้ในตัวมากเกินไป ทำให้เกิดโรคที่เป็นผลจากมีไขมันมากเกินไป เช่น โรคความดันโลหิตสูง โรคหัวใจ และเบาหวาน เป็นต้น การสะสมไขมันมากเกินไปก็จะสร้างกิเลส และก่อให้เกิดความวิตกกังวล อันเป็นลักษณะของความเครียดอีกแบบหนึ่ง การมีไขมันน้อยเกินไปก็จะทำให้วิถีชีวิตมีความทุกข์ยากโดยไม่จำเป็น ในพุทธธรรมความพอประมาณคือทางสายกลาง หมายถึง ทางที่ไม่ข้องแวะกับสิ่งที่สุดขั้วนั่นคือสุดขั้วไปในทางโลกียสุข หรือสุดขั้วในทางทรนทรนร่างกายและจิตใจของตนเอง เพราะทั้งสองทางนี้ไม่ใช่หนทางที่จะทำให้เกิดปัญญาที่จะช่วยลดความทุกข์หรือช่วยให้ชีวิตมีความสุขเพิ่มขึ้น

ส่วนความมีเหตุผลนั้นจะเป็นแนวทางที่จะช่วยให้มีวิถีชีวิตสามารถลดความทุกข์และมีความสุขเพิ่มขึ้นได้จริง ซึ่งก็คือเป้าหมายสุดท้ายของวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เพราะความมีเหตุผลนั้นแท้ที่จริงก็คือ การมีทั้งสติและปัญญา นั่นก็คือมีความรู้จริง รอบคอบและระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหาย ความรู้จริง นั่นคือ ปัญญา ส่วนความรอบคอบและระมัดระวังนั่นคือสติ ดังนั้น การมีความรู้ ซึ่งประกอบด้วย รู้จริง รอบคอบ และระมัดระวัง คือ การมีปัญญาที่ถูกกำกับด้วยสติ ภายใต้งื่อนใจดังกล่าว คุณธรรมก็จะเกิด คือความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน และโอบอ้อมอารี หรือความมีเมตตา กรุณาและมุทิตา ส่วนอุเบกขานั้นคือสติที่กำกับปัญญาให้มีความพร้อมที่จะเรียนรู้หรือทำความเข้าใจทุกอย่างตามความเป็นจริง ซึ่งก็คือเงื่อนไขความรู้ของเศรษฐกิจพอเพียง ส่วนความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน อดทน ตลอดจนเมตตา กรุณาและมุทิตา นั่นคือเงื่อนไขคุณธรรมของเศรษฐกิจพอเพียง อันจะนำไปสู่ความมีเหตุผลซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่มีความสุขตามนัยของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญที่มนุษย์ทุกคนปรารถนา

ดังนั้นถึงแม้จะเริ่มต้นปฏิบัติตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงในฐานะที่เป็นวิธีที่จะสร้างภูมิคุ้มกันให้ชีวิต ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติให้สามารถอยู่รอดท่ามกลางการเปลี่ยนแปลง ทั้งจากภายนอกและภายในที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วที่ไม่อาจจะคาดการณ์ล่วงหน้าได้อย่างถูกต้อง แต่เมื่อได้ลงมือปฏิบัติแล้วและเริ่มเข้าใจความหมายที่ลึกซึ้งกว่าของเศรษฐกิจพอเพียง ในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตที่จะนำไปสู่ชีวิตที่มีความสุขสงบยิ่งขึ้นกว่าเดิม เป็นขั้นตอนที่ยากกว่า และมีความ

ลึกซึ่งมากกว่าขั้นตอนที่เป็นวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียง แต่ที่สำคัญที่สุดคือ ถ้าหากได้มีการปฏิบัติตามวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างเคร่งครัด ดังตัวอย่างที่จะได้มีการนำเสนอในลำดับต่อไปส่วนที่เป็นวิถีชีวิตจะค่อย ๆ เกิดตามมาเอง อย่างไรก็ตามเพื่อที่จะเข้าใจถึงความสงบสุข ซึ่งเป็นเป้าหมายของวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงได้ง่ายขึ้น ขอให้ทุกท่านลองช่วยตั้งคำถามและตอบคำถามด้วยตัวเอง ซึ่งเป็นคำถามที่คนส่วนใหญ่มักจะไม่ได้ตั้งหรือตั้งแล้วก็ไม่รู้ว่าจะตอบอย่างไรดีคำถามชุดดังกล่าวคือ

1. ชีวิตควรจะเป็นอย่างไร
2. ชีวิตคืออะไร
3. ชีวิตเป็นอย่างไร

ถ้าสามารถตอบคำถามทั้งสามข้อนี้ให้แก่ตนเองได้อย่างชัดเจนก็จะทราบเป็นอย่างดีด้วยตัวเองว่า เศรษฐกิจพอเพียง เป็นคำตอบที่เป็นทั้งวิธีการและวิถีชีวิต และสามารถตอบคำถามในข้อที่ 3 ได้อย่างชัดเจนว่า “ชีวิต” ควรจะเป็นอย่างไร?

7. ขั้นตอนของการปฏิบัติวิถีเศรษฐกิจพอเพียง

ศุภชัย เศรษฐ์บุญสร้าง(2550:25-35) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการปฏิบัติวิถีเศรษฐกิจพอเพียง 7 ขั้นตอนดังนี้

1. จับประเด็นปัญหา ชีวิตคือการเผชิญกับปัญหาและการแก้ไขปัญหาต่างๆ อยู่ตลอดเวลา เช่น เมื่อหัวก็เป็นปัญหา เมื่อเจ็บป่วยก็เป็นปัญหา เมื่ออดหลับอดนอนก็เป็นปัญหา ฯลฯ ถ้าเราสามารถแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้อย่างเป็นปรกติทุกวัน มีอาหารกินอิ่มนอนหลับ ขับถ่ายปรกติ ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย เราก็ไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นปัญหาอะไร เพราะ สามารถแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวันเหล่านี้ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก แต่ถ้าหากมีปัญหาบางเรื่องที่เราแก้ไขไม่ถูกจุด เนื่องจากไม่ตระหนักว่าสิ่งนั้นๆ เป็นประเด็นปัญหาสำคัญ ส่งผลทำให้ไม่ได้เริ่มต้นคิดแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างจริงจังตรงจุด ปัญหาของชีวิตก็จะไม่ได้รับการแก้ไข และขยายตัวกว้างออกไป ๆ จนบีบคั้นให้เราเป็นทุกข์กังวลต่าง ๆ นานา การจับประเด็นปัญหาให้ถูกต้อง จึงเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญในการแก้ปัญหาชีวิตของผู้คนแต่ละคน เหมือนการตั้งทางเสือเืองในทิศทางที่ถูกต้อง จะเป็นจุดเริ่มต้นสำคัญที่ช่วยให้เรือสามารถแล่นไปสู่จุดหมายปลายทางที่อยากจะไปให้ถึงได้อย่างถูกต้อง แต่ถ้าตั้งทางเสือเืองผิดทิศเสียแต่ต้นชีวิตก็อาจจะจมปลักอยู่กับปัญหา เหมือนเรือที่แล่นวนอยู่กลางมหาสมุทรกว้างโดยหาฝั่งไม่พบ

2. วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นแต่ละเรื่องนั้น จะมีองค์ประกอบ 2 ส่วนใหญ่ๆ คือ เกิดจากตัวแปรของเหตุปัจจัยภายนอกที่เราควบคุมกำหนดอะไรไม่ได้มากนัก อาทิ น้ำท่วม ภัยแล้งราคา ผลผลิตตกต่ำ ฯลฯ กับตัวแปรของเหตุปัจจัยภายในที่ขึ้นอยู่กับพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ของตัวเราเองอันเป็นสิ่งที่เราสามารถควบคุมกำหนดและเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ด้วยเหตุนี้ คนที่เผชิญชะตากรรมอย่างเดียวกันประสบภัยพิบัติจากสาเหตุของปัจจัยภายนอกเรื่องเดียว

กันแต่สำหรับคนที่รู้จักปรับเปลี่ยนพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ของตนเองได้อย่างเหมาะสมในการเผชิญกับปัญหาเหล่านั้น ก็อาจจะสามารถพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส โดยนอกจากจะแก้ปัญหาดังกล่าวได้แล้วยังสามารถอาศัยอุปสรรคปัญหานั้นๆ ช่วยยกระดับการพัฒนาชีวิตและชุมชนของตนเองให้เจริญงอกงามยิ่งขึ้นกว่าเดิมด้วย ในขณะที่คนซึ่งปรับตัวไม่ได้ก็จะจมปลักอยู่กับปัญหาดังกล่าวอย่างสิ้นหวัง ฉะนั้น เมื่อจับประเด็นปัญหาของชีวิตที่พึ่งแก้ไขได้แล้ว จะต้องวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาให้ถูกต้องต่อไป จากมติดของเหตุปัจจัยภายในเกี่ยวกับพฤติกรรมทางกาย วาจา ใจ ของตัวเราเองเพื่อจะได้มองเห็นช่องทางในการแก้ไขปัญหานั้น จากกรอบของเหตุปัจจัยที่เราสามารถควบคุมกำหนดเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ ไม่ใช่มองปัญหาจากกรอบของเหตุปัจจัยภายนอกที่เราควบคุมกำหนดอะไรไม่ได้มากนักแล้วเกิดความท้อแท้สิ้นหวังกับการแก้ปัญหาในชีวิต

3. กำหนดขอบเขตเป้าหมายในการแก้ปัญหา เมื่อวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาจากในมติดของสิ่งที่เราสามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้แล้ว ก็ต้องกำหนดขอบเขตทิศทางในการแก้ปัญหามาให้อยู่ในกรอบของ “สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม” ด้วย เพื่อให้เป็นไปในทิศทางที่เกิดประโยชน์ ทั้งในระยะสั้นและระยะยาวอย่างยั่งยืนหรือเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น ไม่ใช่เราได้ประโยชน์ฝ่ายเดียวแต่ทำให้สังคมส่วนรวมเสียประโยชน์ ทั้งนี้เพราะถ้าสังคมส่วนรวมเสียประโยชน์แล้ว สุดท้ายก็จะส่งผลกระทบกลับมาเป็นปัญหาที่ทำให้ตัวเราซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสังคมต้องได้รับความเดือดร้อนและเสียประโยชน์บางอย่างในระยะยาวเช่นกัน การแก้ปัญหาในทิศทางที่ “เป็นประโยชน์และเป็นธรรม” จึงเป็นแนวทางแก้ไขปัญหามีความยั่งยืน และจะเสริมสร้างให้เกิดระบบภูมิคุ้มกันต่อผลกระทบอันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

4. เขียนคำปณิธานหรือทำแผนปฏิบัติ เมื่อสามารถกำหนดขอบเขตเป้าหมายในการแก้ปัญหาย่างกว้างๆ ได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปก็เลือกประเด็นของสิ่งที่ตั้งใจจะประพฤติปฏิบัติหรือทำแผนปฏิบัติเพื่อนำไปสู่วิถีเศรษฐกิจพอเพียงต่อไป โดยมีหลักการคือ

1. การกำหนดสิ่งที่ตั้งใจปฏิบัติหรือทำแผนปฏิบัติให้สอดคล้อง “พอเพียง” กับการแก้ปัญหาสำคัญเร่งด่วนที่เผชิญก่อน เช่น คนที่คิดยาบ้าหรือชุมชนที่มีปัญหายาบ้าระบาดรุนแรง โดยชีวิตและชุมชนนั้นๆ กำลังจะล้มละลายเพราะยาบ้า ปัญหายาบ้าเร่งด่วนที่พึงตั้งใจปฏิบัติสำหรับบุคคลหรือชุมชนนั้นก็คือ การหาทางขจัดปัญหายาบ้าให้หมดไปก่อน เป็นต้น

2. กำหนดเป้าหมายของการปฏิบัติ ให้พอเหมาะกับศักยภาพที่มีอยู่ ถ้าตั้งเป้าหมายไว้หย่อนเกินไปก็จะไม่ได้ผลในการพัฒนาเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าตั้งเป้าไว้สูงเกินไป หากทำตามสิ่งที่ตั้งใจดังกล่าวไม่ได้ในที่สุดก็อาจเกิดความท้อแท้หมดกำลังใจและสูญเสียความเชื่อมั่นที่จะดำเนินการขั้นต่อไป

3. กำหนดขอบเขตและกรอบเวลาของสิ่งที่ตั้งใจประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้สามารถวัดผลสัมฤทธิ์ได้ ไม่ใช่กำหนดเป้าหมายอย่างกว้างๆ จนวัดผลการประพฤติปฏิบัติยาก

ขณะเดียวกันในการแผนปฏิบัติต่างๆ ก็ต้องคำนึงถึงวิธีการวัดผลหรือประเมินผลของแผนดังกล่าว อย่างเป็นรูปธรรมด้วย

5. ดำรงความมุ่งมั่นหมาย เมื่อกำหนดปณิธานหรือเขียนแผนปฏิบัติในสิ่งที่ตั้งใจจะประพฤติปฏิบัติแล้ว ก็ต้องพยายามดำรงความมุ่งมั่นหมายที่จะประพฤติปฏิบัติให้ได้ตามปณิธานหรือแผนนั้นๆ โดยอาจจะใช้เทคนิควิธีการต่างๆ ช่วยเตือนตัวเองหรือชุมชนให้ดำรงความมุ่งมั่นหมายที่จะปฏิบัติตามสิ่งที่ตั้งใจไว้อย่างต่อเนื่องจนบรรลุผล เช่นเขียนคำปณิธานตัวโตๆ ติดไว้ข้างฝาผนังห้องนอนที่บ้าน หรือเขียนคำขวัญในที่ต่างๆ ของชุมชน เพื่อกระตุ้นเตือนผู้คนให้ช่วยกันปฏิบัติตามปณิธานที่ตั้งไว้ หรือตั้งสัจจะอธิษฐานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพบูชา หรืออาจจะจัดเป็นพิธีกรรมประกาศตั้งปณิธานร่วมกันต่อหน้าสิ่งที่ผู้คนเคารพนับถือ อาทิ ต่อหน้าพระบรมสาทิสลักษณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นต้น การปฏิบัติในขั้นตอนนี้จะเป็นไปตามพระบรมราโชวาท

6. ใช้ความอดทน อดกลั้น และอดออม นอกเหนือจากการข่มใจตนเองให้ดำรงความมุ่งมั่นหมายที่จะประพฤติปฏิบัติตามปณิธานที่วางไว้ให้ต่อเนื่องแล้ว เมื่อประพฤติปฏิบัติไปถึงจุดๆ หนึ่ง โดยปรกติก็มักจะเผชิญกับอุปสรรคปัญหาต่างๆ มากน้อยบ้างเป็นธรรมดา ในการต่อสู้กับอุปสรรคปัญหาเหล่านั้นจะต้องอาศัย “กำลังของจิตใจ” อันคือความอดทนอดกลั้นเข้าช่วย ควบคู่กับการอาศัย “กำลังของปัญญา” อันคือความอดออมเข้าเสริม (เหมือนเช่นที่เราเก็บออมเงินไว้ได้ ก็เพราะมีปัญญามองเห็นความจำเป็นอันอาจจะต้องใช้จ่ายเงินดังกล่าวในอนาคต จึงสามารถตัดใจไม่ใช้เงินตามใจตัวเองจนหมดเป็นต้น) การใช้ “กำลังของจิตใจ” โดยอาศัยความอดทน อดกลั้นเข้าสู่กับปัญหา ควบคู่กับการใช้ “กำลังของปัญญา” พิจารณาให้เห็นคุณค่าของสิ่งที่กำลังประพฤติปฏิบัติ นั้นๆ จนสามารถเอาชนะอุปสรรคและปัญหาต่าง ๆ ที่เผชิญได้เป็นผลสำเร็จ

7. ละวางความชั่วความทุจริต ถ้าสามารถประพฤติปฏิบัติมาได้ถึงขั้นสุดท้าย จนบรรลุเป้าหมายตามปณิธานที่กำหนดไว้ในแต่ละเรื่อง ความชั่ว ความทุจริตหรือ “สิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์และไม่เป็นธรรม” ผลที่สัมพันธ์เป็นสัดส่วนในมุมตรงข้ามกับประเด็นเรื่องที่ประพฤติปฏิบัติใน “สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม” ดังกล่าว) ก็จะถูกลำรอกกำจัดให้หมดไปเป็นลำดับๆ เหมือนความมืดกับความสว่างที่เป็นด้าน 2 ด้านของสิ่งเดียวกัน ถ้าสามารถทำให้ความสว่างเกิดขึ้นได้มากเท่าใด ความมืดก็จะลดลงไปเองมากเท่านั้น

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์

1. ความหมายของการออกแบบผลิตภัณฑ์

วิรุณ ตั้งเจริญ (2527 : 111) ได้ให้ความหมายของการออกแบบผลิตภัณฑ์ (PRODUCT DESIGN) หมายถึง การออกแบบสิ่งของเครื่องใช้เพื่อนำมาใช้สอยในชีวิตประจำวัน โดยเน้นการผลิตจำนวนมากในรูปสินค้าเพื่อให้ผ่านไปยังผู้ซื้อหรือผู้บริโภค (CONSUMER) ในวงกว้าง โดยที่รูปแบบและคุณภาพของผลิตภัณฑ์จะเป็นปัจจัยสำคัญชักจูงผู้บริโภคให้เกิดความกระหายที่จะ

ชื่อผลิตภัณฑ์นั้น (สากร คันธโชติ 2528 : 7) ได้ให้ความหมายของการออกแบบผลิตภัณฑ์ หมายถึง การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ผลิตขึ้นด้วยกรรมวิธีทางด้านอุตสาหกรรมและสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมโดยมีการวิเคราะห์หาข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับหน้าที่ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ข้อมูลเกี่ยวกับตลาดแล้วนำมาปรับปรุงผลิตภัณฑ์เพื่อผลิตเป็นจำนวนมาก ๆ ให้อยู่ในความนิยมของตลาดในราคาพอควร ดังนั้นจึงพอที่จะสรุปความหมายของการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้ว่าหมายถึงการกำหนดรูปแบบของผลิตภัณฑ์ โดยอาศัยปัจจัยและข้อมูลที่เกี่ยวข้องมาเป็นส่วนประกอบให้เกิดเป็นรูปลักษณะทาง 2 มิติหรือ 3 มิติที่เหมาะสมกับการนำไปผลิตซ้ำ(Reproduction)ได้ตามจำนวนที่ต้องการและรูปแบบของผลงานที่สำเร็จจะต้องสามารถดึงดูดความสนใจและสนองประโยชน์ด้านการใช้สอยต่อมวลมนุษยชาติได้ด้วย

2.หลักการออกแบบ

ในการออกแบบสิ่งใดก็ตาม นักออกแบบควรจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ใช้สอยและความงาม งานออกแบบนั้นจึงจะมีคุณค่าสมบูรณ์ ทางด้านประโยชน์ใช้สอย เราคงทราบกันดีแล้ว เช่น แก้วใช้ประโยชน์ในการนั่ง แต่ทางด้านความงามของรูปแบบแก้วมีไว้สำหรับชื่นชมสิ่งที่จะนำมาประกอบกันให้เกิดความงาม ก็คือ ส่วนประกอบในการออกแบบ แต่การจัดส่วนประกอบเข้าด้วยกันต้องมีหลัก หลักดังกล่าวนี้ ได้แก่ หลักการออกแบบ ซึ่งมีอยู่ 7 ประการ ดังต่อไปนี้ 1. ความสมดุล 2. ความกลมกลืน 3. ความขัดแย้งหรือความแตกต่าง 4. สัดส่วน 5. ความเป็นเอกภาพ 6. การเน้น 7. การเน้น

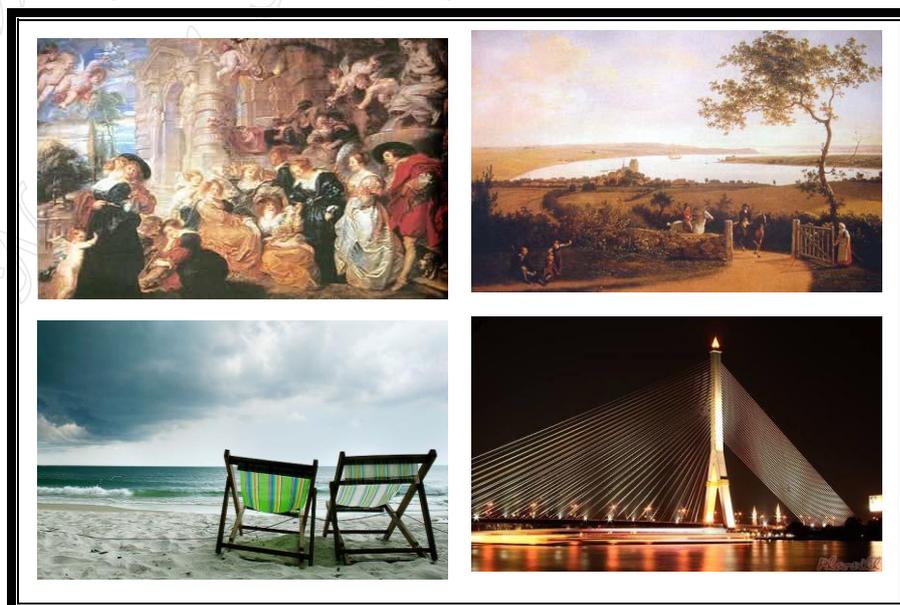
1. ความสมดุล (Balance) หมายถึง น้ำหนักที่เท่ากันขององค์ประกอบ ไม่เอนเอียงไปข้างใดข้างหนึ่ง ในทางศิลปะยังรวมถึงความประสานกลมกลืน ความพอเหมาะพอดีของส่วนต่าง ๆ ในรูปทรงหนึ่ง หรืองานศิลปะชิ้นหนึ่ง การจัดวางองค์ประกอบต่าง ๆ ลงในงานศิลปกรรมนั้นจะต้องคำนึงถึงจุดศูนย์ถ่วง ในธรรมชาตินั้นทุกสิ่งสิ่งหนึ่งที่ทรงตัวอยู่ได้โดยไม่ล้มเพราะมีน้ำหนักเฉลี่ยเท่ากันทุกด้านจะนั้น ในงานศิลปะถ้ามองดูแล้วรู้สึกว่างส่วนหนักไป แน่นไป หรือเบา บางไปก็จะทำให้ภาพนั้นดูเอนเอียง และเกิดความ รู้สึกไม่สมดุล เป็นการบกพร่องทางความงาม

1.1 คุณภาพแบบสมมาตร (Symmetry Balance) หรือ ความสมดุลแบบซ้ายขวาเหมือนกัน คือ การวางรูปทั้งสองข้างของแกนสมดุล เป็นการสมดุลแบบธรรมชาติ ลักษณะแบบนี้ในทางศิลปะมีใช้น้อย ส่วนมาก จะใช้ในลวดลายตกแต่ง ในงานสถาปัตยกรรมบางแบบหรือในงานที่ต้องการคุณภาพที่นิ่งและมั่นคงจริง

ภาพประกอบที่ 41 ดุลยภาพแบบสมมาตร

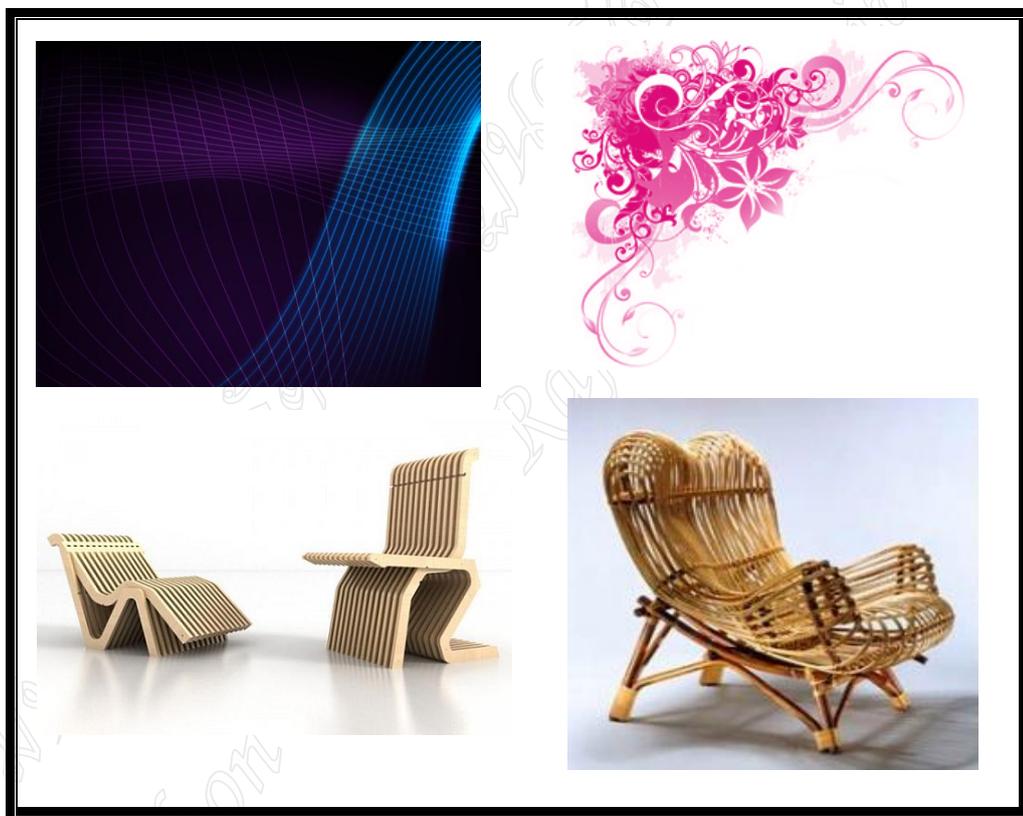
1.2 ดุลยภาพแบบอสมมาตร (Asymmetry Balance) หรือ ความสมดุลแบบซ้ายขวาไม่เหมือนกัน มักเป็นการสมดุลที่เกิดจากการจัดใหม่ของมนุษย์ ซึ่งมีลักษณะที่ทางซ้ายและขวาจะไม่เหมือนกัน ใช้อองค์ประกอบที่ไม่เหมือนกัน แต่มีความสมดุลกัน อาจเป็นความสมดุลด้วย น้ำหนักขององค์ประกอบ หรือสมดุลด้วยความรู้สึกก็ได้ การจัดองค์ประกอบให้เกิดความสมดุลแบบอสมมาตรอาจทำได้โดย เลื่อนแกนสมดุลไปทางด้านที่มีน้ำหนักมากกว่า หรือ เลื่อนรูปที่มีน้ำหนักมากกว่าเข้าหาแกน จะทำให้เกิดความสมดุลขึ้นหรือใช้หน่วยที่มีขนาดเล็กแต่มีรูปลักษณะที่น่าสนใจถ่วงดุลกับรูปลักษณะที่มีขนาดใหญ่แต่มีรูปแบบธรรมดา

ภาพประกอบที่ 42 ดุลยภาพแบบอสมมาตร

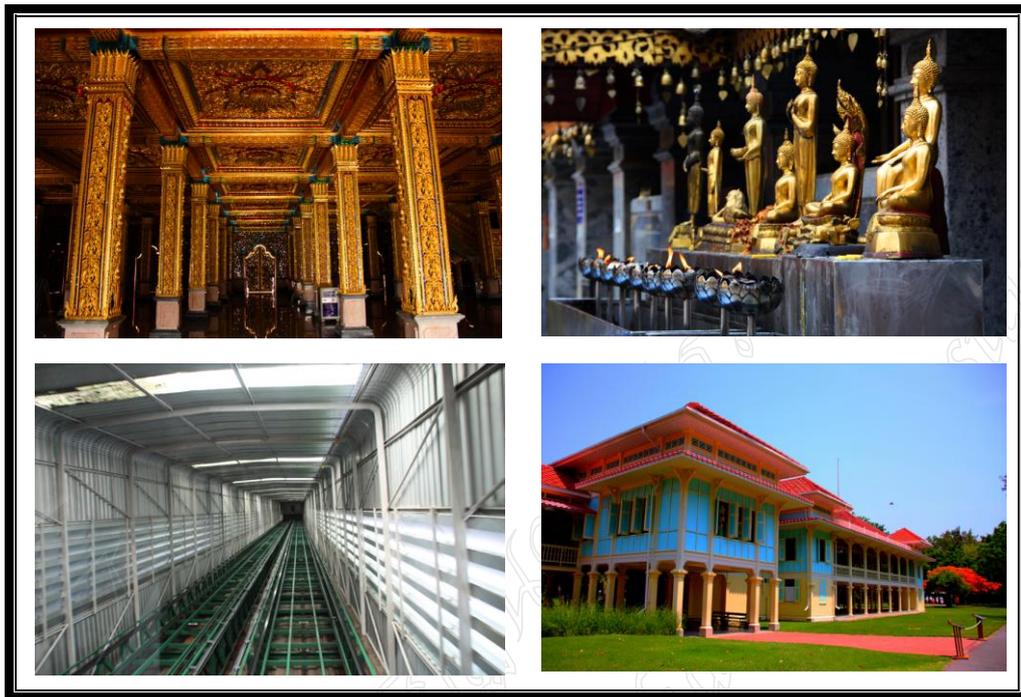
2.ความกลมกลืน (Harmony) ความกลมกลืนเป็นองค์ประกอบที่ช่วยให้รูปแบบมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตลอดจนเนื้อหาสาระมีเพียงหนึ่งเดียว การออกแบบให้เกิดความกลมกลืนให้เหมาะสมจะทำให้การออกแบบนั้นออกมาสวยงามความกลมกลืนในการออกแบบมีดังนี้

2.1 ความกลมกลืนของเส้นและรูปร่าง ความกลมกลืนของเส้น เส้นมีลักษณะแตกต่างกัน แต่มีทิศทางเดียวกัน ความกลมกลืนของรูปร่าง รูปร่างที่มีลักษณะและขนาดคล้ายคลึงกัน

ภาพประกอบที่ 43 ความกลมกลืนของเส้นและรูปร่าง

2.2 ความกลมกลืนของขนาดและทิศทาง ขนาดใหญ่จะให้ความรู้สึกว่าใกล้ ขนาดเล็กจะให้ความรู้สึกที่ไกลออกไปขนาดใกล้เคียงกันให้ความรู้สึกกลมกลืนกัน การออกแบบโดยคำนึงถึงทิศทางจะช่วยให้รู้สึกเคลื่อนไหวได้ด้วย

ภาพประกอบที่ 44 ความกลมกลืนของขนาดและทิศทาง

2.3 ความกลมกลืนกันของสีและบริเวณว่าง สีและบริเวณว่างมีความเกี่ยวข้องกับงานออกแบบมาก ทั้งนี้สียังให้ความรู้สึกระยะใกล้ไกลอีกด้วย ถ้าสีเข้มจะให้ความรู้สึกใกล้ สีอ่อนจะให้ความรู้สึกไกล บริเวณว่างในงานออกแบบจะให้ความรู้สึกสบาย แต่บริเวณแคบจะให้ความรู้สึกอึดอัด ไม่สบายใจ

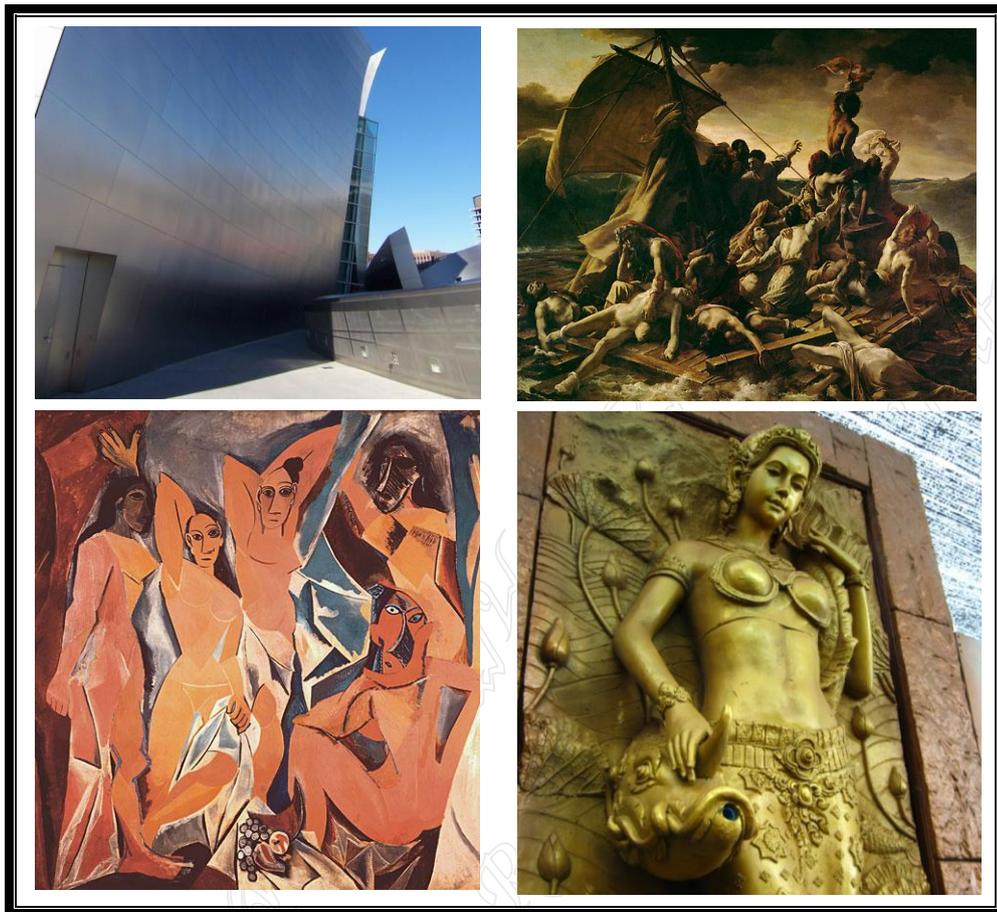
ภาพประกอบที่ 45 ความกลมกลืนกันของสีและบริเวณว่าง

2.4 ความกลมกลืนกันของความคิดและจุดมุ่งหมาย แนวความคิด และความมุ่งหมายของผู้ออกแบบที่ต้องการจะแสดง หรือ สื่อความหมายก็ เป็นสิ่งที่สำคัญ ในการ สร้างความกลมกลืน ในการออกแบบความกลมกลืนกันของความคิดและจุดมุ่งหมายของการ ออกแบบ เช่น กองทัพมดกำลังขนอาหารไปในทิศทางเดียวกัน ภาพของกองเชียร์ที่กำลังเชียร์กีฬาอยู่ ข้างสนาม เป็นต้น การสร้างความกลมกลืนจะแสดงความสามัคคีและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ภาพประกอบที่ 46 ความกลมกลืนกันของความคิดและจุดมุ่งหมาย

2.5 ความกลมกลืนกันของลักษณะผิวและจังหวะ ลักษณะผิวหยาบ จะให้ความรู้สึกมันคง แข็งแรง มีน้ำหนัก ส่วนลักษณะผิวละเอียดจะให้ความรู้สึกอ่อนนุ่มและเบา สำหรับจังหวะนั้นในการออกแบบเป็นการสร้างสรรค์งานในรูปของการเคลื่อนไหว การซ้ำทำให้เกิด ความรู้สึกตื่นเต้น ไม่น่าเบื่อ การออกแบบให้สั้นไหลและการออกแบบต่อเนื่องแบบเพิ่มขึ้นหรือลดลง เรื่อยๆ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าลักษณะผิวและจังหวะมีความสัมพันธ์กันในการออกแบบให้กลมกลืนความ ตกแต่ง (Contrast)

ภาพประกอบที่ 47 ความกลมกลืนกันของลักษณะผิวและจังหวะ

3. ความขัดแย้งหรือความแตกต่าง (Contrast) การจัดองค์ประกอบต่างๆ ให้ความแตกต่าง หรือมีความขัดแย้ง ไม่ประสานกัน จะช่วยแก้ปัญหาจืดชืด จำเจ น่าเบื่อหน่ายได้เป็นอย่างดี ในการสร้างสรรค์ศิลปะหากจัดองค์ประกอบให้เกิดการขัดแย้งตามความเหมาะสม จะช่วยให้งานศิลปะดูแปลกใหม่แปลกตาน่าสนใจมากยิ่งขึ้นการขัดแย้งทางศิลปะอาจทำได้ดังนี้

ขัดแย้งกันด้วยเส้น (Line Contrast)

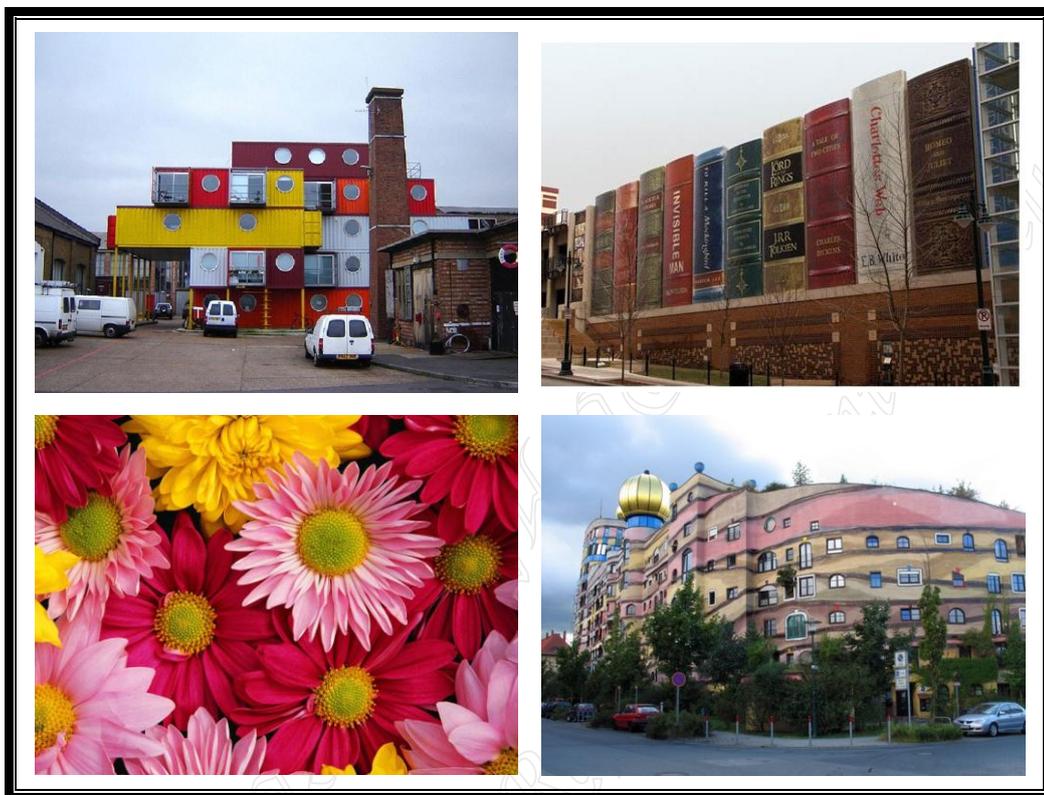
ภาพประกอบที่ 48 ขัดแย้งกันด้วยเส้น

ขัดแย้งด้วยรูปร่าง, รูปทรง (Shape, Form Contrast)

ภาพประกอบที่ 49 ขัดแย้งกันด้วยรูปร่าง, รูปทรง

จัดแย้งกันด้วยสี (Color Contrast)

ภาพประกอบที่ 50 จัดแย้งกันด้วยสี

จัดแย้งกันด้วยลักษณะผิว (Texture Contrast)

ภาพประกอบที่ 51 จัดแย้งกันด้วยลักษณะผิว

ขัดแย้งกันด้วยขนาด (Size Contrast)

ภาพประกอบที่ 52 ขัดแย้งกันด้วยขนาด

ขัดแย้งกันด้วยทิศทาง (Direction Contrast)

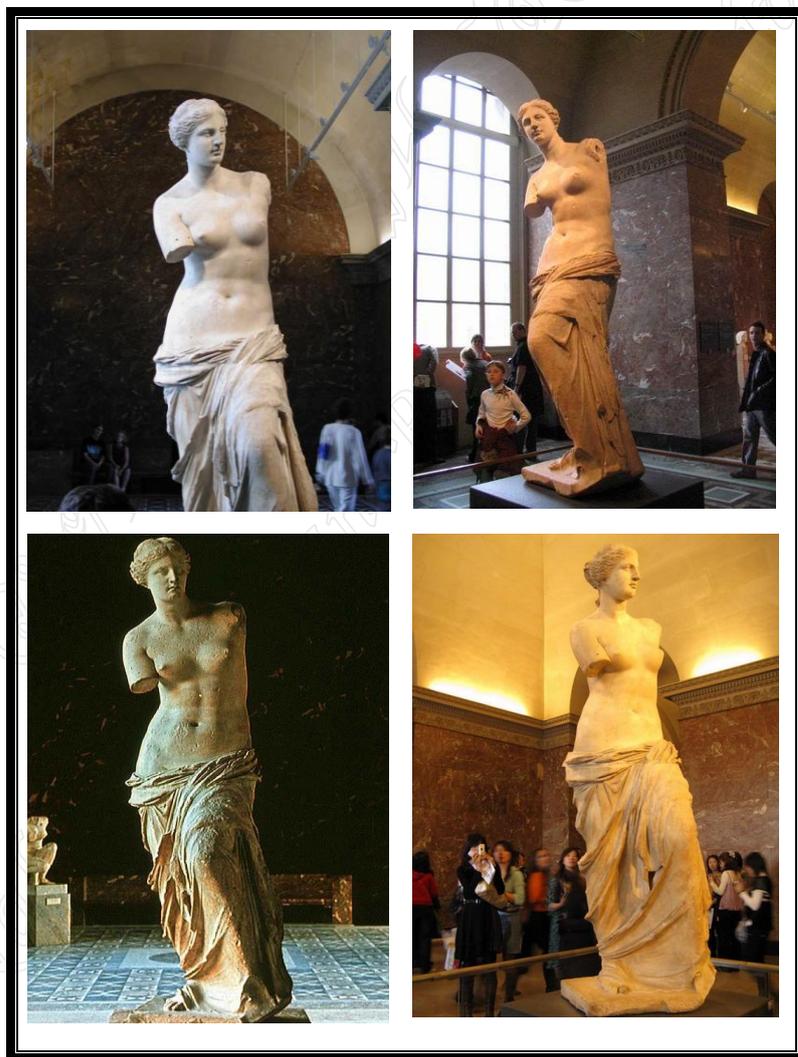

ภาพประกอบที่ 53 ขัดแย้งกันด้วยทิศทาง

4. สัดส่วน(proportion)

สัดส่วน หมายถึง ความสัมพันธ์ของส่วนประกอบของสิ่งต่าง ๆ ซึ่งจำแนกออกได้ 2 ลักษณะ คือ

1. สัดส่วนที่สัมพันธ์กันในตัวเอง เช่น สัดส่วนของคน ซึ่งมีความสัมพันธ์ระหว่าง หัว ตัว แขน ขา และส่วนประกอบอื่น ๆ คนที่มีสัดส่วนสวยงาม จะมีความสัมพันธ์ของส่วนประกอบของร่างกายอย่างเหมาะสม สมส่วน เช่น สัดส่วนของวินัสที่มีชื่อเสียงทั่วโลกสัดส่วนของพระพุทธรูปปางลีลาสมัยสุโขทัย

ภาพประกอบที่ 54 สัดส่วนที่สัมพันธ์กันในตัวเอง

2. สัตว์ส่วนของตัวเองที่ไปสัมพันธ์กับสิ่งอื่น เช่น สัตว์ส่วนของแว่นตาที่รับกับใบหน้าของคน หรือสัตว์ส่วนของคนที่สัมพันธ์กับขนาดของเก้าอี้ ประตู เสื้อผ้า เป็นต้น ความงามของสัตว์ส่วน ยังไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว มีแต่เพียงความเชื่อที่สอดคล้องกันในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยเท่านั้น

ภาพประกอบที่ 55 สัตว์ส่วนของตัวเองที่ไปสัมพันธ์กับสิ่งอื่น

5. ความเป็นเอกภาพ

ความเป็นเอกภาพ หมายถึง ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน หรือมีความเป็นเรื่องราวเดียวกัน เช่น ออกแบบรูปปลา โดยใช้สีฟ้าของทะเลและคลื่นเป็นพื้น ตัวปลาเป็นจุดเด่น ใช้สีเหลืองมีความสอดคล้องกัน เรื่องราวเดียวกัน มีการเข้าไปมาของปลา อิริยาบถต่าง ๆ หรือมีการออกแบบลวดลายในที่ดูแล้วมีลักษณะของความเป็นไทย เช่น ลายดอกพิกุล ลายกระหนก เป็นต้น

ภาพประกอบที่ 56 ความเป็นเอกภาพ

6. การเน้น

การเน้น หมายถึง การกระทำให้เด่นเป็นพิเศษกว่าธรรมดาในงานศิลปะจะต้องมี ส่วนใดส่วนหนึ่ง หรือจุดใดจุดหนึ่ง ที่มีความสำคัญกว่าส่วนอื่น ๆ เป็นประธานอยู่ ถ้าส่วนนั้นๆ อยู่ปะปนกับส่วนอื่น ๆ และมีลักษณะเหมือน ๆ กัน ก็อาจถูกกลืน หรือ ถูกส่วนอื่นๆ ที่มี ความสำคัญน้อยกว่าบดบัง หรือแย่งความสำคัญ ความน่าสนใจไปเสียงานที่ไม่มีจุดสนใจ หรือ ประธาน จะทำให้ดูน่าเบื่อ เหมือนกับทิวทัศน์ที่ถูกจัดวางซ้ำกันโดยปราศจากความหมาย หรือเรื่องราวที่น่าสนใจ ดังนั้น ส่วนนั้นจึงต้องถูกเน้น ให้เห็นเด่นชัดขึ้นมา เป็นพิเศษกว่าส่วนอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้ผลงานมีความงาม สมบูรณ์ ลงตัว และน่าสนใจมากขึ้น การเน้นจุดสนใจสามารถทำได้ 3 วิธี คือ

ภาพประกอบที่ 57 การเน้น

1. การเน้นด้วยการใช้องค์ประกอบที่ตัดกัน

(Emphasis by Contrast) สิ่งที่แปลกแตกต่างไปจากส่วนอื่นๆ ของงานจะเป็นจุดสนใจ ดังนั้นการใช้ องค์ประกอบที่มีลักษณะแตกต่างหรือขัดแย้งกับส่วนอื่นก็จะทำให้เกิดจุดสนใจขึ้นในผลงานได้ แต่ ings นี้ต้องพิจารณาถึงลักษณะความแตกต่างที่นำมาใช้ด้วยว่าก่อให้เกิดความขัดแย้งกัน ในส่วนรวมและทำ ให้เนื้อหาของงานเปลี่ยนไปหรือไม่ โดยต้องคำนึงว่าแม้มีความขัดแย้งแตกต่างกันในบางส่วน และ ในส่วนรวมยังมีความกลมกลืนเป็นเอกภาพเดียวกัน

ภาพประกอบที่ 58 การเน้นด้วยการใช้องค์ประกอบที่ตัดกัน

2. การเน้นด้วยการอยู่โดดเดี่ยว (Emphasis by Isolation) เมื่อสิ่ง หนึ่งถูกแยกออกไปจากส่วนอื่น ๆ ของภาพ หรือกลุ่มของมัน สิ่งนั้นก็จะเป็นจุดสนใจ เพราะเมื่อแยก ออกไปแล้วก็จะเกิดความสำคัญขึ้นมา ซึ่งเป็นผลจากความแตกต่างที่ไม่ใช่แตกต่างด้วยรูปลักษณะ แต่ เป็นเรื่องของตำแหน่งที่จัดวาง ซึ่งในกรณีนี้ รูปลักษณะนั้นไม่จำเป็นต้องแตกต่างจากรูปอื่น แต่ ตำแหน่งของมันได้ดึงสายตาออกไป จึงกลายเป็นจุดสนใจขึ้นมา

ภาพประกอบที่ 59 การเน้นด้วยการอยู่โดดเดี่ยว

3. การเน้นด้วยการจัดวางตำแหน่ง (Emphasis by Placement)
เมื่อองค์ประกอบอื่น ๆ ชี้นำมายังจุดใด ๆ จุดนั้นก็จะเป็จุดสนใจที่ถูกเน้นขึ้นมาและการจัดวางตำแหน่งที่เหมาะสม ก็สามารถทำให้จุดนั้นเป็นจุดสำคัญขึ้นมาได้เช่นกัน

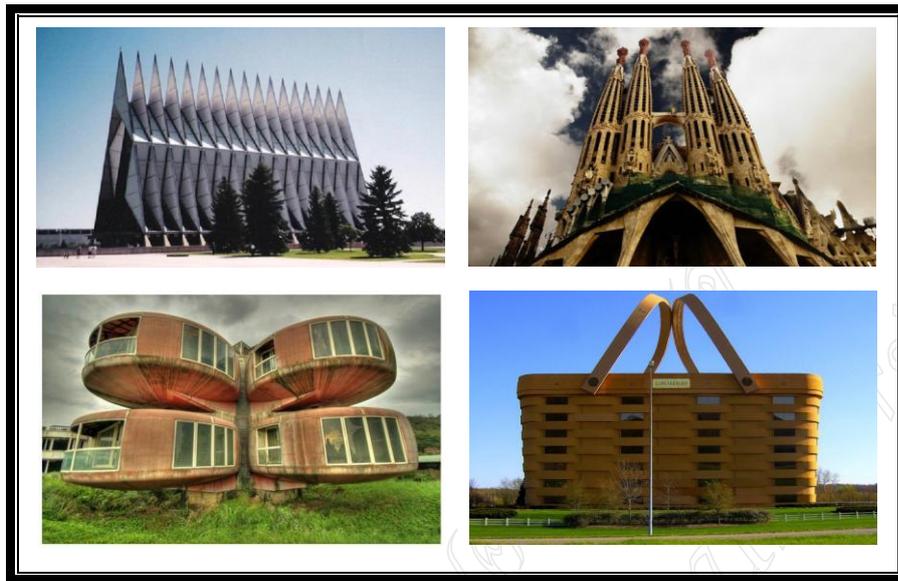

ภาพประกอบที่ 60 การเน้นด้วยการจัดวางตำแหน่ง

7. ช่วงจังหวะ (rhythm)

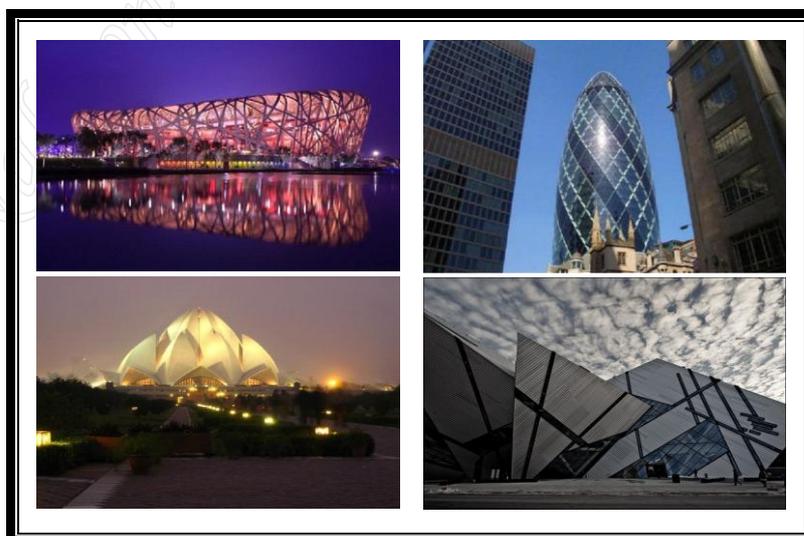
ช่วงจังหวะ เปรียบเทียบได้กับการเต้นของหัวใจที่มีการเต้นเป็นระยะสม่ำเสมอหรือเปรียบเทียบกับการติกลงที่มีลีลาของช่วงดีถี่ห่างเป็นระยะ ๆ ซึ่งมีช่วงจังหวะในการตีแตกต่างกันไปได้หลายลักษณะ เมื่อเปรียบเทียบกับกรออกแบบทางด้านทัศนศิลป์ ก็คือการจัดส่วนประกอบของการออกแบบให้มีช่วงจังหวะในลักษณะต่าง ๆ นั้นเอง ช่วงจังหวะในการออกแบบสามารถแบ่งออกได้ 3 ลักษณะ ดังต่อไปนี้

1. จังหวะซ้ำ ๆ กัน (repetition) หมายถึง การออกแบบด้วยเส้น สี หรือ รูปร่าง ให้มีจังหวะซ้ำ ๆ กัน โดยให้ค้ำึงถึงหลักของสัดส่วน และเอกภาพเป็นสำคัญ การซ้ำของรูปร่างที่มีขนาดและสัดส่วนเหมือนกัน มีช่วงจังหวะของช่องไฟเท่า ๆ กัน ซึ่งคุณแล้วรู้สึกน่าเบื่อการซ้ำที่มีขนาดและสัดส่วนเหมือนกัน แต่มีจังหวะของช่องไฟและตำแหน่งแตกต่างกัน คุณแล้วรู้สึกสนุกขึ้น

ภาพประกอบที่ 61 จังหวะซ้ำ ๆ กัน

2. จังหวะที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง (gradation or progression) หมายถึง จังหวะการซ้ำของส่วนประกอบในการออกแบบ ที่มีการเปลี่ยนความยาวหรือความหนาของเส้นแต่ถ้าเปลี่ยนเป็นลำดับเหมือน ๆ กันทั้งภาพก็จะดูน่าเบื่ออีก นอกจากการเปลี่ยนความยาวและความหนาของเส้นแล้ว ยังมีการเปลี่ยนช่องไฟระหว่างเส้นหรือรูปร่าง เปลี่ยนสีแท้ นำหนักความจัดของสี หรือเปลี่ยนปริมาณการทับกันของส่วนประกอบ เปลี่ยนลักษณะผิวจากเรียบให้เป็นหยาบ และจากความสว่างสดใสให้ขุ่นมัวจังหวะของการซ้ำที่มีความต่างของขนาดที่เพิ่มขึ้น หรือลดลง คือ ไม่ซ้ำเรียงลำดับอย่างธรรมดา จังหวะของการลดรูปร่างเป็นลำดับอย่างเห็นได้ชัด ทำให้ดูน่าเบื่อ จังหวะของการเพิ่มหรือลดขนาดของรูปร่างและช่องไฟอย่างฉลาด เป็นการซ้ำที่ไม่เรียง

ภาพประกอบที่ 62 จังหวะที่เพิ่มขึ้นหรือลดลง

3. จังหวะที่เคลื่อนไหวสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง (Continuous related movement) หมายถึง จังหวะการซ้ำของส่วนประกอบในการออกแบบที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกันไปอย่างต่อเนื่อง และให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว

ภาพประกอบที่ 63 จังหวะที่เคลื่อนไหวสัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่อง

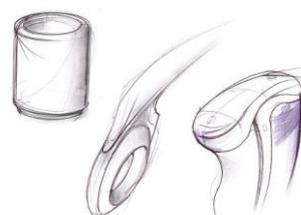
3. การสังเกตภาพ

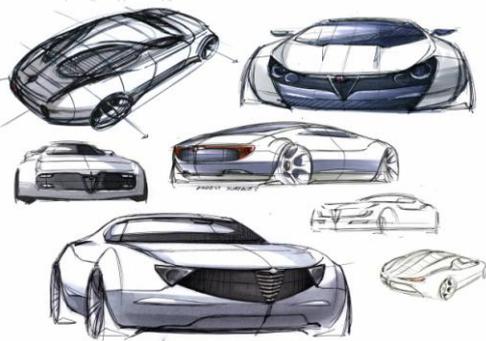
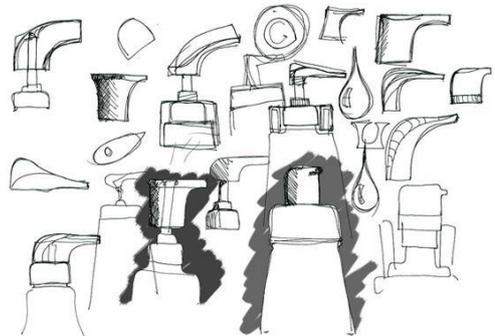
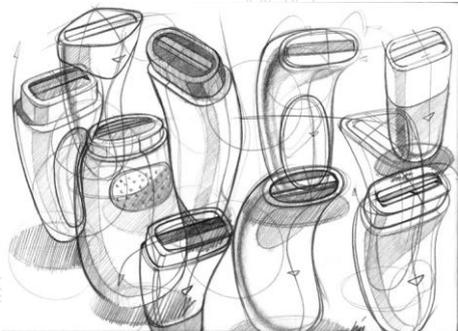
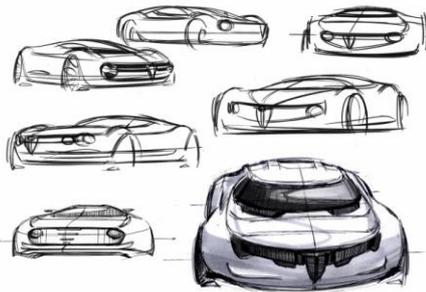
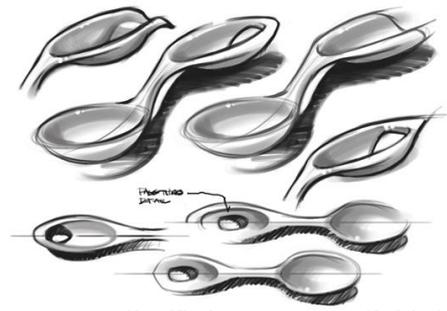
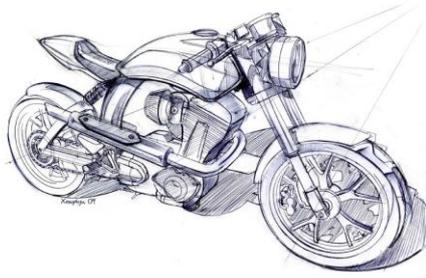
การวาดภาพอย่างง่ายและเร็วโดยการสังเกตภาพ

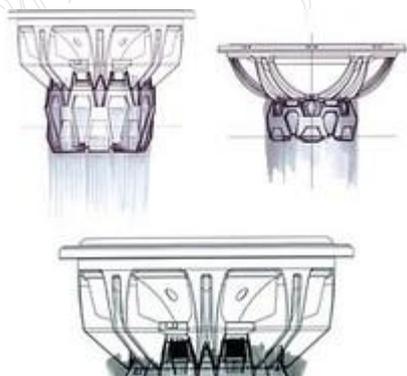
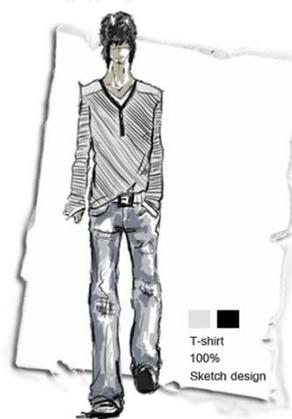
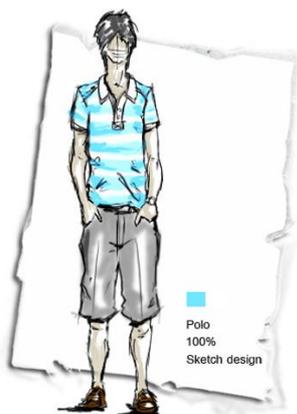
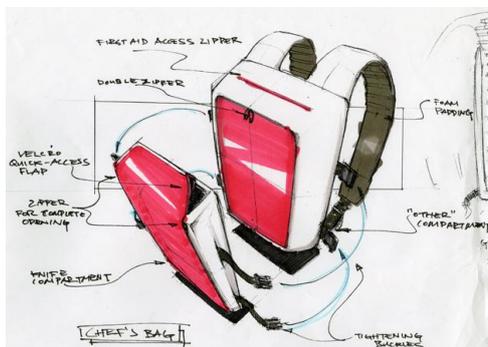
1. มองภาพแล้วนึกไว้ในใจแล้วเริ่มลงมือหาจุดตัดของภาพ
2. จัดตำแหน่งของภาพให้ได้ขนาด ดูเหมาะสมและสวยงาม
3. ใช้ดินสอ 2B ลองเส้นร่างตามถนัด โดยเทคนิคนี้จะต้องเร็วและแม่นยำ
4. ใช้เส้นขวาง/เส้นนอน/เส้นตรง วาดทับๆกันให้เกิดจุดตัดกันมาก

ที่สุด ภาพที่ได้ออกมาจะเป็นมิติที่สวยงามขึ้น

5. เมื่อเราลงรายละเอียดของสีหรือเก็บเส้นรายละเอียดของขอบภาพ จะทำให้มีความเด่นชัดมากขึ้น คือภาพจะสวยโดยการไม่ลงสีก็ได้

4. ความสำคัญของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์

การพัฒนาให้ดีขึ้นก่อนข้างจะจำกัดความได้ยากโดยรวมคือเพื่อให้สนองตอบความต้องการของผู้บริโภคได้ดีมากขึ้น โดยพื้นฐานมนุษย์ต้องการสิ่งที่ดีขึ้นตลอดเวลา ไม่ว่าจะในด้านใด ต้องการความหลากหลายในผลิตภัณฑ์ ต้องการความแตกต่าง ความเร็ว ความ สะดวกสบาย ความปลอดภัย ความน่าสนใจน่าซื้อบางที่เราอาจจะรู้สึกว่าผลิตภัณฑ์คืออยู่แล้วไม่จำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็ตามผลิตภัณฑ์บางชนิดอาจไม่ต้องการการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วเพราะวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ยาวแต่ไม่ได้หมายความว่าไม่มีการพัฒนาเลยเพียงแต่ช่วงเวลาในการพัฒนาอาจจะใช้เวลาเป็นหลายสิบปี ทั้งนี้การออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้านสามารถพัฒนาได้ในหลายด้าน หากคุณภาพตัวสินค้าดีอยู่แล้วผู้ประกอบการอาจตรวจดูรูปลักษณะภายนอกการจับถนัดมือสีสันทน การพัฒนาหรือทำให้ดีขึ้น ทำได้ในหลายๆด้าน สิ่งเหล่านี้ดูเหมือนเป็นรายละเอียดปลีกย่อย แต่จริงๆ เป็นสิ่งที่สำคัญและมีผลต่อการซื้อของผู้บริโภคค่อนข้างมากปัจจุบันการทำธุรกิจที่ต้องคำนึงถึงผู้บริโภคมากขึ้นการที่จะทำการออกแบบแบบเดียวและตั้งเป็นจำนวนมากๆจะค่อยๆลดลงแตกต่างจากธุรกิจสมัยเมื่อประมาณ 20-30 ปีที่แล้ว

ปัจจุบันโลกหมุนเร็วขึ้นมีการแข่งขันทางธุรกิจสูงถ้าหากไม่มีการออกแบบพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เหมาะสมคู่แข่งทางการค้าของเราสามารถมองเห็น โอกาสธุรกิจที่เราทำอยู่เป็นช่องทางทางการค้าเช่นกันหากคู่แข่งมีการพัฒนาได้ดีกว่าส่วนแบ่งทางการตลาดอาจถูกแบ่งไปทั้งนี้คำว่าคู่แข่งทางการค้ามิได้หมายถึงคู่แข่งภายในประเทศเท่านั้นแต่ยังหมายถึงคู่แข่งในประเทศต่างๆอีกด้วย ประเทศอื่นๆมีการเร่งการพัฒนาไปหากเราไม่สามารถอยู่หน้าคู่แข่งขั้นหรือในระดับที่เท่ากันเราก็จะอยู่อันดับหลังไปเรื่อยๆ และตายจากวงการธุรกิจนั้นๆ ไปในที่สุด

5. ลักษณะที่ดีของผลิตภัณฑ์ที่ประสบผลสำเร็จทางการค้า

ผลิตภัณฑ์ที่ประสบผลสำเร็จทางการค้า ส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยลักษณะที่ดี 4 ประการ หรือที่เราอาจรู้จักในคำว่า 4P

P ที่ 1 หมายถึง Product หรือ ผลิตภัณฑ์ คือคุณภาพของผลิตภัณฑ์ที่เชื่อถือได้ แข็งแรงทนทาน และการตอบสนองความต้องการของลูกค้ากลุ่มเป้าหมาย

P ที่ 2 หมายถึง Price หรือ ราคาของผลิตภัณฑ์ ควรเป็นราคาที่ผู้บริโภคยินดีที่จะจ่ายรวมถึงราคาผลิต ราคาการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ราคาของผลิตภัณฑ์ มีผล โดยตรงกับกำไร ราคาขายมีผลโดยตรงกับส่วนแบ่งในตลาด

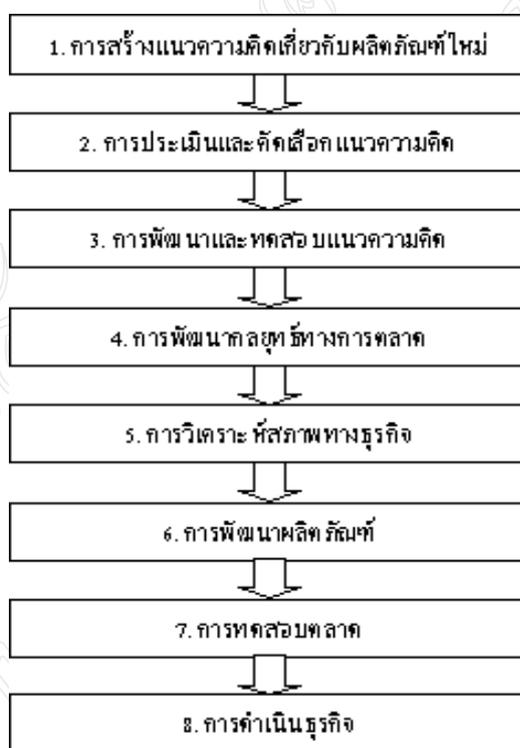
P ที่ 3 หมายถึง Promotion หรือ การส่งเสริมการขาย การนำเสนอสินค้า รวมถึงบรรจุภัณฑ์ และการสื่อสารภายนอกถึงลูกค้าการขาย การประชาสัมพันธ์ นำเสนอต่อผู้บริโภค เพื่อส่งเสริมการขาย ข้อมูลที่ประชาสัมพันธ์รูปแบบ สื่อ โฆษณา

P ที่ 4 หมายถึง Place หรือ สถานที่ขายผลิตภัณฑ์นั้นๆ แหล่งจำหน่ายสินค้าเหมาะสมกับตัวผลิตภัณฑ์ เช่น ขายในร้านขายของชำ, ห้าง, ฝากขาย เร่ขาย งานแสดงสินค้า

6. กระบวนการออกแบบในการพัฒนาผลิตภัณฑ์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ (New product development) New product หรือผลิตภัณฑ์ใหม่ แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ดังนี้

1. Innovation หมายถึง ผลิตภัณฑ์นวัตกรรมใหม่ ที่ไม่เคยมีมาก่อนในตลาด
2. Modified หมายถึง ผลิตภัณฑ์ปรับปรุงใหม่ โดยการปรับเปลี่ยน คัดแปลงผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่เดิมให้มีความแปลกใหม่มากขึ้น
3. Me-too หมายถึง ผลิตภัณฑ์ลอกเลียนแบบ โดยการลอกเลียนแบบผลิตภัณฑ์ของคู่แข่ง เป็นผลิตภัณฑ์ใหม่สำหรับบริษัท แต่เก่าในตลาดกระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ (New product development process) กระบวนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ แบ่งออกเป็น 8 ขั้นตอน

แผนภาพแสดงขั้นตอนการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่

1. การสร้างแนวความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ ในขั้นนี้เป็นการสร้างแนวความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่โดยแหล่งข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่นั้น แบ่งออกเป็น 2 แหล่งด้วยกัน คือ

1.1 แหล่งภายในองค์กร ได้แก่ 1.พนักงานขาย (Salespersons) ถือเป็นบุคคลที่อยู่ใกล้ชิดกับผู้บริโภค และทราบถึงความต้องการของผู้บริโภคมากที่สุด 2.ฝ่ายวิจัยและพัฒนา (R&D Specialists) เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่ๆ 3.ผู้บริหารระดับสูง

(Top Management) เป็นบุคคลที่ทราบถึงจุดอ่อน จุดแข็งของบริษัท จึงเป็นเหมือนผู้กำหนดทิศทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่

1.2 แหล่งภายนอกองค์กร ได้แก่ 1.ลูกค้า (Customers) ถือเป็นแหล่งข้อมูลที่มีความสำคัญมาก เนื่องจากผลิตภัณฑ์ที่บริษัทจะเสนอขายนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องตอบสนองความต้องการของลูกค้าเป็นหลัก 2. สมาชิกในช่องทางการจัดจำหน่าย (Channel Members) เป็นอีกแหล่งข้อมูลหนึ่งที่ทราบถึงความต้องการของลูกค้า เช่น พ่อค้าส่ง พ่อค้าปลีก ตัวแทนจำหน่าย เป็นต้น 3. คู่แข่งขัน (Competitors) การเคลื่อนไหวทางการแข่งขัน รวมถึงกลยุทธ์ของคู่แข่งก็เป็นอีกแหล่งข้อมูลหนึ่งที่ช่วยบริษัทในการคิดค้นผลิตภัณฑ์ใหม่

2. การประเมินและคัดเลือกแนวความคิด (Idea screening) หลังจากได้แนวความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่แล้ว ก็จะต้องมีการนำแนวความคิดเหล่านั้นมาทำการประเมินถึงความเป็นไปได้ และคัดเลือกแนวความคิดที่ดีและเหมาะสมที่สุดมาทำการพัฒนาและทดสอบแนวความคิดต่อไป

3. การพัฒนาและทดสอบแนวความคิด เมื่อได้แนวความคิดที่ดีและเหมาะสมที่สุดจากขั้นตอนที่สองแล้ว ขั้นต่อไปเป็นการนำแนวความคิดที่ผ่านการคัดเลือกแล้วนั้นมาพัฒนาให้มีความชัดเจนมากขึ้นและนำไปทดสอบกับกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมาย เพื่อวัดความรู้สึกและการยอมรับในผลิตภัณฑ์ตัวใหม่

4. การพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด ในขั้นนี้เป็นการพัฒนากลยุทธ์ทางการตลาด ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายทางการตลาดการทำ STP Marketing (การแบ่งส่วนตลาด การเลือกตลาดเป้าหมาย และการกำหนดตำแหน่งผลิตภัณฑ์) และการออกแบบกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด (Marketing Mix : 4 P's)

5. การวิเคราะห์สภาพทางธุรกิจ เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์และความเป็นไปได้ทางธุรกิจ ในการนำผลิตภัณฑ์ออกจำหน่าย เช่น การคาดคะเนถึงความต้องการซื้อ ต้นทุน และผลกำไรที่จะได้รับ เป็นต้น

6. การพัฒนาผลิตภัณฑ์ เมื่อแนวความคิดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ใหม่ได้ผ่านขั้นตอนต่างๆ ทั้ง 5 ขั้นมาแล้วในขั้นนี้จะเป็นการพัฒนาแนวความคิดให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา

7. การทดสอบตลาด ก่อนที่จะนำผลิตภัณฑ์ออกวางจำหน่าย ควรมีการทดสอบตลาดก่อน โดยอาจจะทำในรูปของการวางจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในขอบเขตที่จำกัด หรือให้ผู้บริโภคทำการทดลองใช้หรือบริโภคผลิตภัณฑ์ใหม่ เพื่อเป็นการวัดการยอมรับของลูกค้าเป้าหมายทำให้ทราบถึงจุดดีจุดด้อยของผลิตภัณฑ์ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นและตอบสนองความต้องการของลูกค้าให้มากที่สุด

8. การดำเนินธุรกิจ เมื่อผลิตภัณฑ์ได้ผ่านการทดสอบตลาดแล้ว ในขั้นสุดท้ายก็จะเป็นการนำผลิตภัณฑ์ใหม่ออกวางจำหน่ายจริงตามแผนการตลาดที่ได้วางแผนเอาไว้ ขั้นนี้จึงเป็นขั้นแนะนำผลิตภัณฑ์ใหม่ (Introduction Stage) ของวงจรชีวิตผลิตภัณฑ์ (Product life Cycle : PLC)

7. ปรัชญาของการออกแบบผลิตภัณฑ์

มนตรี ยอดบางเตย.(2538:5-6) กล่าวว่า ปรัชญาของการออกแบบ หมายถึง สิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิตมนุษย์ ดังนั้นในการออกแบบจึงจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่างๆ 4 ประการ คือ

1.ประโยชน์ใช้สอย (Useful of Function) คือ สิ่งจำเป็นอันดับแรกที่จะต้องสนองความต้องการของมนุษย์ เพื่อให้บรรลุสิ่งที่คนปรารถนาก็คือ ประโยชน์ใช้สอย ความจริงในข้อนี้ เป็นสิ่งที่นักออกแบบทั้งหลายต้องยึดถือเป็นแนวคิดในการออกแบบ

2.ความงามทางศิลปะ (Sense of Beauty) หมายถึง ความรู้สึกทางความงาม กล่าวคือ เมื่อนักออกแบบสนองความต้องการในด้านใช้สอยและได้ผลเป็นที่พอใจแล้ว สิ่งที่มีมนุษย์ทุกรูปทุกนามต้องการคือ “ความงาม” หรือความรู้สึกทางศิลปะ(Artistic) ดังนั้น หน้าที่ประโยชน์ใช้สอยกับความรู้สึกทางศิลปะ จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องไปควบคู่กันโดยนักออกแบบจะต้องยึดถือเป็นแนวคิด

3.คุณสมบัติของวัสดุและเศรษฐกิจ (Material & Economic) เมื่อการออกแบบได้ดำเนินไปตามเป้าประสงค์ ในข้อที่ 1 และ 2 ดังกล่าวแล้ว สิ่งต่อไปที่นักออกแบบจะต้องคำนึงถึงก็คือ คุณค่าทางวัสดุ (Value of Material) ที่จะนำมาใช้จะต้องมีคุณค่าในตัวเองและเหมาะสมกับการที่จะผลิต ตลอดจนจะต้องคำนึงภาวะทางเศรษฐกิจ (Economic) ของสังคมด้วย

4.แบบอย่างและวัฒนธรรม (style & Culture) เป็นประการสุดท้ายที่นักออกแบบที่คิดจะต้องยึดถือ เพราะในเรื่องของแบบอย่าง (Style) นักออกแบบถือเป็นหลักทางวิชาการว่า ผู้ออกแบบที่คิดจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องของแบบอย่าง และได้ศึกษามาอย่างดีแล้ว จึงจะสามารถออกแบบได้อย่างเหมาะสมกับสภาพการณ์ สำหรับในเรื่องของวัฒนธรรม(Culture) นั้น ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะแสดงความเป็นสัญลักษณ์ของเชื้อชาติ วัฒนธรรมของแต่ละเชื้อชาติ การออกแบบจึงต้องคิดถึงในเรื่องนี้ว่า สิ่งที่ตนออกแบบนั้นสมควรจะสอดคล้องวัฒนธรรมลงไปหรือไม่ แบบอย่างนั้นๆ เหมาะสมกับวัฒนธรรมใด ซึ่งมีได้หมายความว่า จะต้องเป็นวัฒนธรรมประจำชาติเสมอไปจะเป็นวัฒนธรรมใดก็ได้ที่มีความเหมาะสมกับแบบอย่าง (Style) นั้นๆ ซึ่งอาจแยกได้เป็น 3 ลักษณะ คือ

4.1 แบบอย่างประจำชาติ (Traditional Style) หมายถึง ศิลปะที่มีสัญลักษณ์ของชาติใดชาติหนึ่งโดยเฉพาะ เป็นศิลปะที่ได้ทำต่อเนื่องกันมาเป็นศตวรรษ มีลักษณะแบบอย่างที่วิวัฒนาการมาตามลำดับโดยไม่ขาดสาย ยึดมั่นในอุดมคติของบรรพบุรุษเป็นแนวปฏิบัติ ถือเป็นวัฒนธรรมทางจิตใจของช่างที่ดี อันจะต้องให้ความเคารพยกย่อง

4.2 แบบอย่างสากล (International Style) หมายถึง ศิลปะหรืองานหัตถกรรม ที่มีลักษณะแบบอย่างไม่เป็นของชาติใดชาติหนึ่ง โดยเฉพาะถือเป็นสมบัติส่วนกลางที่ทุกชาติสามารถนำไปใช้ได้ หรือใช้เป็นแนวทางในการออกแบบเพื่อผลทางผลิตภัณฑ์หรือผลทางศิลปะที่ทุกคนเข้าใจอย่างเดียวกัน ศึกษาเป็นแนวเดียวกัน เช่น การออกแบบเครื่องใช้ไฟฟ้า ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่จำหน่ายไปทั่วโลก หรือการออกแบบเครื่องเรือนในลักษณะสมัยนิยม อันเป็นการออกแบบตามหลักปรัชญาของการออกแบบ เป็นต้น

4.3 แบบอย่างฟื้นกลับ (Revival style) หมายถึง การออกแบบโดยการศึกษาค้นคว้า จากศิลปวัตถุสิ่งของโบราณในชาติของตนเพื่อหาเหตุผลในการศึกษาวิเคราะห์รูปแบบจากสิ่งเหล่านั้น แล้วนำเหตุและผลที่ได้ข้อมูลมาเป็นแนวทางในการออกแบบศิลปวัตถุของผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบใหม่ โดยมีรูปแบบและสัญลักษณ์บางอย่างให้เห็นว่าสิ่งเหล่านั้นนั้นวิวัฒนาการมาจากแบบใด สมัยใด แต่เป็นของที่คิดประดิษฐ์ออกแบบใหม่ในยุคนี้ สมัยนี้ เป็นต้น

ดังนั้น นักออกแบบที่ดีจะต้องคำนึงถึงสิ่งเหล่านี้ เพื่อผลทางด้านการศึกษาและวัฒนธรรม อันเป็นคุณลักษณะของศิลปะในการออกแบบที่สมบูรณ์

8.คุณสมบัตินของ “ผลิตภัณฑ์” ที่ดี

วัชรินทร์ จรุงจิตสุนทร.(2548:21-22) กล่าวว่า ความแปลกใหม่ (Innovative) เป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่ซ้ำซากมีการนำเสนอความแปลกใหม่ในด้านต่างๆ เช่น ประโยชน์ใช้สอยที่ต่างจากเดิม รูปแบบใหม่ วัสดุใหม่ หรืออื่นๆ ที่เหมาะสมกับสภาพความต้องการของผู้บริโภคในตลาดนั้น มีที่มาเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีประวัติ มีที่มา หรือเล่าเรื่องได้ไม่ว่าจะเป็นต้นกำเนิด ความคิดรวบยอดของการออกแบบให้ผู้บริโภคทราบถึงเรื่องราวเหล่านั้นได้ เช่น นาฬิกาของประเทศสวิตเซอร์แลนด์ กล่าวถึงต้นกำเนิดมาจากงานช่างฝีมือในหมู่บ้านที่เก่าแก่หมู่บ้านหนึ่งที่มีการสืบทอดกันต่อๆ มา จนถึงปัจจุบัน เป็นต้น

ระยะเวลาเหมาะสม (Timing) การนำผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดนั้นเหมาะสมตามฤดูกาลหรือตามความจำเป็น หรือเหมาะสมกับความต้องการของผู้บริโภคในช่วงเวลานั้นๆ เช่น ผลิตภัณฑ์เสื้อกันฝนหรือร่ม ก็ควรจะออกสู่ตลาดช่วงฤดูฝน ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าชุดนักเรียนก็ควรออกสู่ตลาดช่วงฤดูกาลก่อนเปิดภาคเรียน เป็นต้น

ราคาพอสมควร (Price) เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีราคาขายเหมาะสมกับกำลังซื้อของผู้บริโภคในตลาดนั้น โดยอาศัยการศึกษาวิจัยกลุ่มผู้บริโภคให้ได้ข้อมูลก่อนทำการออกแบบและผลิต

มีข้อมูลข่าวสาร (Information) ข้อมูลข่าวสารของตัวผลิตภัณฑ์ควรจะสื่อให้ผู้บริโภคได้ทราบและเข้าใจอย่างถูกต้องในด้านประโยชน์และวิธีการใช้งาน เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีแก่องค์กรและผลิตภัณฑ์

เป็นที่ยอมรับ (Regional Acceptance) ผลผลิตกันชนนั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือกลุ่มสังคมเป้าหมาย ไม่เป็นสิ่งที่ทำให้เสื่อมเสียหรือขัดต่อขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรมหรือศาสนา

มีอายุการใช้งาน (Life cycle) ผลผลิตกันชนนั้นจะต้องมีความแข็งแรง คงทนต่อสภาพของการใช้งาน หรือมีอายุการใช้งานที่เหมาะสมกับลักษณะของผลผลิตกันชนและราคาที่จำหน่าย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณรงค์ มูลเมือก. (2551 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการจัดการผลผลิตกันชน ชุมชน และท้องถิ่น กลุ่มจักสานไม้ไผ่ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา ผลการวิจัยพบว่า การรวมกลุ่มเพื่อผลผลิตกันชนและท้องถิ่นของสมาชิกส่วนใหญ่ทำเป็นอาชีพเสริม สามารถสร้างรายได้ระหว่าง 1,501-2,000 บาทต่อเดือน

อำนาจ ชาตอลงกรณ์. (2546 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่องการค้าเนินธุรกิจผลผลิตกันชน ไม้ไผ่ ภูมิศึกษา ตำบลโพธิ์งาม จังหวัดปราจีนบุรี ผลการวิจัยพบว่า ด้านการผลิตส่วนใหญ่ชาวบ้านยังใช้วิธีการผลิตแบบโบราณที่เรียนรู้มาจากบรรพบุรุษ มีเป้าหมายการผลิตเปลี่ยนไปจากเดิม ที่เน้นการผลิตเพื่อประโยชน์ใช้สอยในครัวเรือน มาเป็นการผลิตเชิงการค้า โดยส่วนใหญ่ยึดเป็นอาชีพหลัก เริ่มมีการใช้ระบบการแบ่งงานกันทำตามความถนัดและความชำนาญ โดยใช้วัตถุดิบ และแรงงานในท้องถิ่นเป็นหลัก ด้านการค้าพบว่าเริ่มนิยมจำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางและตัวแทนจำหน่ายในท้องถิ่นต่างๆ เนื่องจากสามารถจำหน่ายได้เป็นจำนวนมากครั้งละมากๆ และจัดจำหน่ายส่วนใหญ่ มักมีร้านค้าของตนเอง ทำการค้าทั้งการค้าปลีกและการค้าส่ง ลูกค้านำรายได้ให้มากและเป็นกลุ่มใหญ่ที่สุด ยังคงเป็นนักท่องเที่ยวที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ โดยมีช่วงการจำหน่ายที่ดีที่สุดในระยะหลังฤดูเก็บเกี่ยว

นิชอิธ สุกใส.(2538 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ภูมิศึกษาเครื่องจักสานไม้ไผ่และหวาย อำเภอรัตนภูมิ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า ภูมิศึกษาประเภทรูปแบบ และวิธีการผลิตเครื่องจักสานของชาวบ้าน ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ตามคตินิยมในท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความต้องการด้านการใช้สอย เช่น เครื่องใช้ประกอบอาหาร มีกระชอน ตะแกรงร่อนแป้ง, เครื่องใช้จับสัตว์ ได้แก่ สุ่ม ไซดักปลา ข้องใส่ปลา, เครื่องใช้ภายในบ้าน ได้แก่ ตะกร้าหิ้ว ตะกร้าใส่ผลไม้ ตะกร้าทิ้งขยะ ไม้กวาด, เครื่องใช้สำหรับเลี้ยงสัตว์ ได้แก่ กรงไก่ ฟอมใส่หญ้าเลี้ยงวัว, เครื่องใช้สำหรับเพาะปลูก ได้แก่ กระดิ่ง แผงตากใบยา บั้งก็ ร้วสำหรับปลูกผัก แขงเพาะชำกล้าไม้, เครื่องใช้สำหรับสิ่งก่อสร้างบ้านเรือน เช่น ฝาบ้าน รั้วบ้าน ในด้านรูปแบบการผลิตและวิธีการผลิต มีลักษณะคล้ายกับรูปแบบของท้องถิ่น การสานยังใช้ลายพื้นบ้าน เช่น ลายขัด ลายสอง ลายสาม รูปแบบทรงกลม แบน และรูปสี่เหลี่ยมๆ ด้านการศึกษาวัฒนธรรม พบว่า ด้านการสร้างที่อยู่อาศัย ชาวบ้านยังนิยมใช้ฝาสานในการสร้างบ้าน

ลักขณา จตุโพธิ์.(2541 : บทคัดย่อ)ทำการวิจัยเรื่องเครื่องจักสานไม้ไผ่ของชาวผู้ไทยบ้านโพน อำเภอลำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์.ผลการวิจัยพบว่าเป็นท้องถิ่นที่อยู่ในที่ราบอุดมสมบูรณ์ด้วยพืชพันธุ์สามารถเลือกมาทำเป็นเครื่องจักสานได้เป็นอย่างดีประกอบกับประเพณี วัฒนธรรมของชาวบ้านโพนยึดแนวคิดทางศิลปะหัตถกรรม แบบดั้งเดิมที่ว่าผู้หญิงทอผ้าที่มาจากความงามทางด้านลวดลาย ส่วนผู้ชายทำเครื่องจักสานด้วยความปราณีต ซึ่งเป็นคำกล่าวที่แสดงให้เห็นสมดุลระหว่างผลงานของผู้หญิงกับผู้ชายสืบทอดมาจากบรรพชนความซื่อสัตย์ต่อเผ่าพันธุ์จึงมีผลต่อการสร้างทัศนคติที่ดีในการทำเครื่องจักสานไม้ไผ่ให้มีคุณภาพในกลุ่มของผู้ชาย ทั้งในด้านรูปทรงความประณีตและการสร้างสรรค์

ศศิวิมล จ้อยพรม และคณะ.(2551:บทคัดย่อ)ทำการวิจัยเรื่องการออกแบบและพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ตำบลนาคกก อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ ผลการวิจัยพบว่าผู้จำหน่ายและผู้บริโภคมีความต้องการผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไม้ไผ่ 3 ประเภท คือ 1.ประเภทภาชนะใส่ของ 2.ประเภทของแต่งบ้าน 3.ประเภทเฟอร์นิเจอร์ จากนั้นจึงนำแบบที่ได้จากการคัดเลือกมาทำการเขียนแบบการผลิต ทดลอง ทำต้นแบบ และนำไปสอนให้กับกลุ่มผู้ผลิต เพื่อได้ต้นแบบที่แท้จริงแล้วจึงนำไปเก็บข้อมูลไว้ สอบถามความพึงพอใจจากกลุ่มผู้บริโภคและจำหน่ายในด้านรูปแบบของผลิตภัณฑ์ สี สัน,ความสะดวกสบายในการใช้งาน ขนาด รูปร่าง รูปทรง ประโยชน์ใช้สอย,วัสดุที่ใช้ ,ความปลอดภัยในการใช้งานและการเคลื่อนย้ายขนส่ง จากข้อมูลที่ได้เมื่อสรุปผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจในภาพรวมพบว่าระดับความพึงพอใจโดยรวมอยู่ในระดับดีมาก ซึ่งในการออกแบบและการพัฒนาแบบครั้งนี้ สามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ ทั้งในประเทศและต่างประเทศมากขึ้น

วีระพล ทาติบ และคณะ (2551 : บทคัดย่อ) ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาเครื่องจักตอกไม้ไผ่เพื่อพัฒนามาตรฐานการผลิตเครื่องจักตอกไม้ไผ่ ตำบลนาคกก อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาออกแบบและสร้างเครื่องจักตอกไม้ไผ่โดยมีส่วนของการออกแบบอยู่สองส่วนคือ เพื่อจับเคลื่อนชุดลูกกลิ้งดึงไม้เข้าไปในเครื่อง และชุดควบคุมมอเตอร์ขับเคลื่อน ในการออกแบบสร้างเครื่องจักตอกไม้ไผ่ขึ้นมาเพื่อให้มีความสามารถในการจักตอกไม้ไผ่ให้มีความสมบูรณ์ตามต้องการ โดยจะใช้ลูกกลิ้ง 4 ตัว บนและล่างเป็นตัวดึงไม้ไผ่ให้เข้าไปหาใบมีดใบที่หนึ่งเพื่อผ่าเอาตาไม้ออกก่อนแล้วจะนำไปเข้าลูกกลิ้งอีกคู่หนึ่งเพื่อที่จะไปผ่านใบมีดใบที่สองทำการจักตอกเอาแต่เปลือกบางๆเพื่อที่จะนำไปใช้ในการสานของของกลุ่มผลิตภัณฑ์จักสานไม้ไผ่ จากการหาประสิทธิภาพของเครื่องจักตอกไม้ไผ่ถึงอัตโนมัติโดยผลการทดสอบเครื่องจักตอกไม้ไผ่จะสรุปการหาประสิทธิภาพได้ 2 กรณี คือ เวลา และ ความหนาของไม้ไผ่โดยแบ่งประเภทไม้ไผ่เป็นสองประเภทคือ ไม้ซางและ ไม้สีสุก จากการทดลองหาประสิทธิภาพทางด้านเวลาของเครื่องจักตอกไม้ไผ่ โดยการนำไม้สีสุกมาทดลอง 5 ครั้งจะต้องใช้เวลาประมาณ 15 วินาทีต่อ 1 เส้น จะได้ตอกจัดอยู่ในประเภทดีพอใช้ และเปลี่ยนจากไม้สีสุกเป็นไม้ซางจะใช้เวลาประมาณ 16.8 วินาทีต่อ 1 เส้น จะได้ตอก

จัดอยู่ในประเภททีพอใช้ โดยนำไม้ไผ่ขางมาทดลอง 5 ครั้ง ทางด้านขนาดความหนาของตอกไม้ไผ่จะ
ได้ผลการทดลองเครื่องจักตอกไม้ไผ่ คือการที่เครื่องจักตอกไม้ไผ่จะจักตอกได้ดีและประหยัดเวลา
จะต้องใช้ไม้ที่ไม่หนามาก ไม้ไผ่ที่จะนำมาใช้ในกาจักตอกจะมีความหนาประมาณ 4 - 6.5 มิลลิเมตร
ถึงจะได้เส้นตอกที่ดี

สุรินทร์ กิจนิตยชีวะและคณะ (2534 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการเรียนรู้เพื่อ
การปรับตัวของชุมชนสาคลิท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า มี
ความเป็นไปได้สูงที่จะพัฒนาคนและสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยมีทิศทางด้านวัฒนธรรมเป็น
ตัวนำ เพราะวัฒนธรรมเป็นทุนเดิมของชุมชนที่ยังดำรงอยู่ ทั้งทางด้านจิตใจ ความเชื่อและภูมิปัญญา
เงื่อนไขที่ส่งผลให้เกิดอำนาจในการจัดการตนเองของชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง ได้โครงสร้างของการ
จัดระบบความสัมพันธ์แนวราบ ซึ่งมีระบบเศรษฐกิจพึ่งตนเอง ระบบคุณค่า ความเชื่อ ค่านิยม ภูมิ
ปัญญา กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิตและชุมชน กลุ่มผู้นำความสัมพันธ์เชิงสังคมที่เน้นความเอื้ออาทร
และความสมานฉันท์เป็นด้านหลัก กระบวนการเหล่านี้จะทำให้ชุมชนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันสูง แต่ต้อง
มีเงื่อนไขจากปัจจัยภายนอกมาเกื้อหนุนด้วย นั่นคือ โครงสร้างของรัฐจะต้องไม่รวมศูนย์อำนาจ ใน
ส่วนของรูปแบบวิธีการดำเนินชีวิตของชุมชนหรือชุมชนวัฒนธรรมที่จะนำไปสู่ความยั่งยืน ควรจะ
กำหนดหรือสร้างขึ้นให้ครบวงจรเพื่อเป็นเครือข่ายอาศัยกันเป็นองค์กรรม เช่น ระบบเกษตรกร
ยั่งยืน ระบบทุนของชุมชน ระบบสวัสดิการ ระบบอุตสาหกรรมชุมชน ระบบธุรกิจชุมชน ระบบ
สิ่งแวดล้อมชุมชน ระบบการประชาสัมพันธ์ ระบบการรักษาสุขภาพพื้นบ้าน เป็นต้น

นิมอรงค์ อ่อนอก (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนรู้ด้านการจัดการตลาด
ผลิตภัณฑ์หัตถกรรมในครัวเรือน พบว่ารูปแบบและวิธีการเรียนรู้ด้านการตลาดผลิตภัณฑ์ใน
ครัวเรือนของผู้ผลิตในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2536-2540 มีรูปแบบการเรียนรู้ 2 รูปแบบ คือ 1.
รูปแบบการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับภายนอกชุมชน มีการเรียนรู้แบบใหม่ และได้รับการสนับสนุนการ
เรียนรู้จากหน่วยงานภาครัฐและองค์กรเอกชน โดยมีวิธีการเรียนรู้ คือการประชุมสัมมนา การ
ฝึกอบรม การศึกษาดูงาน วารสาร นิตยสาร หนังสือแฟชัน และการออกร้านในการแสดงสินค้า
และผลิตภัณฑ์ 2. รูปแบบการเรียนรู้แบบดั้งเดิม เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่ชุมชนมีการถ่ายทอดความรู้
ในชุมชนจากการสอนและการปฏิบัติจริงไปพร้อมกัน เป็นการเรียนรู้จากผู้มีความรู้มีประสบการณ์
โดยมีวิธีการเรียนรู้ด้วยการเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริงจากผู้นำกลุ่มและการเรียนรู้จากประสบการณ์
ตนเองและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากผู้อื่น ซึ่งการเรียนรู้ทั้ง 2 รูปแบบ ได้เรียนรู้เนื้อหาการ
ผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคา การจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาดผลิตภัณฑ์ผ้าทอพื้นเมืองนาน

ลำเดือน นามเทพ และวิฑูรย์ วังตาล (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการเรียนรู้
ในการเข้าสู่อาชีพธุรกิจผ้าทอมือของสตรีชนบทในภาคเหนือ พบว่า กระบวนการเรียนรู้เพื่อเข้าสู่
อาชีพผ้าทอมือ เริ่มต้นที่การเรียนรู้เรื่องการทอผ้า ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นไปตามธรรมชาติ
และเป็นวิถีชีวิต ไม่มีหลักสูตรตายตัว ไม่มีกำหนดเวลาเรียนและไม่มีกำหนดสถานที่เรียน การเรียนรู้

เริ่มจากง่ายไปหายาก เรียนรู้ด้วยการปฏิบัติจริง การสังเกตและทดลอง เมื่อเรียนรู้จนสามารถผลิตผลงานได้แล้ว จะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เมื่อมีความรู้ความสามารถเพียงพอจึงเข้าสู่อาชีพในที่สุด

อนุพงษ์ วาวงศ์มูล (2542 : 69-102) ได้ศึกษาเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวชนบทในภาวะวิกฤติเศรษฐกิจตามแนวพระราชดำริใหม่ : ศึกษาเฉพาะกรณีสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท” ผลการศึกษาพบว่า โครงการส่งเสริมการใช้น้ำตามทฤษฎีใหม่สามารถสนองแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ได้ ทั้งในขั้นมีอยู่ – มีกิน และเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายทำให้ชีวิตชาวชนบทเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ในด้านเศรษฐกิจพบว่า คริวเรือนของสมาชิกในจังหวัดเชียงรายและแพร่ มีรายได้อันเป็นผลมาจากการดำเนินกิจกรรมแบบผสมผสานสูงกว่า 99,732 บาทต่อปี ซึ่งเป็นรายได้เฉลี่ยของคริวเรือนเกษตรกรในชนบท และในด้านการลดรายจ่ายในคริวเรือนพบว่า สมาชิกได้บริโภคผลผลิตที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ภายในชุมชน คิดเป็นมูลค่าปีละประมาณ 26,958.89 บาท และ 36,107.39 บาท ตามลำดับในด้านสังคมพบว่า ได้สร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นแก่องค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นทั้งสองจังหวัด คือ เชียงราย แพร่

อรสุดา เจริญรัตน์ (2543 : 116-118) ได้ศึกษาเรื่อง “การเกิดขึ้น การดำรงอยู่ และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย” ผลการศึกษาพบว่า 1. การเกิดขึ้นและการดำรงอยู่ของแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ภายใต้โครงสร้างของสังคมประเพณี ซึ่งมีโน้ตทัศน์ที่ได้จากการศึกษาพบว่า เศรษฐกิจพอเพียงเกิดขึ้นและดำรงอยู่ภายใต้โครงสร้างสังคมประเพณี ด้วยเงื่อนไขร่วมกัน 2 ประการ ประการแรกคือ การมีวิถีการผลิตแบบยังชีพที่มีความเชื่อมโยงสมดุลระหว่างการผลิต และการบริโภค ประการที่สองคือ ศักยภาพชุมชนที่ยังคงรักษาอำนาจ ในการที่จะจัดการดูแลจัดการทรัพยากรต่างๆ ของตนเองไว้ได้ อยู่ในเกณฑ์ที่ดี นอกจากนั้น ผลที่ได้จากการศึกษาพบว่า การดำรงอยู่ของเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชน ยังมีเงื่อนไขสนับสนุนอีก 4 ประการ คือการปลอดจากการแทรกแซงของอิทธิพลภายนอก และระบบการค้าแบบเงินตรา สภาพความอุดมสมบูรณ์ของป่า มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการมีจำนวนประชากรที่มีขนาดพอเหมาะพอดีซึ่งเงื่อนไขต่างๆ เหล่านี้ เป็นปัจจัยสนับสนุนให้เศรษฐกิจพอเพียง สามารถดำรงอยู่ในชุมชนได้อย่างยั่งยืน ส่วนลักษณะความสัมพันธ์ทางสังคมที่สอดคล้อง และสมดุลกับธรรมชาติ รวมทั้งอยู่บนฐานของการพึ่งพาอาศัยและช่วยเหลือแบ่งปันกันในชุมชนได้เอื้อให้เศรษฐกิจพอเพียงสามารถดำรงอยู่ในชุมชนนี้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดมา ไม่ว่าจะเป็นความพอเพียงในด้านการผลิตซึ่งเกี่ยวเนื่องกับการจัดการที่ดิน แรงงาน และทุน ความพอเพียงในการบริโภค ที่เกี่ยวเนื่องกับเงื่อนไขของความสัมพันธ์ทางสังคม ที่ควบคุมพฤติกรรมกรรมการบริโภคต่างๆ ให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมและมีความสมดุล ความพอเพียงในการแลกเปลี่ยนที่อยู่บนพื้นฐานของการอาศัย และแบ่งปันกันอย่างยุติธรรม และความพอเพียงในการจัดสรรผลผลิต ซึ่งเป็นการเข้าถึงทรัพยากรและให้ผลตอบแทนแก่เจ้าของปัจจัยการผลิตต่างๆ อย่างเท่าเทียมกัน นอกจากนั้น การที่ชุมชนยังคงมีอำนาจในการจัดการเกี่ยวกับการขจัดเกลารากสังคมของตนเอง จึงทำให้ระบบการจัดการในรูปภูมิปัญญาต่างๆ ของชุมชนที่สืบทอดและ

พัฒนาอย่างต่อเนื่องมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษ สามารถผลผลิตซ้ำ และถ่ายทอดให้แก่สมาชิกใหม่อย่างต่อเนื่อง อันเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจพอเพียงยังคงดำรงอยู่ตลอดมา 2. จากการศึกษาพบว่า การดำรงอยู่และการปรับตัวของเศรษฐกิจพอเพียงที่เป็นไปภายใต้การเปลี่ยนแปลงบริบทจากสังคมประเพณีมาสู่สังคมทันสมัย มีเงื่อนไขที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างจากสังคมประเพณี มาสู่สังคมทันสมัย ก็คือ การมีอิทธิพลภายนอกในรูปแบบต่างๆ เข้ามาแทรกแซงไม่ว่าจะเป็นการมีถนน สัมปทานป่าไม้ การค้าขายแบบทุนนิยม และการศึกษาสมัยใหม่ ไฟฟ้ารวมทั้งสื่อต่างๆ ปัจจัยดังกล่าวนี้ทำให้การจัดระเบียบทางสังคม ตั้งแต่โลกทัศน์ ระบบคุณค่าและบรรทัดฐานของชุมชน ที่ปรากฏอยู่ในรูปจารีตประเพณีความเชื่อต่างๆ แตกต่างไปจากเดิม ทำให้กิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ ทั้งการผลิต การบริโภคการแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิตต้องเปลี่ยนแปลงไปด้วย ในด้านการผลิตนั้น พบว่า การจัดการปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน แรงงานทุนและการจัดการในการผลิตต้องเปลี่ยนแปลงไป โดยบรรทัดฐานของชุมชนที่เคยควบคุมให้สมาชิกจัดการปัจจัยการผลิตเหล่านั้นบนพื้นฐานของความสมดุลกับธรรมชาติและการเอื้อเพื่อแบ่งปันกันในชุมชน ต้องเปลี่ยนเป็นบรรทัดฐานของเงินตราและปัจเจกชนที่เข้ามาแทนที่ ด้านการบริโภคนั้น พบว่า มีอิทธิพลจากภายนอกที่เข้ามาทำให้ทัศนคติและพฤติกรรมในการบริโภคเริ่มเปลี่ยนแปลงไปตามลักษณะการเปลี่ยนแปลง และการพึ่งพาผลผลิตต่างๆ จากภายนอกมากขึ้น มีผลทำให้การบริโภคและการผลิตไม่ได้ดำรงอยู่ในอำนาจและการควบคุมของครอบครัวและชุมชนอีกต่อไป แต่ต้องสัมพันธ์กับตลาดภายนอกที่ตนเสียเปรียบ เนื่องจากการมีอำนาจการต่อรองที่น้อยกว่า จึงทำให้เกิดการไม่พอเพียงในการบริโภคขึ้นสำหรับการแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิตนั้น ได้เข้าสู่ความสัมพันธ์แบบเงินตราที่มีความไม่เท่าเทียมกัน แทนที่ความสัมพันธ์แบบเดิม ที่ตั้งอยู่บนฐานของการพึ่งพาและแบ่งปันกันอย่างเสมอภาค การเปลี่ยนแปลงต่างๆ เหล่านี้ มีผลทำให้เกิดความไม่สมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภคเกิดขึ้น ซึ่งชุมชนมีความจำเป็นต้องปรับตั้งภายใต้บริบทที่เปลี่ยนแปลงไปเหล่านี้ให้สอดคล้องและเหมาะสม เพื่อให้สามารถรักษาความพอเพียงของตนไว้ได้ จากการศึกษาพบว่ากระบวนการปรับตัวของชุมชนดังกล่าวนี้ ตั้งอยู่บนเงื่อนไขที่สำคัญ 2 ประการคือ การปรับตัวโดยพยายามรักษาความสมดุลระหว่างการผลิต และการบริโภคไว้ และการปรับตัวด้วยการพยายามที่จะสร้างกระบวนการต่อรองและจัดการรูปแบบต่างๆ ภายใต้การจัดระเบียบทางสังคมใหม่ ที่พยายามรักษาอำนาจ ตลอดจนความสัมพันธ์ที่สมดุลกับธรรมชาติ และการพึ่งพาอาศัยกันในชุมชนไว้ด้วยวิธีการต่างๆ กระบวนการปรับตัวด้านการผลิตที่ปรับตัวเข้าสู่การมีสองวิถีการผลิตร่วมกัน ทั้งวิถีการผลิตแบบยังชีพและการค้า ซึ่งได้นำไปสู่การปรับตัวของปัจจัยการผลิตต่างๆ ทั้งที่ดิน แรงงาน ทุน และระบบการจัดการอื่นๆ ซึ่งทำให้บรรทัดฐานเดิมที่เคยควบคุมสัมพันธ์ทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตเปลี่ยนแปลงในรูปแบบใหม่ๆ เช่น มีการรวมกลุ่มกันทำการเพาะปลูกในลักษณะเกษตรเชิงอนุรักษ์ การตั้งกลุ่มทอผ้า กลุ่มออมทรัพย์และธนาคารข้าว เพื่อดำรงรักษาการจัดระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคมที่อยู่บนพื้นฐานของความสมดุลกับธรรมชาติ และการพึ่งพาอาศัย

แบ่งปันกันในชุมชนไว้ภายใต้รูปแบบการรวมกลุ่มทำกิจกรรมการเพาะปลูกเชิงอนุรักษ์แทน นอกจากนั้น กระบวนการปรับตัวด้านการบริโภคที่พยายามดำรงวิถีการผลิตเพื่อการบริโภค การยึดมั่นในจารีตประเพณีเดิมที่เกี่ยวกับการบริโภค ในขณะที่เดียวกันก็สร้างระบบความสัมพันธ์แบบใหม่ เช่น การวิสาสะกันในกลุ่มสมาชิก บทบาทการเข้ามาควบคุมสื่อของครอบครัวต่างก็เป็นกระบวนการปรับตัวที่เข้ามาควบคุมให้การบริโภคเป็นไปอย่างเหมาะสมภายใต้เงื่อนไขของความสมดุลกับการผลิตทั้งสิ้น การปรับตัวด้านการแลกเปลี่ยนและการจัดสรรผลผลิตที่พยายามสร้างอำนาจต่อรอง และความสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันผ่านการรวมตัวเป็นกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มสหกรณ์ ฯลฯ แสดงให้เห็นถึงความพยายามปรับตัวเข้าสู่ความสมดุลระหว่างการผลิตและการบริโภค

สกล พรหมสิน (2546 : 98-99) ได้ศึกษาเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงกับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในตำบลหงส์เจริญ อำเภอนาทม จังหวัดขุขันธ์ ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนมีการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้าน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน ปรากฏว่า ด้านครอบครัวเข้มแข็งมากเป็นอันดับแรก รองลงมา ได้แก่ ด้านปัจจัยสี่พอเพียง ด้านการศึกษาถ้วนทั่ว ส่วนรายได้พอเพียงอยู่ในระดับต่ำสุด ส่วนระดับการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับสูง คิดเป็นร้อยละ 50.8 รองลงมา คือ การดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง คิดเป็นร้อยละ 48.7 และการดำเนินชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียงในระดับต่ำ คิดเป็นร้อยละ 0.50

ชาญวิทย์ โวหาร (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการลดปัญหาความยากจน : ศึกษากรณีชุมชนประดิษฐ์โทรการ เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า 1. บริบทชุมชน เป็นชุมชนชานเมืองที่มีที่อยู่อาศัยหนาแน่น สมาชิกชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิด เพราะเป็นญาติพี่น้อง เพื่อนฝูง และส่วนใหญ่ย้ายถิ่นมาจากต่างจังหวัด มีการประกอบอาชีพเครื่องทองลงหิน ผู้นำได้รับการยอมรับจากชุมชน เป็นแกนกลางประสานงานความร่วมมือในการทำกิจกรรม โดยยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชน ทุนของชุมชนประกอบไปด้วย ทุนทรัพย์ การมีเงินออม ทุนทางสังคมมีกลุ่มหัตถกรรมเครื่องทองลงหิน ความเข้มแข็งของอำนาจต่อรองการกำหนดราคา มีสวัสดิการชุมชนผ่านกิจกรรมกองทุนชุมชนเมืองให้แก่คนยากจนหรือผู้ด้วยโอกาสให้เข้าถึงทรัพยากรชุมชน มีผู้นำชุมชนสตรีจำนวนมากเป็นผู้คอยกระตุ้น ชี้นำชุมชนให้มีความคิดที่กว้างไกล เปิดโลกทัศน์ให้แก่ชุมชนได้แสดงศักยภาพตามความถนัดและความสามารถ มีเวทีชาวบ้านหรือการเข้าร่วมทำกิจกรรมของกลุ่มอย่างต่อเนื่อง 2. ความคิดรวบยอดของชุมชนเข้มแข็งในทัศนะของคนในชุมชน คือ สมาชิกในชุมชนมีจิตสำนึกที่ดีต่อส่วนรวมมีวัฒนธรรมของชุมชนเป็นพื้นฐาน มีผู้นำที่มีความรู้ความสามารถ มีการสะสมทุนหรือสวัสดิการชุมชน รวมทั้งความตระหนักถึงความเป็นเจ้าของชุมชน 3. กระบวนการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนในการลดปัญหาความยากจนในทัศนะของคนในชุมชน ได้แก่ ขั้นตอนของการรวมพลังกลุ่มคนในชุมชน ส่งเสริม

การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การสร้างทุนและจัดสวัสดิการชุมชน การประสานการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน และกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน กระบวนการที่เป็นขั้นตอนเหล่านี้ถือเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในการลดปัญหาความยากจน คือ ลดความอึดอัด ขัดสน และความไม่เสมอภาค ด้วยการมีกองทุน มีเงินออม เงินทุนหมุนเวียนสำหรับประกอบอาชีพ มีกิจกรรมที่เพิ่มรายได้ มีสวัสดิการของการช่วยเหลืองานฉาบฉวย ทักษะการศึกษาสำหรับเด็กยากจน เงินสงเคราะห์ผู้สูงอายุ การช่วยเหลือผู้ติดเชื้อและครอบครัวที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ การรวมกลุ่มและเครือข่ายรวมทั้งอาชีพประเด็นดังกล่าวเหล่านี้ถือเป็นเงื่อนไขที่ทำให้คนในชุมชนสามารถลดปัญหาความยากจนได้ ถ้าชุมชนสามารถธำรงความเข้มแข็งไว้ได้อย่างยั่งยืน

ไชยรัตน์ ปรานี.(2551:บทคัดย่อ) ผลการวิจัย พบว่า

1.การสร้างศักยภาพและกระบวนการเรียนรู้ของการวิจัยและชุมชนนั้น จะต้องอาศัยระยะเวลา และเงื่อนไขด้วยคุณธรรม ความอดทน ความเพียรพยายาม แต่เงื่อนไขความรู้เป็นเรื่องที่ต้องอาศัยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนในชุมชนเอง ระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นกับภูมิปัญญาสากล เพื่อแก้ปัญหาของตนเอง นอกจากองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาแล้ว องค์ความรู้ในเรื่องการบริหารจัดการ การวางแผนดำเนินการ ซึ่งเป็นองค์ความรู้สำคัญที่ทีมวิจัยและชุมชนต้องมีความรู้ความเข้าใจในประเด็นต่าง ๆ อย่างถ่องแท้ จึงจะสามารถดำเนินการแก้ปัญหาของตนเองให้สำเร็จลุล่วงลงไปได้ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและพัฒนาไปพร้อม ๆ กับการแก้ปัญหาของตนเอง/ชุมชน โดยใช้กระบวนการวิจัยเป็นแนวทางในการดำเนินการควบคู่ไปกับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

2.จากการศึกษาบริบทของชุมชน พบว่า สภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของคนในชุมชนมีลักษณะคล้ายคลึง กล่าวคือ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำนาเป็นคนไทย นับถือศาสนาพุทธ อาศัยอยู่กันเป็นกลุ่มเครือญาติ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม และมีสถาบันศาสนาค่อนข้างจะเป็นสิ่งสำคัญในการยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ความขัดแย้งที่รุนแรงหรือปัญหาสังคมต่าง ๆ ไม่ค่อยปรากฏคนในชุมชนยังมีการยึดเหนี่ยวทางสังคมค่อนข้างสูง ขนบธรรมเนียมประเพณีรวมทั้งความเชื่อต่าง ๆ ของคนในชุมชน ล้วนยึดโยงกับความเชื่อทางศาสนาและการประกอบอาชีพ อย่างไรก็ตามความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ สิ่งลี้ลับต่าง ๆ ยังคงมีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในทุกพื้นที่ ในส่วนของวิธีแก้ปัญหา คณะผู้วิจัยได้ร่วมกำหนดวิธีแก้ปัญหา โดยมีแนวคิดสำคัญ คือ การลดรายจ่ายของครอบครัว และมีแนวพระราชดำริ เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดในการกำกับวิธีดำเนินการวิจัย ทำให้เกิดวิธีการแก้ปัญหาขึ้น 2 วิธี ได้แก่ 1.การจัดทำบัญชีครัวเรือนเพื่อให้รู้จักตนเอง และ 2.การลดรายจ่ายใน 2 มิติ คือ (1) การลดรายจ่ายในอาชีพให้แก่เกษตรกร โดยการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติ เพื่อลดการใช้สารเคมี และ (2) การลดรายจ่ายประจำวัน

3. สำหรับผลการดำเนินการวิจัยเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างยั่งยืน ในตำบล ตลุกคู อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดอุดรธานี โดยยึดกรอบแนวคิด เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริพบว่า จากการจัดทำบัญชีครัวเรือนของทีมวิจัยในชุมชน ทำให้ชาวบ้าน รู้ปัญหาของตนเอง ว่าส่วนใหญ่รายจ่ายมักเสียไปในเรื่องใด และสามารถจะลดในส่วนใดเท่าที่จะทำได้บ้าง สำหรับวิธีการแก้ปัญหาโดยการลดรายจ่ายดังกล่าว ได้มีกิจกรรมเกิดขึ้นหลายกิจกรรม อาทิเช่น โครงการผู้เฒ่าผู้แก่บ้าน การเลี้ยงเป็ดหลุม การเพาะเห็ดโอง การเลี้ยงปลาในบ่อพลาสติก และการผลิตของใช้ที่จำเป็นในครัวเรือน เป็นต้น ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวก็ได้สร้างกระบวนการเรียนรู้ วิธีคิด เพื่อนำไปสู่การพัฒนาตนเอง

4. ในส่วนของผลการสรุปและประเมินผลการดำเนินการวิจัยที่ยึดกรอบแนวคิด เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริ พบว่า กระบวนการวิจัยดังกล่าวได้ทำให้ทีมวิจัยชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจ รู้จักปัญหาที่ตนเองกำลังเผชิญอยู่ และประเมินศักยภาพของตนเองได้ รวมถึงเข้าใจเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของตนเอง ครอบครัว และชุมชน ในสถานการณ์แวดล้อมที่กำลังเกิดขึ้น ทั้งด้านสภาพแวดล้อมของชุมชนและสภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตลอดจนได้สร้างกระบวนการคิด การเรียนรู้ ให้กับทีมวิจัยชุมชนได้พัฒนาตนเองให้มีความรู้รอบคอบ เป็นคนมีเหตุผล เป็นคนรู้จักพอประมาณ ขยัน ซื่อสัตย์ อดทน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันซึ่งก็คือวิถีแห่งการเรียนรู้เพื่อพัฒนาชีวิต ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะสามารถแก้ไขปัญหาความยากจนได้อย่างยั่งยืน และปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศนในการดำรงชีวิตให้อยู่บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง